

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Diplomová práce

2019

Lucie Havlíčková

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

**Jihlavští erbovní měšťané v době vlády
Maxmiliána II. a Rudolfa II.**

Diplomová práce

Autor: Lucie Havlíčková
Studijní program: N7105 Historické vědy Mgr.
Studijní obor: Archivnictví – modul Archivnictví a pomocné vědy
historické
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Hradec Králové 2019

Zadání diplomové práce

Autor: Lucie Havlíčková

Studium: F17NP0030

Studijní program: N7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví

Název diplomové práce: **Jihlavští erbovní měšťané v době vlády Maxmiliána II. a Rudolfa II.**

Název diplomové práce AJ: Burghers with coat of arms in Jihlava during the reign Maximilian II. and Rudolph II.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se bude v kontextu jihlavských předbělohorských dějin zabývat tamními erbovními měšťany, kteří tohoto společenského postavení dosáhli v době vlády Maxmiliána II. a Rudolfa II., tedy v letech 1564-1611. Zkoumány budou nejen jejich majetkové poměry, ale též případná úřední kariéra či společenské a umělecké aktivity. Rozsáhlý pramenný výzkum, který využije zejména písemnosti dochované v SOKA Jihlava, NA Praha a MZA Brno, umožní rozšířit poznání o fenoménu erbovního měšťanství v Čechách a na Moravě doby předbělohorské. Součástí práce bude též edice dochovaných erbovních listin, které budou zpřístupněny metodou transkripce (v případě česky psaných erbovních listin) nebo transliterace (v případě německých a latinských).

Prameny: SOKA Jihlava, fond Archiv města Jihlava do roku 1848. SOKA Jihlava, fond Marzy Johann Heinrich, písemná pozůstalost. NA Praha, fond Salbuchy, Vídeň (1530-1832). NA Praha, fond Morava (1527-1626). MZA Brno, fond Cerroniho sbírka. **Literatura:** Renata PISKOVÁ a kol., Jihlava. Historie - kultura - lidé, Praha 2009. Zdeněk JAROŠ, Jihlavská měšťanská heraldika od Bílé hory, in: Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. -18. století), Prostějov 1997, s. 507-516. Josef PILNÁČEK, Neznámé rody a znaky staré Moravy, Brno 2010. Michal FIALA - Tomáš KREJČÍK, Erbovní listiny Archivu Národního muzea, Praha 2001. Michaela HRUBÁ, Erbovní měšťané - "urozená" vrstva předbělohorských českých měst? (Životní styl erbovních rodin na příkladu Mrázů z Milešovky v Litoměřicích), in: V komnatách paláců - v ulicích měst, Praha 2007, s. 245-257. Zikmund WINTER, Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku, díl první, Praha 1890.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Martina Bolom Kotari, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 26.11.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením doc. PhDr. Jany Vojtíškové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 15. července 2019

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za vedení práce, cenné rady a připomínky doc. PhDr. Janě Vojtíškové, Ph.D. Poděkování patří také pracovníkům Státního okresního archivu Jihlava za vstřícný přístup a poskytnutí archiválií ke studiu. Díky patří i všem ostatním, kteří přispěli svou radou či připomínkou. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu během studia.

Anotace

HAVLÍČKOVÁ, Lucie, *Jihlavští erbovní měšťané v době vlády Maxmiliána II. a Rudolfa II.*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019, 120 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá jihlavskými erbovními měšťany, kteří tohoto společenského statutu dosáhli za vlády Maxmiliána II. a Rudolfa II., tedy v letech 1564–1608(1609). Biogramy jednotlivých erbovních měšťanů sledují jejich rodinné vztahy, majetkové poměry a úřednické kariéry, případně i dochované reprezentační prvky. Kromě obecné kapitoly o erbovním měšťanství je v práci zařazena také diplomatická charakteristika erbovních listin a rozbor archivních pramenů, které lze k výzkumu zaměřujícího se na erbovní měšťany využít.

Klíčová slova: Jihlava, doba předbělohorská, heraldika, erb, erbovní měšťan, erbovní listina, diplomatika

Annotation

HAVLÍČKOVÁ, Lucie, *Burghers with coat of arms in Jihlava during the reign Maximilian II. and Rudolph II.*, Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2019, 120 pp., Diploma thesis.

This diploma thesis deals with burghers with coat of arms in Jihlava, who got the coat of arms during the reign Maximilian II. and Rudolph II., it means in years 1564–1608. Thesis analyzes their family relationships, property and official careers. Diploma thesis is also focused on analysis of archival sources, which can be used for the research about burghers with coat of arms.

Key words: Jihlava, early modern period, heraldry, coat of arms, burgher with coat of arms, coat of arms charter, diplomatics

Obsah

SEZNAM UŽITÝCH ZKRATEK.....	9
ÚVOD.....	10
1. ERBOVNÍ MĚŠŤANSTVÍ	14
2. PRAMENY K VÝZKUMU ERBOVNÍCH MĚŠŤANŮ	20
2.1 ERBOVNÍ LISTINY	20
2.2 SALBUCHY.....	24
2.3 REJSTRÍKY MĚSTSKÉ SBÍRKY (LOZUŇKY)	25
2.4 REJSTRÍK OBNOV MĚSTSKÝCH RAD	26
2.5 MĚSTSKÉ KNIHY RADNÍ.....	27
2.6 KNIHY TESTAMENTŮ	28
2.7 LISTINY A LISTY.....	29
2.8 AKTOVÝ MATERIÁL	29
3. DĚJINY JIHLAVY SE ZVLÁŠTNÍM ZAMĚŘENÍM NA DOBU PŘEDBĚLOHORSKOU	31
3.1 PODOBA MĚSTA.....	38
4. JIHLAVSKÉ ERBOVNÍ RODINY	43
4.1 GLENKOVÉ ZE SCHEIBENBERKA	43
4.2 GRYNOVÉ ZE ŠTYRCENBERKA	46
4.3 FREISICHSELBSTOVÉ Z FREUDENBACHU	50
4.4 Waidhoferové z Vogelsberka	52
4.5 Sule z Hirschbrunu.....	55
4.6 Šmilauerové ze Smilova.....	58
4.7 Edlmüllnerové.....	66

4.8 SEIDENMELCZEROVÉ ZE SEIDENBERKA	68
4.9 FREISLEBENOVÉ Z BISCHOFSHOFENU	71
4.10 MOUŘENÍNOVÉ Z MORNBACHU	73
4.11 JAN HYNEK Z VELÍNOVA.....	74
4.12 KRESLOVÉ Z GWALTENBERKA	76
4.13 KRUMBOVÉ ZE ŠARFGRÁBU	79
4.14 NEUMAIROVÉ Z WINTERBERKA.....	81
4.15 HEUSEROVÉ Z BRAKFELDU	85
4.16 WEYNDLOVÉ Z VINNÉ HORY	86
4.17 FAUSTGROSOVÉ ZE SACHSENTHALU	88
ZÁVĚR	90
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	92
JMENNÝ REJSTŘÍK	101
MÍSTNÍ REJSTŘÍK.....	114
SEZNAM PŘÍLOH.....	119

Seznam užitých zkratek

AČ	Archivní časopis
AMJ	Archiv města Jihlava
ČAŠ	Časopis archivní školy
f.	fond
fol.	folio
G12	fond Cerroniho sbírka
inv. č.	inventární číslo
kn.	kniha
Mr	fond Morava
MZA Brno	Moravský zemský archiv v Brně
NA Praha	Národní archiv v Praze
pag.	pagina
r	recto
rkp.	rukopis
Sal	fond Salbuchy
s. d.	sine dato (bez data)
SOkA Jihlava	Státní okresní archiv v Jihlavě
úř. kn.	úřední knihy
v	verso
VSV – OVS	Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských

Úvod

Diplomová práce se zabývá tématem erbovního měšťanství, které bylo v historiografické tvorbě dlouho opomíjeno. Největší rozkvět zaznamenalo erbovní měšťanství neboli erbovnictví v 16. století a týkalo se zejména měšťanů královských měst. Ziskem erbu se tito měšťané snažili připodobnit alespoň nižší šlechtě. Tento trend se samozřejmě projevil i v moravském královském městě Jihlavě – jen do roku 1620 získalo erb téměř pět desítek jihlavských měšťanů¹ a právě jim je věnována tato práce. Ke zpracování byl vybrán vzorek sedmnácti erbovních rodin (patnáct prokazatelně jihlavských a dvě domnělé), které tohoto společenského statutu dosáhly za vlády císařů Maxmiliána II. a Rudolfa II., tedy v letech 1564–1608.² Tento počet však zřejmě není konečný, neboť u některých rodin není datum udělení erbu známo.

Erbovním měšťanstvím se v obecné rovině zabýval Zikmund Winter, který do prvního dílu své práce *Kulturní obraz českých měst* zařadil kapitolu o erbovních měšťanech.³ Dvě studie věnoval erbovním měšťanům Vladimír Klecanda. Starší z nich popisuje *Přijímání do rytířského stavu*⁴ a vymezuje hranici mezi erbovními měšťany a rytíři, mladší s názvem *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*⁵ podrobněji rozebírá predikáty, erbovníky

---

¹ V příloze T1 je uveden seznam jihlavských erbovních rodin sestavený na základě údajů z následujících prací: Renata PISKOVA a kol., *Jihlava, Historie – kultura – lidé*, Praha 2009, s. 271; Zdeněk JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika do Bílé hory*, in: Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.–18. století), Prostějov 1997, s. 507–516; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika – I. část*, VSV – OVS VI, 1988, s. 83–132; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika (II. část)*, VSV – OVS VII, 1990, s. 81–128; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika (III. část)*, VSV – OVS VIII, 1992, s. 67–118; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, VSV – OVS IX, 1995, s. 61–107; Josef PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky staré Moravy*, Brno 2010.

² Práce má drobný přesah do roku 1609. V tuto dobu již sice moravští stavové uznali svým panovníkem Matyáše Habsburského jako moravského markraběte, ale z kanceláře Rudolfa II. ještě vyšla erbovní listina pro jihlavského měšťana.

³ Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku. Díl první*, Praha 1890, s. 129–135.

⁴ Vladimír KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku. Příspěvek k dějinám nižší šlechty*, ČAS VI, 1928, s. 1–125.

⁵ TÝŽ, *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*, Zprávy Českého zemského archivu VII, 1937, s. 71–96.

v poddanství a erbovní spolky. Ze starších prací o erbovních měšťanech uvedme ještě dílko Antonína Rybičky o chrudimských erbovních rodinách.⁶

V současné době se erbovními měšťanům věnuje několik badatelů. Téma erbovních měšťanů v Opavě zpracovává Irena Korbelářová a Rudolf Žáček,⁷ kutnohorskými erbovními měšťany se zabýval Roland Nohel.⁸ Další práce jsou již věnovány konkrétním erbovním rodinám, z nichž jmenujme studie Michaely Hrubé,⁹ Jitky Jarošové,¹⁰ Davida Richtera,¹¹ Evy Veselé,¹² Karla Vošty¹³ a Karla Müllera.¹⁴

V hledáčku zájmu badatelů se ocitli také jihlavští erbovní měšťané. Vůbec poprvé se jimi systematicky zabýval Johann Henrich Marzy¹⁵ a napsal o nich několik spisů. V SOkA Jihlava je v jeho písemné pozůstalosti uložen rukopis *Familiae nobiles Iglaviae*,¹⁶ kde jsou shromážděny informace o 32 rodinách. Rodiny jsou seřazeny v abecedním pořadí a kromě nákrasů erbů obsahuje rukopis i výstřižky s podpisy a pečetěmi erbovníků.¹⁷ Ty sice tvoří zajímavé přílohy, nicméně jejich oddělením od písemností došlo jednak ke znehodnocení těchto písemností, jednak klesla vypovídací hodnota jednotlivých pečetí, u kterých již nelze určit, jakým způsobem byly pečetitelem užívány.

---

⁶ Antonín RYBIČKA, *O erbovních a patricijských rodinách v XV. až XVII. století v městě Chrudimi usedlých*, Praha 1883.

⁷ Irena KORBELÁŘOVÁ – Rudolf ŽÁČEK, *Opavští erbovní měšťané předbělohorské doby. Prolegomena k výzkumu*, Slezský sborník CXIII, č. 1, 2015, s. 5–21.

⁸ Roland NOHEL, *Kutnohorské erbovní rody*, Kutná Hora 1998.

⁹ Michaela HRUBÁ, *Erbovní měšťané – „urozená“ vrstva předbělohorských českých měst? (Životní styl erbovních rodin na příkladu Mrázů z Milešovky v Litoměřicích)*, in: *V komnatách paláců – v ulicích měst*, ed. Kateřina Jiřová, Praha 2007, s. 245–257.

¹⁰ Jitka JAROŠOVÁ, *Mrázové z Milešovky v Litoměřicích v předbělohorské době*, in: *Města severozápadních Čech v raném novověku*, Ústí nad Labem 2000, s. 223–237.

¹¹ David RICHTER, *Francové z Liblic v Chrudimi. Sonda do majetkového a sociálního postavení elitní rodiny v prostředí královského města v 16. století*, Východočeský sborník historický 29, 2016, s. 35–78.

¹² Eva VESELÁ, *Srnovci z Varvažova*, Genealogické a heraldické listy 35/2, 2015, s. 25–28.

¹³ Karel VOŠTA, *Schafférové ze Schaffendorfu: dvě generace úřednické rodiny*, Genealogické a heraldické listy 36/4, 2016, s. 17–27. TÝŽ, *Schafférové z Jelče a Schaffendorfu*, Kutnohorsko: vlastivědný sborník 19, 2017, s. 1–15.

¹⁴ Karel MÜLLER, *Olomoucký erbovní měšťan Valentin Parsch z Parschendorfu*, Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 9 (28), 2000, s. 138–142.

¹⁵ Johann Heinrich Marzy (1722–1801) byl učitel, mědirytec, první jihlavský kritický historik a autor Jihlavské kroniky. Za doby jeho působení v Jihlavě ovšem došlo ke ztrátě mnoha historických dokumentů, neboť zejména účetní rejstříky nepovažoval za důležité a řadu jich skartoval. Viz R. PISOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 15 a 277; František HOFFMANN, *Soupis rukopisů Státního okresního archivu v Jihlavě*, Jihlava 2001, s. XV.

¹⁶ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, nezpracováno.

¹⁷ F. HOFFMANN, *Soupis rukopisů*, s. 144–146, č. 151.

V MZA v Brně jsou uloženy další dva Marzyho rukopisy. První z nich má název *Wappen des patricischen adels in der königl. stadt Iglau*¹⁸ a obsahuje černobílé kresby erbů jihlavských měšťanů, u některých z nich jsou šrafurou naznačeny tinktury. K němu je připojen menší svazek s nákresey náhrobníků z kostela sv. Jakuba včetně přepisů nápisů těchto sepulkrálních památek. To je z badatelského hlediska velice cenné, neboť dnes je již většina nápisů na dochovaných náhrobnících kvůli povětrnostním vlivům nečitelná nebo jen obtížně čitelná. Většina náhrobníků zachycených v tomto spisku se ovšem dodnes nedochovala. Tyto dva výše jmenované rukopisy zřejmě posloužily jako podklady¹⁹ pro vytvoření třetího rukopisu, díla s názvem *Vestigia nobilitatis Iglavenae seu Insignia gentilitia virorum nobilium qui Iglaviam vel Patriam suam agnoscunt, vel meritis suis jus civitatis adepti sunt*.²⁰ V MZA Brno je pak uložen ještě jeden rukopis věnující se jihlavským erbovníkům. Nese název *Denkmäler des patrizischen adels in der kön. stadt Iglau*²¹ a byl pořízen Johannem Petrem Cerronim. Podle *Soupisu rukopisů* se jedná o opis Marzyho kompletního díla.²² I tento spis obsahuje výstřižky s pečeti.

V poslední době se jihlavským erbovníkům věnoval Zdeněk Jaroš.²³ Ve svých přehledových studiích o jihlavské měšťanské heraldice²⁴ uvádí kromě blasonů a kreseb erbů i data udělení erbu a dlouhé seznamy zmínek o jednotlivých členech rodin, případně i rodokmeny. Konkrétním jihlavským erbovníkům patří studie Marka Starého²⁵ a popularizační práce Martina Hemelíka.²⁶

Předkládaná diplomová práce se blíže zabývá rodinnými vztahy, majetkovými poměry a úřednickými kariérami jednotlivých měšťanů. V případě

---

¹⁸ MZA Brno, f. G12–II, kn. 398.

¹⁹ F. HOFFMANN, *Soupis rukopisů*, s. 144.

²⁰ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243.

²¹ MZA Brno, f. G12–I, kn. 24.

²² F. HOFFMANN, *Soupis rukopisů*, s. 144.

²³ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika do Bílé hory*, s. 507–516

²⁴ TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika – I. část*, s. 83–132; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika (II. část)*, s. 81–128; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika (III. část)*, s. 67–118; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 61–107

²⁵ Marek STARÝ, *Steidlové z Tulechova*, *Minulostí Západočeského kraje* XLII/2, 2007, s. 553–568.

²⁶ Martin HEMELÍK, *Jan Hynek z Velínova (Portrét renesančního vzdělance, úředníka, politika a básníka)*, Jihlava 2015.

úřednických kariér je sledováno, zda mělo působení v městské radě vliv na udělení erbu, či naopak, jestli získání statutu erbovního měšťana měl vliv na vstup do městské rady.

Práce je členěna do čtyř kapitol. První kapitola má za úkol představit institut erbovního měšťanství. Věnuje se také tvorbě predikátů a erbů, kterou demonstruje na příkladech jihlavských měšťanů. Druhá kapitola obsahuje diplomatický rozbor písemností užitých v této práci a představuje tak širokou škálu pramenů, které lze pro výzkum erbovních měšťanů využít.

Třetí kapitola stručně líčí dějiny královského horního města Jihlavy do roku 1620, zvláště se zaměřuje na dobu předbělohorskou. Samostatná podkapitola popisuje podobu města ve zkoumaném období a přibližuje prostředí, ve kterém jihlavští erbovní měšťané žili. Má také čtenáři pomoci s orientací ve městě, neboť v kapitole následující jsou v souvislosti s majetky erbovních měšťanů zmiňována konkrétní místa ležící uvnitř hradeb.

Stěžejní částí práce je kapitola čtvrtá, která představuje sedmnáct erbovních rodin, které v průběhu let 1564–1608(1609) získaly erb. Rodiny jsou řazeny v chronologickém pořadí podle data, kdy jim byl erb udělen. Do této kapitoly je také rozptýlena původně zamýšlená samostatná edice erbovních listin, která by kvůli torzovitosti dochování erbovních listin pouze opakovala blasony erbů uvedené již u jednotlivých rodin. K transkripci písemností byla užitá metodika Ivana Šťovíčka a kolektivu.²⁷ Jména erbovních rodin jsou uváděna v podobě, jaká se vyskytuje v erbovní listině nebo jejím opisu, případně je užitá nejčastější podoba jména zachycená v pramenech.

---

²⁷ Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

1. Erbovní měšťanství

Po husitských válkách měšťané královských měst bohatnou a někteří svým majetkem převyšují i leckterého nižšího šlechtice. Ve snaze podobat se alespoň rytířům usilují tito měšťané o zisk erbu a predikátu.²⁸ V 15. století si měšťané často „svůj přídomek a erb sami vyvolili jako znamení své starobylé svobody.“²⁹ Podle V. Klecandy můžeme do počátku 16. století tento způsob nabytí erbu předpokládat u rodin, u kterých jinak nelze najít erbovní listinu nebo doklady o ní.³⁰ V této době také každý měšťan s erbem mohl volně přecházet k rytířskému stavu, a to za podmínek, že zakoupil alodní statek, vzdal se své měšťanské živnosti a přizpůsobil se životu nižší šlechty.³¹ S uzavíráním stavů³² se ale pro měšťany přechod k rytířskému stavu značně zkomplikoval,³³ a jak uvádí V. Klecanda, do konce 16. století se rytířský stav pro erbovní měšťany „téměř hermeticky uzavřel.“³⁴ Od této doby a také vzhledem k tomu, že počet erbovních měšťanů neboli erbovníků v 16. století nebývale vzrostl, je nutné je vyčlenit jako novou specifickou vrstvu obyvatelstva stojící na „společenském švu“ mezi „urozenými“ a „neurozenými“.³⁵

Již ve středověku byl erb pokládán za zeměpanské léno, kterým může panovník volně disponovat.³⁶ To bylo následně ukotveno i ve Vladislavském

---

²⁸ Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst*, s. 129.

²⁹ Vladimír KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu*, s. 9.

³⁰ Část měšťanů, která si erb zvolila sama, si později nechávala erby od panovníka potvrzovat, čímž legalizovala jejich užívání. Viz V. KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu*, s. 9–12.

³¹ TÝŽ, *Tři kapitoly*, s. 72.

³² Rytířský stav se uzavíral pomaleji než panský; na přelomu 15. a 16. století se začalo uvádět do stavu, to se v Moravském markrabství roku 1556 přeměnilo na přijímání nových členů do stavu. Viz Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007, s. 88–89.

³³ Důvodem byla zejména skutečnost, že noví vladykové často stáli na straně měst, kde vlastnili majetky a žili tam jejich příbuzní. Úmluvou z roku 1497 proto bylo stanoveno, že do rytířského stavu budou přijímáni až příslušníci druhé generace erbovních měšťanských rodin, nicméně i tito v mnoha případech hájili spíše zájmy měst než šlechty. Následovalo tedy několik dalších usnesení šlechty, že z jejich středu bude vyloučen každý, kdo se s nimi nepostaví proti měšťům. V. KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu*, s. 6–8.

³⁴ V. KLECANDA, *Tři kapitoly*, s. 72.

³⁵ Michaela HRUBA, *Erbovní měšťané – „urozená“ vrstva předbělohorských českých měst? (Životní styl erbovních rodin na příkladu Mrázů z Milešovky v Litoměřicích)*, in: V komnatách paláců – v ulicích měst, ed. Kateřina Jišová, Praha 2007, s. 245. Viz také V. KLECANDA, *Tři kapitoly*, s. 72 a Z. WINTER, *Kulturní obraz českých měst*, s. 129.

³⁶ Tomáš KREJČÍK, *K počátkům erbovních listin*, in: *Historie – Historica. Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity 2*, 1994, s. 24.

zřízení zemském, kde se uvádí: „Což se erbuov dávanie dotýče, ty Jeho Milost královská dávaj, komuž ráčí, tak jako jest to prvé bylo.“³⁷ Habsburkové po svém nástupu na český trůn začínají odměňovat erby a predikáty osoby, které se zasloužily o panovnickou dynastii a stát, čímž si k sobě připoutávali mimo jiné i bohaté měšťany.³⁸ Častěji ovšem měšťané získávali erb za peníze nebo přimluvou vlivné osoby.³⁹ Žadatel o erb nejprve zaslal do panovnické kanceláře supliku, v níž vylíčil kromě zásluh i své životní osudy, a mohl také připojit náčrtek svého budoucího erbu.⁴⁰ Tyto pasáže ze suplik se pak často vyskytují doslovně opsané v naracích erbovních listin.⁴¹ Každá žádost byla nejdříve prostudována v kanceláři, následně předložena panovníkovi ke schválení, po němž následovalo vlastní vyhotovení erbovní listiny. Ta byla po zaplacení tax⁴² a zápisu do register doručena příjemci.⁴³

Společně s erbem získal příjemce zpravidla i predikát. V 15. a na počátku 16. století se přídomek tvořil podle skutečných místních jmen statků patřících novému erbovníkovi. Ještě za panování Ferdinanda I. jsou predikáty tvořeny podle místních jmen. Tato místa nemusí erbovník přímo vlastnit, jedná se obvykle o jeho rodiště, řeku, horu nebo místo, ke kterému měl blízký vztah.⁴⁴ Do této první skupiny lze v Jihlavě zařadit Beránky z Petrovic, Pilgramery z Pelhřimova, Šindely a Dornkreily z Ebrhartce (tj. Hybrálce), Macky z Čížova, Hordary z Puklic, Michky z Radostína, Lídly z Myslova, Pably z Henčova, Šenovce z Ungersvertu (tj. Sádku), Neumairy z Winterberka (tj. Vimperka), Faustgrosy ze Sachsenthalu (tj. Sasova) atd.

Ve 2. polovině 16. století se ale situace stává komplikovanou, neboť někteří měšťané a zvláště literáti nevlastnili žádný statek, podle kterého by mohli

---

³⁷ Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích), edd. Petr Kreuz – Ivan Martinovský – Jana Vojtíšková, Dolní Břežany 2007, s. 239, č. 482.

³⁸ V. KLECANDA, *Tři kapitoly*, s. 73.

³⁹ Z. WINTER, *Kulturní obraz českých měst*, s. 130.

⁴⁰ R. NOHEL, *Kutnohorské erbovní rody*, s. 7.

⁴¹ T. KREJČÍK, *Erbovní listiny jako specifický druh historického pramene (Úvodní studie)*, in: Michal FIALA, *Erbovní listiny Archivu Národního muzea*, Praha 2001, s. 14.

⁴² K roku 1601 činila taxa za nobilitaci 100 kop míšeňských. Lze předpokládat, že taxa za erbovní listinu pro měšťana byla podobné výše. Viz Karel STLOUKAL, *Česká kancelář dvorská 1599–1608. Pokus z moderní diplomatiky*, Praha 1931, s. 145.

⁴³ V. KLECANDA, *Tři kapitoly*, s. 73 a R. NOHEL, *Kutnohorské erbovní rody*, s. 7–8.

⁴⁴ V. KLECANDA, *Tři kapitoly*, s. 73–74.

zvolit predikát. Musely se proto vymýšlet a při tom bylo dbáno na podobnost se starými šlechtickými rody. Jednalo se o latinská, nejčastěji však německá nebo německy znějící slova s příponami -bach, -berg, -dorf, -feld, -fels, -hof, -stein a -thal.⁴⁵ Někteří měšťané volili německé přídomky záměrně, aby se připodobnili starým šlechtickým rodinám a německému patriciátu, často ale německy vůbec neuměli.⁴⁶ Tento případ je ovšem v Jihlavě vzhledem k německému jazykovému charakteru města nepravděpodobný. Do této druhé skupiny se z jihlavských erbovních rodin řadí Leupoldové z Löwenthalu, Grynové ze Štyrcenberka, Glenkové ze Scheibenberka, Štubikové z Königsteina, Waidhoferové z Vogelsberka, Freisichselbstové z Freudenbachu, Sule z Hiršbrunu, Freislebenové z Bischofshofenu, Kreslové z Gwaltenberka, Krumbové ze Šarfgrábu, Heuserové z Brakfeldu, Reimanové z Greifenfelsu atd.

Další skupinou jsou predikáty tvořené z rodných jmen připojením výše zmíněných německých přípon.⁴⁷ Z jihlavských měšťanů se sem řadí Reindlerové z Reindlersberka a Seidenmelczerové ze Seidenberka. Ve 2. polovině 16. století ale přibývá libovolně vytvořených přídomků, které nesouvisí ani s původem nebo s vlastněnými statky, ani se jménem erbovního měšťana. Tím predikáty ztrácí svůj původní význam a stávají se pouze jakýmsi doplňkem erbu.⁴⁸

Erby měšťanů a obecně nešlechticů byly až do 16. století tvořeny pouze štítem a erbovní figury se odvozovaly od domovních znamení nebo kamenických značek. Později získávali i měšťané úplné erby, které byly k nerozeznání od erbů šlechticů. Pro měšťanské erby platila kromě heraldických pravidel zásada, že přílba na erbu nešlechtice má být vždy zavřená, tedy kolčí, a na ní pouze točenice, nikoli helmovní korunka.⁴⁹ Toto pravidlo ale nebylo důsledně dodržováno, změna přílby mohla být i předmětem polepšení erbu.⁵⁰

---

⁴⁵ V. KLECANDA, *Tři kapitoly*, s. 73 a zejména Z. WINTER, *Kulturní obraz českých měst*, s. 131.

⁴⁶ Stávali se pak často terčem posměchu, jak uvádí ve svých pamětech Jan Kořínek: „Z těch takových geden psal se z Seidenfeldu, ač ani slova německého neuměl. Co se stalo? Chasa negináč ho gmenovala, než Panem z Zadních Faldů.“ Viz Jan KOŘÍNEK, *Staré paměti Kuttnohorské*, Praha 1831, s. 216.

⁴⁷ V. KLECANDA, *Tři kapitoly*, s. 79–81.

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 82.

⁴⁹ Antonín MARKUS – Josef PILNÁČEK, *Znamení a znaky nešlechticů. Zvláštní otisk z Časopisu Rodopisné společnosti československé v Praze, roč. V., 1993*, Praha 2004, s. 10.

⁵⁰ To je např. případ jihlavských Šmilauerů ze Smilova. Viz NA Praha, Sal 89, f. 121r–122v.

Erbovní figura často odkazuje na jméno, původ nebo povolání majitele.⁵¹ Tzv. mluvící erby se hojně vyskytují i u jihlavských měšťanů: tak mají Leupoldové z Löwenthalu tři lví hlavy, Reindlerové z Reindlersberka v dolní části pravé poloviny štítu rendlík, Waidhoferové z Vogelsberka ve štítě i v klenotu ptáka, Sule z Hiršbrunu v horní polovině štítu jelena, Edlmüllnerové v pravé polovici štítu lva držícího palečné kolo, Mouřenínové z Mornbachu mouřenína a Weyndlové z Vinné hory ve 2. poli čtvrceného štítu hrozen vína a ve 3. poli tři výhonky vinné révy. V užívání erbovních figur se také projevují určité trendy. Jen u měšťanů, kteří získali erb mezi lety 1526–1620, se objevuje čtyřikrát jelen nebo jeho část (Sule z Hiršbrunu, Steidlové z Tulechova, Seidenmelczerové ze Seidenberka, Wagnerové z Igelgrundu), třikrát zeď se třemi stínkami (Kandlerové, Glenkové ze Scheibenberka, Šmilauerové ze Smilova) a dvakrát papoušek (Grynové ze Štyrcenberka, Kreslové z Gwaltenberka), přičemž papouška lze považovat za neobvyklou figuru.⁵² Z heraldických figur se nejčastěji vyskytují kosmá břevna, a to čtyřikrát (Reindlerové z Reindlersberka, Grynové ze Štyrcenberka, Freisichselbstové z Freudenbachu, Edlmüllnerové).⁵³

Kromě udělení erbu a predikátu erbovní listinou existoval v 16. století ještě jeden způsob, jak mohli měšťané získat erb, a to prostřednictvím erbovního spolku neboli tzv. erbovního strýcovství. Členové starožitných rodů takto přijímali zvláštní listinou jinou osobu ke svému erbu a predikátu za strýce.⁵⁴ Tento postup mohl být volen, pokud některému rodu hrozilo vymření,⁵⁵ případně chudí rytíři přijímali za úplatu ke svému erbu bohaté měšťany.⁵⁶ Postupem doby byl k přijetí k erbu nutný souhlas panovníka.⁵⁷ Příklad erbovního strýcovství nacházíme i v Jihlavě – jedná se o Šindely, Dornkreily a Rudolty z Ebrhartce.⁵⁸

⁵¹ A. MARKUS – J. PILNÁČEK, *Znamení a znaky nešlechticů*, s. 11.

⁵² Neobvyklou erbovní figurou je pak také levhart v pravé polovině štítu Freisichselbstů z Freudenbachu.

⁵³ Blažony erbů jihlavských měšťanů zpracoval ve svých studiích Zdeněk Jaroš. Viz Zdeněk JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika – I. část*, s. 83–132; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika (II. část)*, s. 81–128; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika (III. část)*, s. 67–118; TÝŽ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 61–107.

⁵⁴ V. KLECANDA, *Tři kapitoly*, s. 89.

⁵⁵ August SEDLÁČEK, *Martina Koláře Českomoravská heraldika, část všeobecná*, Praha 1902, s. 70.

⁵⁶ Milan BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, Praha 1994, s. 109.

⁵⁷ *Tamtéž*.

⁵⁸ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 462.

Udělení erbu a predikátu bylo považováno za jakési vyznamenání. Z hlediska postavení se ale nic nezměnilo – měšťan zůstával nadále měšťanem a provozoval tzv. nešlechtickou činnost, tedy řemeslo, obchod nebo jinou živnost (např. lékárníci atd.).⁵⁹ V tom se rovnal erbovní měšťan měšťanu „běžnému“. Stejně jako ostatní měšťané podléhali i erbovníci městskému soudu.⁶⁰ Erbovního práva užívali v městském prostředí pouze muži, na ženy se vztahovalo pouze v případě, kdy byly dědičkami svého manžela.⁶¹

Erbovníci nebyli šlechtici, nicméně udělením erbu získali právo ucházet se o rytířský stav. Pak záleželo na rytířích, jestli je přijmou mezi sebe.⁶² Kromě podmínek uvedených v úvodu této kapitoly se uchazeči o rytířský stav museli osobně přiznat u desk zemských, předložit erbovní listinu a dokázat zachovalost, nejprve pouze svou a svých rodičů, postupem doby se zachovalost musela prokazovat až do třetího kolene.⁶³ Na Moravě se vedly zvláštní Knihy přijímání do rytířského stavu.⁶⁴ Z jihlavských erbovníků získali rytířský stav např. Mackové z Čížova, Grynové ze Štyrcenberka, Hordarové z Puklic nebo Šenovcové z Ungersvertu.⁶⁵ Erbovníkovi přijatému do rytířského stavu náleželo stavovské oslovení „slovutný panoš“ a teprve jeho pravňukům titul „urozený vladyka“.⁶⁶

---

⁵⁹ A. MARKUS – J. PILNÁČEK, *Znamení a znaky nešlechticů*, s. 3; M. BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, s. 105.

⁶⁰ Z. WINTER, *Kulturní obraz českých měst*, s. 132–133.

⁶¹ *Tamtéž*, s. 132.

⁶² *Tamtéž*, s. 129. O přijímání do rytířského stavu do roku 1620 podrobně V. KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu*, s. 4–45.

⁶³ *Tamtéž*, s. 13–17.

⁶⁴ Viz Mojmir ŠVÁBENSKÝ, *Knihy přijímání do rytířského stavu Moravského markrabství*, in: Josef PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky staré Moravy*, Brno 2010, s. 87–93.

⁶⁵ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika do Bílé hory*, in: Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16. –18. století), Prostějov 1997, s. 509–510.

⁶⁶ V. KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu*, s. 44. Podle Z. Wintera náleželo ovšem oslovení „slovutný panoš“ každému měšťanu, který od panovníka získal erb. (Z. WINTER, *Kulturní obraz českých měst*, s. 130.) V Právech a zřízeních Markrabství moravského z roku 1545 se o oslovení „slovutný panoš“ píše následující: „Páni a rytířstvo svolili sou se a psáti ráčí, což prvé psáno j[es]t ‚slovutným panošem‘, aby již místo toho psáno bylo ‚urozeným vladykám‘.“ (*Práva a zřízení Markrabství moravského z roku 1545 (Pokus moravských stavů o revizi zemského zřízení)*, ed. Dalibor Janiš, Brno 2005, s. 111.) Je tedy možné, že si měšťané titul „slovutný panoš“ přivlastnili, nebo byl alespoň v četných případech užíván. Např. Mathes Gryn je osločován jako „slovutný“ (NA Praha, Mr 3265 a 4975), jednou se objevuje oslovení „urozený vladyka“ (MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 557.), naproti tomu jiní měšťané, např. Mikuláš Glenk nebo Hanuš Krumb jsou oslofováni jako „opatrní“ (MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 543 a 544.), Mates Reindler a Zachariáš Krumb pak jako „slovutní a opatrní“ (MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 589.). Bartoloměj Šmilauer je dokonce titulován jako „urozený pán“ (MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř.

Někteří erbovní měšťané se za rytíře pouze vydávali a povinnosti rytířského stavu, zejména placení berní, se jim plnit nechtěli.⁶⁷ Jen málo měšťanů ale usilovalo o rytířský stav. Museli by totiž opustit svou městskou živnost, protože rytířská čest takový způsob obživy nepřipouštěla.⁶⁸

---

kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 229r–230r.). Je tedy zřejmé, že titulatura nebyla v případě erbovních měšťanů vůbec ustálená.

⁶⁷ *Tamtéž*, s. 8–9.

⁶⁸ Z. WINTER, *Kulturní obraz českých měst*, s. 135.

2. Prameny k výzkumu erbovních měšťanů

Tato kapitola má za úkol představit širokou škálu pramenů diplomatické povahy, ze kterých bylo v této práci čerpáno. Má se tedy stát i jakýmsi metodickým návodem pro další badatele, kteří by se tématu erbovních měšťanů chtěli věnovat. Samozřejmě se nejedná o vyčerpávající seznam. S ohledem na individuální charakter činnosti městských kancelářů lze určité druhy záznamů očekávat v jiných typech městských knih.

2.1 Erbovní listiny

Prvořadým pramenem pro výzkum erbovních měšťanů jsou erbovní listiny, které informují o tom, že měšťan získal erb a s ním tedy i statut erbovního měšťana.

Erbovní listiny se řadí mezi slavnostní privilegia⁶⁹ a tzv. iluminované listiny.⁷⁰ V českém prostředí se erbovní listiny poprvé objevují ve 14. století za vlády Lucemburků.⁷¹ V této době se vytvořil a ustálil i formulář těchto listin a erbovní listiny se objevují dokonce i ve formulářových sbírkách.⁷² Skladba erbovní listiny je zde demonstrována na příkladu listiny Rudolfa II. pro bratry Edlmüllnery, tedy jediné listiny, která se ze zkoumaného období dochovala v originále.⁷³

Celá listina začíná velkou intitulací, v tomto případě panovníka: *Wir Rudolff der Ander von Gottes genaden erwelter Römische Kaiser die allen zeitten Merer des Reichs Inn Germanien, zu Hungern, Behaimb, Dalmatien, Croatien und Sclavonien etc. Khunig, Ertzhertzog zu Österreich, hertzog zu Burgundi, zu Brabant, zu Steyr, zu Kärndten, zu Crain, zu Lutzemburg, zu Wirtemberg, Ober und Nider Schlesien Fürst, zu Schwaben, Marggraue des Hailigen Römischen Reichs, zu Burgaw, zu Marhern, Ober und Nider Laußnitz, Gefürster Graue*

---

⁶⁹ T. KREJČÍK, *Erbovní listiny*, s. 7.

⁷⁰ TÝŽ, *K počátkům erbovních listin*, s. 32.

⁷¹ *Tamtéž*, s. 24.

⁷² TÝŽ, *Erbovní listiny*, s. 34. Jedná se o formulářové sbírky *Summa cancellariae* (*Summa cancellariae (cancellaria Caroli IV.)*). *Formulář královské kanceláře XIV. století*, ed. Ferdinand Tadra, Praha 1895.) a *Collectarius perpetuarum formarum* (*Collectarius perpetuarum formarum Johannis de Geylnhausen*, Hrsg. Hans Kaiser, Innsbruck 1900.).

⁷³ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 572. Viz také příloha A1.

zu Habsburg zu Tyrol, zu Pfiertdt, zu Khyburg und zu Görtz etc., Landtgraue in Elsäß, herr auf der Wyndischen Marckh, zu Portenaw und zu Sälins etc.

Následuje promulgace: *Bekhennen öffentlich mit disem Brieff und thuen khundt allermeniglich.*

Další částí je arenga: *Wie wol wir aller und hegelicher unserer und des hailigen Reichs auch unnserer Künigreich Erblichen Fürstenthumb und Lande underthonen und getrewen Ehrnutz aufnem[m]en und bestes zubefürdern und zubetrachten genaigt.*

Následuje narace, která vyjmenovává zásluhy, za které je příjemci erb udělen:⁷⁴ *So sern wir doch begierlicher die Ihenigen so sich gegen uns dem hailigen Römischen Reich und unnserm loblichen hauß Österreich in getrewer wiliger gehorsam halten und beweisen mit unnsern kaiserlichen gnaden zubegaben und zuversehen. Mann wir nun genediglich angesehen wahrgenomen und betracht die Erberkait Redlichait guet sitten Tugendt und Vernunfft damit unnsere getrewe lieben Wolff, Hanns und Andree die Edlmüllner Gebrueder vor unnsere kaiserlichen Maiestet beruembt worden. Auch die getrewen, gehorsamen, vleissigen und willigen dienste so sy uns dem hailigen Reich und unnserm loblichen hauß Österreich zuthuen und zuertzaigen underthenigist erpieten auch wol thuen mögen und sollen.*

Stěžejní částí listiny je dispozice, jejíž nejdůležitější část tvoří blason udělovaného erbu (první část vyznačená tučně), dále se vyskytuje také formule stanovující užívání erbu⁷⁵ (druhá část vyznačená tučně): ***So haben wir dem nach mit wolbedachtem Muet guetem Rath und Rechter wissen denselben Edlmüllnern Gebruedern Iren Ehelichen Leibs Erben und derselben Erbens Erben für und für Ewiglich diß hernach geschriben Wappen und Clainot. So mit Namen ist ain Schilt nach der lenge in zwen gleiche thail abgethailt deren das hinder Schwartz mit ainer der Zwerch nach vom hindern undern gegen dem vordern Obern Eggdurchgeenden gelben oder Goldtfarben Strassen und vorder thail Plaw oder Lasurfarb darinnen für sich aufrechts stehendt aines Gelben oder Goldtfarben Lewens gestalt mit übersich geworffnem Schwartz und Rott außgeschlagner***

---

⁷⁴ T. KREJČÍK, *Erbovní listiny*, s. 14 a 33. Tyto pasáže bývaly často doslovně opisovány ze suplik žadatelů o erb.

⁷⁵ M. BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, s. 105.

Zungen haltendt in baiden vordern Pranckhen vorsich ain Gelbes kamp Radt. Auf dem Schilt ain Stechhelm zur lincken mit Schwartzter Rechten Plawer und dann baiderseits gelber oder Goldtfarber helmdecken unnd darob von denselben farben ainem gewundnen Pausch geziert Darauß on diehin dern füeß für sich aufrechts ain Gelber oder Goldtfarber Lew mit ubersich geworffnem Schwartz unnd Rott außgeschlagner Zungen haltendt vor sich in baiden Pranckhen ain gelbes Kamp Radt abermaln erscheinendt. Alß dann solch Wappen und Clainot in mitte dits gegenwertigen unnsers kaiserlichen brieffs gemalet und mit farben aigentlich außgestrichen seind von Newem genediglich verlihen und gegeben.⁷⁶ Verleihen unnd geben Inen die auch also von newem aus Römischer Kaiserlicher Macht volkhomenhait wissentlich in Crafft dits brieffs. Und Mainen Setzen und wöllen das nun hinfüro die obgenanten Wolff, Hanns und Andree die Edlmüllner Gebrüeder alle Ire Eheliche leibs Erben und derselben Erbens Erben für und für in Ewig Zeit die angetzaigten Wappen und Clainot haben füeren und sich deren in allen unnd Yegelichen Ehrlichen und Redlichen sachen und geschefften zu schimpff und zu Ernst in Streitten, Sturmen, Schlachten, Khempffen, Gestechen, Gefechten, Veldtzügen, Paniern, Getzelten aufschlagen Insign, Petschafften, Clainoten, Begrebnüssen, Gemälden und sonst an allen ortten und enden nach Iren Ehren notturfften willen und wolgefallen geprauchten. Auch darzue alle und Yegeliche gnad Ehr freyhait würde vorthail Recht gerechtigkeit und guet gewonhait haben mit hohen und Nidern Ambtern und Lehen Geistlichen unnd Weltlichen zutragen. Empfahen und aufzunemen mit andern unsern und des Reichs auch unserer Künigreich Erblichen fürstenthumb und lande unnderthonen unnd getrewen Wappens genöß leuthen. Lehen und all ander Gericht und Recht zu besitzen urthail zuschöpfen und Recht zu sprechen des alles thailhafftig wirdig empfannglich und darzue tauglich schickhlich unnd guet sein sollen und mögen. Als annder unsere und des Reichs auch unnserer künigreich Erblichen fürstenthumb und Lande Recht geborn

---

⁷⁶ Tato formule následující po blasonu erbu je pevnou součástí listin. V česky psaných listinách se vyskytuje (s drobnými obměnami) v tomto znění: „*Jakž to všecko vtipem a uměním mistrovství maléřského v prostřed listu tohoto jest barvami vymalováno a hojněji vysvětleno.*“ (NA Praha, Sal 89, fol. 2v.), v latinských listinách se objevuje takto: „*Queniad modum haec omnia in hujus nostri diplomatibus medio pictori solertia dilucidius elaborata et ob oculospectaritium affabre posita sunt.*“ (NA Praha, Sal 12a, fol. 297r.)

lehens und Wappens genoß Leuthe solches alles haben und sich deß auch Irer Wappen und Clainot geprauchen und gemessen von Recht oder gewonhait von allermeniglich unverhindert. Und gepieten darauf allen undyeglichen Churfürsten, Fürsten, Gaistlichen unnd Weltlichen Prelaten, Grauen, Freyen, Herrn, Rittern, Khnechten, Landtshaubtleuthen, Landtmarschalhen, Landtvogten, Haubtleuthen, Vitzdomben, Vögten, Pflegern, Verwesern, Ambtleuthen, Schulthaissen, Burgermaistern, Richtern, Rathen, Khundigern der Wappen Ehrnholden perseuanten, Bürgern, Gemeinden und sonst allen andern unsern und des Reichs auch unnsrer Künigreich erblichen Fürstenthumb und Lande unnderthonnen und getreiben zu was wir den Standts oder wesens die seind. Ernstlich und vesstigelich mit disem Brieff und wollen Das Sy die obgenante Wolffen, Hansen und Andreen die Edlmüllner Gebrüeder Ire Eheliche Leibs Erben unnd derselben Erbens Erben für und für in Ewigzeit an den obgeschribnen Wappen und Clainoten auch gnaden freyhaiten Vorthailn Rechten und gerechtigkeit damit wir Sy also wie obsteht begabt haben nicht hindern noch Irren sonder Sy derselben obgeschribner massen geruebigelich geprauchen gemessen und gentslich darpey bleiben lassen hierwider nicht thuen noch des yemandts anderm zuthuen gestatten inkain weiß noch wege.

Listina obsahuje také sankci, kde se stanovuje výše pokuty za porušení práva příjemce erbu:⁷⁷ *Als lieb ainem yeden sey unser unnd des Reichs schwere ungnad und Straff und darzue ain Peen nemblich zwaintzig Marckh lötigs Goldts zuvermeiden die ain yeder so oft erfrauentlich hiewider thette uns halb in unser und des Reichs Camer und den andern halben thail den vilgemelten Edlmüllnern Gebrüedern Iren Ehelichen Leibs Erben und derselben Erben Erben unnachlößlich zubetzallen verfallen sein solle. Doch andern die villeucht den vorgeschribnen Wappen und Clainoten gleichfuerten an Iren Wappen und Rechten unvergriffen und unschedlich.*

Následuje koroborace: *Mit urkhundt dits brieffs besigelt mit unnsrem kaiserlichen anhangendem Insigl.*

Poslední částí listiny je datační formule: *Geben auf unnsrem küniglichen Schloß zu Prag den Sechsten tag des Monats July Nach Christi unnsers lieben*

---

⁷⁷ Tato pokuta se platila příjemci erbu a komoře. T. KREJČÍK, *K studiu erbovních listin*, AČ 27, 1977, s. 148.

herrn gepurt fünfftzehnhundert und im Achtzigisten, unnserer Reich des Römischen im fünfften, des hungerischenn im Achten, und des Behaimbischen auch im fünfften Jaren.

Po dataci následuje ještě podpis panovníka. Na plíce se objevuje madační poznámka. K listině je na černo-žlutých provázcích⁷⁸ přivěšena velká znaková panovnická pečeť ve voskové misce.

Jak je patrné z textu erbovní listiny, erbovní miniatury se typicky umisťovaly do středu listiny.⁷⁹ Miniatury byly do listin malovány až nakonec a to zřejmě až po zaplacení taxy za vyhotovení.⁸⁰ Písmo v listinách je psáno pečlivě, některé části, jako např. prodloužené první řádky, či začátky jednotlivých formulí, byly psány zlatem.⁸¹ Zdobeny pak byly nejen iniciály, ale i volné okraje pergamenu.⁸² Všechny tyto výzdoby se vyskytují i ve výše rozebírané listině.

2.2 Salbuchy

Pokud nebyla nalezena originální erbovní listina, je velká pravděpodobnost, že bude alespoň částečně zachycena v knihách uložených ve fondu Salbuchy v Národním archivu v Praze. Tyto knihy sloužily jako „úřední kopíáře panovnických privilegií“.⁸³ Opisy privilegií vznikaly na přelomu 18. a 19. století, ve fondu se ale nachází i sedm svazků originálních register.⁸⁴ V této práci byly využity opisy listin ze dvou salbuchů (12a a 12b) a dvou originálních register (287 a 89).

Zápisy v knihách 12a a 12b mají pravidelnou strukturu. Každý opis začíná na nové stránce. V orámovaném prostoru je pečlivým písmem nejdříve nadepsáno *Wappenbrief* (příp. *Nobilitatio*), následuje stručný regist v němčině a dále text listiny s místem vynechaným pro kresbu erbu.⁸⁵ V opisu listiny jsou stereotypní formule zkráceny nebo úplně vynechány, celý je opsán pouze blason erbu

⁷⁸ Barvy provázků mohou naznačovat, z které kanceláře listina vyšla. TÝŽ, *Erbovní listiny*, s. 17.

⁷⁹ *Tamtéž*, s. 17. Výjimku tvoří tzv. uherský typ erbovní listiny, kde je erb vymalován v levém horním rohu listiny. *Tamtéž*, s. 18.

⁸⁰ *Tamtéž*, s. 19.

⁸¹ *Tamtéž*, s. 16.

⁸² *Tamtéž*, s. 30.

⁸³ M. BUBEN, *Encyklopedie heraldiky*, s. 330.

⁸⁴ *Tamtéž*, s. 330–331.

⁸⁵ Helena SEDLÁČKOVÁ – Anton F. MALINOVSKÝ, *Vyobrazení erbů v archivním fondu Salbuchy*, *Paginae historiae* 16, 2008, s. 440–441.

z dispozice listiny a datační formule.⁸⁶ Listiny byly do salbuchů zřejmě překládány, neboť není příliš pravděpodobné, že by převážně německy hovořící jihlavští měšťané dostávali erbovní listiny v češtině.

V originálních registrech jsou opisy erbovních listin uvozeny nadpisem v tomto stylu: „*List erbovní do Moravy dán jest...*“ a následuje jméno příjemce listiny.⁸⁷ I zde se opis omezuje v podstatě jen na zachycení blasonu a datace.

Z hlediska dnešního badatele je nedostatkem těchto opisů privilegií zejména absence narací, které přinášely informace o důvodu udělení erbu. Kromě listin zachycených in extenso tvoří výjimku v případě jihlavských měšťanů pouze opis erbovní listiny pro Kresly z Gwaltenberka, kde je důvod udělení erbu uveden.⁸⁸

2.3 Rejstříky městské sbírky (lozuňky)

Ve státním okresním archivu v Jihlavě ve fondu Archiv města Jihlava do roku 1848 se dochovalo 36 rejstříků městské sbírky, tzv. lozuňky, z let 1425–1658.⁸⁹ Pro tuto práci bylo využito osm rejstříků z let 1575–1599.⁹⁰

Jedná se o papírové „sešity“ o 17–41 foliích. Papír, který byl na rejstříky použit, pochází ze starohorské papírny a je na něm filigrán ježka se šestiplátkovým květem.⁹¹ V úvodu rejstříku se nachází zápis oznamující, ke kterému termínu a v jakém roce byla lozuňka vybírána a čtyři jména výběřčích – dva radní a dva obecní starší.⁹² Rejstříky jsou rozděleny na několik částí podle městských čtvrtí, řemesel, předměstí a městských vsí. Zápisy jsou vedeny ve dvou sloupcích, vedle jména je zapsána částka, pod jménem případně další nemovitě

---

⁸⁶ Výjimku tvoří latinsky psané listiny, které jsou opsány in extenso. Viz např. NA Praha, Sal 12a, fol. 294r–298v.

⁸⁷ Viz např. NA Praha, Sal 89, fol. 2r.

⁸⁸ Viz NA Praha, Sal 12a, fol. 358v–359v a zde kap. 4.13.

⁸⁹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, ůř. kn. a rkp., inv. č. 25–61. Z některých rejstříků jsou ovšem dochovány pouze úvodní listy.

⁹⁰ *Tamtéž*, inv. č. 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 58. Viz také příloha A2.

⁹¹ Václav ŠPLÍCHAL – Miloslav VÍTEK, *Papír a ruční papírny v Jihlavě a kraji Vysočina*, Jihlava – Pelhřimov 2010, s. 41.

⁹² V některých případech, jako např. u inv. č. 49, je v úvodním zápise uveden pouze termín a jména výběřčích. Na úvodní straně je tužkou uveden rok 1562 s otazníkem, v inventáři se uvádí rok 1576 nebo 1577. Komparací s *Rejstříkem obnovy městské rady* (inv. č. 372) bylo zjištěno, že se jedná o rejstřík městské sbírky z roku 1576.

majetky jako zahrady, louky, pole, rybníky, masné krámy, sladovny atd. Seznamy příslušníků řemesel jsou vedeny v abecedním pořadí.

Díky rejstříku si můžeme udělat představu o majetku jednotlivých měšťanů, počtu domů ve vnitřním městě a na předměstích, pivovarů nebo mlýnů. Informačně cenné jsou též seznamy řemeslníků, z nichž zjišťujeme početnost jednotlivých řemesel. Nejpočetnější byli soukeníci (*Tuchmacher*), dále jsou uvedeni koželuhové (*Lederer*), ševci (*Schuester*), krejčí (*Schneider*), kožešníci (*Kürschner*), řezníci (*Fleischacker*) a další řemesla, nechybí také seznam kupců (*Fragner*).

Další informace rejstříky vydávají při své vzájemné komparaci.⁹³ Jedná se např. o rozdělování parcel, tedy zvyšování počtu domů, proměny majetku přidruženého k určitému domu a zejména změny majitelů nemovitostí prostřednictvím dědictví nebo prodejem. Protože řada dochovaných rejstříků není souvislá, některé prodeje zaznamenáváme pouze změnou jména v příštím rejstříku. Pokud se ale prodej uskutečnil v roce, ze kterého se rejstřík dochoval, je jméno původního majitele přeškrtnuto jednoduchou čarou a nad ním nadepsáno jméno majitele nového.

Rejstříky městské sbírky jsou užitečným zdrojem poznání majetkové situace erbovních měšťanů s konkrétním datem, která by byla jinak jen obtížně rekonstruovatelná.

2.4 Rejstřík obnov městských rad

Rejstřík obnov městských rad z let 1555–1723⁹⁴ obsahuje, jak již název napovídá, soupisy radních města Jihlavy pro jednotlivé úřední roky.⁹⁵ Jedná se o knihu v kožené vazbě. Psací látkou je papír ze starohorské papírny s filigránem v podobě jihlavského městského znaku.⁹⁶ Kniha má 223 folií, z nichž jsou folia 180r–189r a 190v–223v nepopsaná.

---

⁹³ Komparací rejstříků byl též zjištěno, že u rejstříku s inv. č. 58 patří folio č. 4 za folio. č. 2.

⁹⁴ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327. Kniha byla zřejmě vedena duplicitně. Z této druhé knihy se dochoval jeden list se začátkem zápisu o obnovení rady 8. srpna 1592. *Tamtéž*, inv. č. 329. Viz také příloha A4.

⁹⁵ Rejstříku věnoval studii Karel Křesadlo. K. KŘESADLO, *Městské rady v Jihlavě v 16.–18. století*, VSV – OVS X, Jihlava 1997, s. 65–72.

⁹⁶ V. ŠPLÍCHAL – M. VÍTEK, *Papír a ruční papírny*, s. 42.

Každý zápis začíná na novém versu foliu datem obnovy městské rady. Zápisy mají pravidelnou strukturu. Na versech je uvedeno vždy osm jmen radních, kteří zasedali proti oknu vedle nejstaršího (*Eltister*). Na rectech jsou poté uvedena jména čtyř radních, kteří zasedali v předlávici po pravé straně nejstaršího, a jméno městského rychtáře s informací, po kolikáté tento úřad zastává.⁹⁷ Na foliu 4r se nachází legenda k písmenům, která označují agendou, kterou dostali jednotliví radní na starosti. Literou *G* je míněn *Gwelbherr*, písmeno *C* znamená *Camerherr*, *W* potom *Weinherr*, *F* *Fischherr*, *S* *Saltzherr* a *B* *Bauherr*. Nově přichází do rady byli navíc označováni literou *N* (*Neuherr*).⁹⁸ Tato označení radních se v zápisech objevují až od roku 1577.

Kromě soupisů členů městské rady jsou nedílnou součástí rejstříku data úmrtí radních s údaji o počtu odsloužených let v radě. Rada si do rejstříku zaznamenávala také informace související s její činností, tedy například náhrady radních během roku, postavení šibenice v roce 1582,⁹⁹ či přijetí gregoriánského kalendáře v roce 1584.¹⁰⁰ Ve většině případů se u konkrétního roku dozvíme také o jedné či dvou důležitých událostech z města a celé země, např. v roce 1564 smrt Ferdinanda I.¹⁰¹ nebo v roce 1571 mor, který v Jihlavě zahubil okolo 2000 lidí.¹⁰²

2.5 Městské knihy radní

Z úředních knih jsou v práci využity městské knihy radní X¹⁰³ a XI.¹⁰⁴ Obě knihy mají renesanční bílou koženou vazbu s tlačenými motivy a slepotiskovými zrcadly, mosazné nárožníky a obě byly uzavírány dvěma sponami. První kniha má 512 popsaných a tři nepopsaná papírová folia, druhá kniha 442 popsaných a 29 nepopsaných papírových folií.

Obě knihy byly vedeny stejným způsobem. Na začátku každého úředního roku je v knihách zápis o obnovení městské rady a vypsání její členové. Další zápisy vedené ve dvou sloupcích jsou pak vždy uvedeny latinským nadpisem, text

---

⁹⁷ K. KŘESADLO, *Městské rady v Jihlavě*, s. 66.

⁹⁸ *Tamtéž*, s. 65.

⁹⁹ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp, inv. č. 327, fol. 31v.

¹⁰⁰ *Tamtéž*, fol. 33v.

¹⁰¹ *Tamtéž*, fol. 13v.

¹⁰² *Tamtéž*, fol. 20v.

¹⁰³ *Tamtéž*, inv. č. 11.

¹⁰⁴ *Tamtéž*, inv. č. 12.

zápisu je v drtivé většině případů psán německy, objevuje se ale i čeština. V knihách se vyskytují tyto typy zápisů: *Quittantiones* (kvitance), *Matrimonia* (svatební smlouvy), *Recognitiones* (uznání), *Resignationes* (vzdání), *Contractus* (smlouvy), *Amicabilis compositiones* (přátelská ujednání), *Consensus* (souhlas), *Arbitrium* (rozhodnutí), *Donationes* (dary), *Fideiussiones* (ručení), *Cambium* (výměna), *Recognitio legitima nativitatis* (uznání legitimacy potomka), *Mandatum* (nařízení), *Compositiones* (ujednání) a *Haereditas* (dědictví). Jsou zde ovšem zachycena i statuta některých cechů. Do těchto knih se zapisovalo vždy pouze v sobotu.

Podle výše uvedených typů zápisů je jasné, že většina záznamů se týká zejména nemovitého majetku měšťanů. U měšťanských domů bývá uvedeno, v které ulici se nachází, takže s využitím výše popsaných rejstříků městské sbírky lze u některých domů určit jejich přesnou polohu. Kromě majetkových poměrů podhalují některé zápisy (zejména svatební smlouvy) rodinné vztahy měšťanů, které by se v některých případech jinak nepodařilo rekonstruovat.

2.6 Knihy testamentů

Agendou, pro kterou se v Jihlavě vyčlenily samostatné knihy jako první, byly testamenty. Do zkoumaného období spadají dvě knihy testamentů. První z nich zachycuje léta 1544–1578.¹⁰⁵ Kniha má koženou tlačenou vazbu s kovovými nárožníky a dvěma sponami k uzavření. Knižní blok tvoří 500 papírových folií, která jsou od folia 446 nepopsaná. Zápisy jsou vedeny ve dvou sloupcích, úřední rok vždy začíná zápisem o obnovení městské rady. Jednotlivé zápisy jsou uvedeny nadpisem (většinou latinským), který obsahuje jméno testátora. Následuje text testamentu psaný většinou v němčině, objevuje se však i čeština nebo latina.

Druhá kniha obsahuje testamenty z let 1578–1624.¹⁰⁶ Kniha má renesanční koženou vazbu s tlačenými motivy, mezi kterými se nachází mimo jiné postavy apoštolů. Na zadní desce je pak jihlavský městský znak s andělem jako štítonošem.¹⁰⁷ Tato deska byla původně zřejmě přední, neboť knižní vazba je ke knižnímu bloku vzhůru nohama. Kniha se uzavírala koženými řemínky, které jsou

---

¹⁰⁵ *Tamtéž*, inv. č. 533.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, inv. č. 534.

¹⁰⁷ Viz příloha A3.

dnes až na jeden utržené. V knize je 522 papírových folií, z nich je devět nepopsaných. Způsob vedení zápisů je stejný jako u předchozí knihy.

Kromě rodinných vztahů a nemovitostí, které se dají ve velké míře zjistit již z předchozího typu knihy, získáváme z testamentů informace i o drobnějších věcech, které jednotliví měšťané vlastnili. Jedná se zejména o oblečení, šperky, knihy nebo i zbraně. Dále testamenty přináší pohled do soukromí a každodenního života. Ženy a dívky ve svých posledních vůlích často myslely i na služebné nebo chůvy. V neposlední řadě vypovídají testamenty také o míře zbožnosti.¹⁰⁸

2.7 Listiny a listy

Erbovních měšťanů se kromě erbovních listin týkají i další listiny a listy. Mohou v nich vystupovat jako vydavatelé, spoluvydavatelé, svědci, příjemci nebo se o nich text listiny zmiňuje. Do poslední kategorie spadají např. panovnické misivy městské radě, kde panovník řeší splácení půjček měšťanům¹⁰⁹ nebo listy městské rady pověřující měšťany např. ke vkladu městského majetku do desk zemských.¹¹⁰

Z listin, kde erbovní měšťané vystupují jako vydavatelé, spoluvydavatelé nebo svědci, lze vyzorovat, v jakém se pohybovali okruhu lidí – často přicházeli do styku kromě ostatních měšťanů i s nižší šlechtou. U takových listin se také většinou dochovaly přivěšené nebo přitištěné pečeti. Kromě způsobu užívání pečeti lze pak zkoumat i jejich podobnost s pečetěmi šlechty, od kterých jsou většinou na první pohled k nerozeznání.

2.8 Aktový materiál

Aktový materiál se nachází jednak ve fondu Archiv města Jihlavy, kde se jedná většinou o koncepty listů městské rady,¹¹¹ jednak ve fondu Moravské spisy české kanceláře a české komory uloženém v Národním archivu v Praze. V tomto fondu

---

¹⁰⁸ Jihlavskou testamentární praxí se ve své diplomové a disertační práci zabývala Pavla Jirková. Pavla JIRKOVÁ, *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578–1590 (Testament jako pramen pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii)*, diplomová práce na Ústavu českých dějin FF UK, Praha 2006 a TÁŽ, *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578–1624 (Testamenty jako prameny pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii)*, disertační práce na Ústavu českých dějin FF UK, Praha 2011.

¹⁰⁹ Např. MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 516, 543, 544.

¹¹⁰ *Tamtéž*, inv. č. 615.

¹¹¹ *Tamtéž*.

jsou uloženy koncepty panovnických misivů posílaných v nejrůznějších záležitostech,¹¹² obsáhlé spisy řešící spory mezi měšťany,¹¹³ ale i supliky, ve kterých měšťané žádají zproštění úřadů v městské správě¹¹⁴ atd. Spisový materiál tedy umožňuje nahlédnout do každodenních starostí renesančních měšťanů.

---

¹¹² Např. NA Praha, Mr 4584.

¹¹³ Např. *Tamtéž*, Mr 3470.

¹¹⁴ Např. *Tamtéž*, Mr 5152.

3. Dějiny Jihlavy se zvláštním zaměřením na dobu předbělohorskou

Město Jihlava bylo založeno při česko-moravské zemské hranici u brodu přes stejnojmennou řeku na Haberské stezce. Původní osada se nacházela na levém břehu řeky Jihlavy a byla tzv. etapovou osadou obchodní stezky v těžko prostupném hraničním hvozdu.¹¹⁵ Kolem roku 1238 došlo v okolí Staré Jihlavy k nálezům stříbrných rud, který znamenal příliv nových osadníků, zejména z německy mluvících oblastí.¹¹⁶ Zanedlouho se centrum osídlení přesunulo na druhý břeh Jihlavy, na návrší ohraničené z východu řekou Jihlávkou a z jihu Koželužským potokem.¹¹⁷ Protože se ve vlastním prostoru nově zakládaného města nenacházely téměř žádné hutní provozy, mohlo být město (na rozdíl např. od Kutné Hory) od začátku plánováno a budováno tak, aby vyhovovalo potřebám měšťanů i církevních institucí.¹¹⁸

Nejstaršími kamennými stavbami ve městě jsou právě stavby církevní, a to tři kostely – kostel Nanebevzetí Panny Marie u minoritského kláštera, kostel Povýšení sv. Kříže u dominikánského kláštera a městský kostel sv. Jakuba Většího.¹¹⁹ V 60. letech 13. století si pak nejbohatší měšťané začínají stavět po obvodu náměstí kamenné domy a v 70. letech jsou dokončeny městské hradby s pěti branami – Špitálskou, Křížovou, Českou, Brtnickou a bránou Matky boží.¹²⁰ Výstavbu města reguloval od roku 1270 stavební řád vydaný Přemyslem Otakarem II., který mimo jiné povoloval bourat stavby, jež nevyhovovaly plánovité výstavbě města.¹²¹ V roce 1279 se zřejmě Jihlava stala svědkem významné události, a to dvojité přemyslovsko-habsburské svatby, kdy byly

---

¹¹⁵ Zdeněk JAROŠ, *Historie a současnost podnikání na Jihlavsku*, Žehušice 2001, s. 13.

¹¹⁶ Karel KŘESADLO, *Jihlava*, Praha 1986, s. 7.

¹¹⁷ *Tamtéž*, s. 9.

¹¹⁸ David ZIMOLA, *Výstavba města podle archeologických a písemných pramenů*, in: 590 let jihlavské radnice, Jihlava 2016, s. 10.

¹¹⁹ K. KŘESADLO, *Jihlava*, s. 9. Viz také příloha O3.

¹²⁰ *Tamtéž*. Viz také příloha O2.

¹²¹ Renata PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 70. Viz také František HOFFMANN, *Jihlavský městský stavební řád z roku 1270*, Jihlava 1967.

oddány děti Přemysla Otakara II. a Rudolfa Habsburského: Václav s Gutou a Anežka s Rudolfem mladším.¹²²

Jihlava byla též vyspělým právním prostředím, o čemž svědčí fakt, že již nedlouho po vzniku města byla sepsána jeho právní praxe a Jihlava se stala vrchní odvolací stolicí v okruhu tzv. jihlavského městského práva. To se na moravské straně hranice rozšířilo zejména v blízkém okolí Jihlavy (z poddanských měst se jedná např. o Batelov, Třešť, Telč, Třebíč a Velké Meziříčí), daleko větší oblast řídící se jihlavským právem vznikla v Čechách – z královských měst jmenujme Kolín, Kutnou Horu, Čáslav a Chrudim, z poddanských měst pak Polnou, Přibyslav, Ledec nad Sázavou, Chotěboř nebo Německý Brod, který si ale záhy na základě jihlavského práva vytvořil vlastní právní praxi.¹²³ Kromě městského práva bylo v Jihlavě sepsáno i právo horní, které se rozšířilo i za hranice Českého království a stalo se též základem pro horní zákoník Václava II. *Ius regale montanorum*.¹²⁴

Intenzivně se v Jihlavě stříbrná ruda těžila od 40. let 13. století do počátku 14. století,¹²⁵ kdy dolování v okolí Jihlavy ztrácí na výnosnosti a město se přeorientovává na řemeslnou výrobu a s ní spjatou obchodní činnost.¹²⁶ Mimořádné postavení založené na těžbě stříbra převzala Kutná Hora a i mezi moravskými královskými městy se Jihlava významem propadla na čtvrté místo.¹²⁷

Nárůst počtu řemeslníků ve městě dal vzniknout cechům, o nichž existují doklady již ze 40. let 14. století.¹²⁸ Vzrůstající moc cechů se od počátku snažila omezit městská rada např. ustanovením proti tajným a zvláštním radám nebo

---

¹²² R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 86.

¹²³ Oblast jihlavského práva se samozřejmě proměňovala, např. Chrudim přechází v roce 1335 z jihlavského práva na pražské právo (Jan FROLÍK – Jiří SIGL, *Chrudim v pravěku a středověku. Obrázky každodenního života*, Chrudim 1998, s. 31.), Kutná Hora byla z právní závislosti na Jihlavě vyňata roku 1467 jako trest za odboj Jihlavských proti Jiřímu z Poděbrad (Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl: H–Kole*, Praha 1997, s. 662.)

¹²⁴ Podrobně viz R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 88–108, nebo též K. KŘESADLO, *Jihlavské právo*, in: Dolování stříbra a mincování v Jihlavě, Jihlava 1999, s. 66–78.

¹²⁵ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 143.

¹²⁶ K. KŘESADLO, *Jihlava*, s. 10–11. Nejpočetnějším řemeslem v Jihlavě bylo zřejmě od počátku soukenictví, a to díky vhodným přírodním podmínkám, neboť k výrobě sukna je zapotřebí dostatek vodních zdrojů. Na řece Jihlavě byla již dříve budována zařízení potřebná při těžbě stříbrné rudy, po opuštění dolů využili vodní zdroje nejen soukeníci, ale i další specializované profese související s výrobou sukna. Viz Ivana EBELOVÁ, *Zlatá doba jihlavského soukenictví*, Jihlavská archivní ročenka II–III, 2000–2001, s. 55.

¹²⁷ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 114.

¹²⁸ *Tamtéž*, s. 146. Viz také Z. JAROŠ, *Historie a současnost podnikání na Jihlavsku*, s. 33.

v roce 1363 přísným zákazem proti cechům.¹²⁹ Určitou moc si ale cechy udržely, neboť roku 1391 společně s městskou obcí povstaly proti městské radě. Záminkou se stal příslib městské rady markrabímu Joštovi, že mu dodají dva centnýře stříbra ke zmincování.¹³⁰

Kromě řemeslníků a důlních podnikatelů byli ve městě usedlí také obchodníci, kteří tvořili městský patriciát. Patricijové již kolem poloviny 14. století kupují některé z okolních vesnic a stávají se tak pozemkovou vrchností.¹³¹ Podle privilegia markraběte Jana Jindřicha z roku 1351 měli mimo jiné jihlavští měšťané přednostní právo na koupi statků prodávaných městem.¹³² Již během 14. století získávají někteří nejmajetnější jihlavští měšťané erb. Jedná se např. o rodiny Schoberů, Bavorů, Eberhartlů, Vogelů, Beránků z Petrovic a v neposlední řadě Pilgramerů z Pelhřimova, jejichž příslušníci koupili v roce 1373 jihlavskou rychtu.¹³³

Mezi lety 1397–1404 působil v Jihlavě notář Jan z Gelnhausenu, jehož hlavním úkolem bylo sepsat novou sbírku nálezů městského i horního práva.¹³⁴ Z jeho činnosti se dodnes dochovaly dva kodexy, označované jako „A” a „C”. Kodex „C” obsahuje soubor nálezů městského a horního soudu,¹³⁵ v kodexu „A”, označovaném též jako Gelnhausenův kodex, se nachází opisy privilegií udělených Jihlavě v letech 1269–1392, dále tzv. velké jihlavské privilegium v latině a němčině a německý překlad *Ius regale montanorum*.¹³⁶ Celý kodex je bohatě iluminovaný, kromě miniatur s podobiznami českých panovníků a moravských markrabat nebo celostránkového zobrazení přísahy městské rady pod ukřížovaným Kristem obsahuje také nejstarší vyobrazení nové podoby městského znaku, totiž čtvrcený znak s českým lvem v 1. a 4. poli a ježkem ve 2. a 3. poli.¹³⁷

¹²⁹ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 146.

¹³⁰ Viz *Tamtéž*, s. 129–130.

¹³¹ K. KŘESADLO, *Jihlava*, s. 11.

¹³² Privilegium dále umožňovalo městu od šlechty kupovat zemskodeskové statky. R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 122.

¹³³ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika do Bílé hory*, in: *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.–18. století)*, Prostějov 1997, s. 507–508.

¹³⁴ Před příchodem do Jihlavy působil Jan z Gelnhausenu v Kutné Hoře, po té v císařské kanceláři Karla IV., olomoucké biskupské kanceláři Jana ze Středy a v brněnské městské kanceláři. Viz R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 95–96.

¹³⁵ Z. JAROŠ, *Historie a současnost podnikání na Jihlavsku*, s. 42.

¹³⁶ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 96.

¹³⁷ Gelnhausenův kodex byl v roce 1998 prohlášen Archivní kulturní památkou. F. HOFFMANN, *Soupis rukopisů Státního okresního archivu v Jihlavě*, Jihlava 2001, s. 8–10.

Jihlavy se na přelomu 14. a 15. století dotkly tzv. moravské markraběcí války.¹³⁸ Již v předchozí době byla patrná rivalita mezi městem a okolní šlechtou a nyní získaly obě strany mocné zastánce – šlechta markrabího Prokopa a Jihlava (jako královské město) markrabího Jošta. Záminkou pro přepadení města se pak stalo uvěznění Heřmana z Bukové.¹³⁹

V době husitské revoluce stála Jihlava na katolické straně a podporovala Zikmunda Lucemburského,¹⁴⁰ který zde byl později, 13. srpna 1436, přijat za českého krále. Před touto událostí se však ještě Jihlava stala dějištěm mírových jednání a 5. července 1436 byla na náměstí slavnostně vyhlášena kompaktáta.¹⁴¹ Po Zikmundově smrti v roce 1437 podporovala Jihlava nadále katolickou stranu a tedy Zikmundovy nástupce – Albrechta Habsburského a Ladislava Pohrobka.¹⁴² Jako katolické město zaujímal Jihlava opoziční postoj k „husitskému králi” Jiřímu z Poděbrad a přiklonila se na stranu Matyáše Korvína, který byl 28. května 1471 v Jihlavě korunován českým králem.¹⁴³ Po celé 15. století si Jihlava zachovávala, na rozdíl od dalších českých měst, kde v husitském a pohusitském období docházelo k počestřování, německý jazykový charakter.¹⁴⁴

V průběhu 15. století upevňovala městská rada své postavení, a tím se zároveň umenšoval význam rychtáře. V Jihlavě zastávali rychtářský úřad členové již výše vzpomínané patricijské rodiny Pilgramerů, a to od roku 1373, kdy ji za 150 kop grošů koupili Jakub a Jan Pilgramerové,¹⁴⁵ až do roku 1505, kdy ji bratři Ladislav a Zikmund Pilgramerové prodali městu.¹⁴⁶ Jihlavskou městskou radu tvořilo dvanáct konšelů z nejbohatších rodin, většinou se jednalo

---

¹³⁸ Jednalo se o mocenské a majetkové spory mezi bratry Joštem a Prokopem. Podrobně viz Jaroslav MEZNÍK, *Lucemburská Morava 1310–1423*, Praha 1999, s. 250–286.

¹³⁹ K útoku na město došlo pod vedením Zikmunda z Rokštejna 19. února 1402. V noci útočníci překonali hradby u minoritského kláštera a vnikli do klášterní zahrady. Záhy byl ale ve městě vyhlášen poplach, měšťané vyrazili bránit své město a útočníky zahnali na ústup. R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 122–123.

¹⁴⁰ Z. JAROŠ, *Historie a současnost podnikání na Jihlavsku*, s. 42.

¹⁴¹ K. KŘESADLO, *Jihlava*, s. 15. Viz také Petr ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české V.*, Praha – Litomyšl 2000, s. 636–638.

¹⁴² R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 185.

¹⁴³ *Tamtéž*, s. 189–195.

¹⁴⁴ Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku. Díl první.*, Praha 1890, s. 140.

¹⁴⁵ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 127.

¹⁴⁶ R. PISKOVÁ, *K vývoji městské samosprávy, 13. století –1918*, in: 590 let jihlavské radnice, s. 36–37.

o příslušníky sladovnického cechu.¹⁴⁷ Proti nim se zvedla vlna nespokojenosti a po povodni v roce 1520, kterou způsobilo protržení hráze rybníka, byla velkou obcí městská rada sesazena.¹⁴⁸ Spor mezi sesazenou městskou radou a velkou obcí měl z pověření panovníka urovnat podkomoří Vilém Kuna z Kunštátu. Výsledkem jednání z 31. července 1521 v Brně bylo mimo jiné ujednání, že „sladovníků do rady víc sázeno býti nemá než čtyři osoby, a ostatek z jiných řemesel.“¹⁴⁹ Spory městské rady a obce tím ale vyřešeny nebyly, obě strany žádaly krále o vyřešení. Dvě listiny z 25. dubna 1522 mimo jiné upravovaly městskou správu – potvrdily ujednání o složení rady z roku 1521 a na správě města se nadále měly podílet tři rady, každá o dvanácti členech: vnitřní (úřadující), vnější (starší, bývalá) a mladší (budoucí).¹⁵⁰ Rady se po uplynutí úředního roku pravidelně střídaly a ve funkci byly potvrzovány podkomořím.¹⁵¹ Tento model začal fungovat od roku 1524, kdy byly Ludvíkem Jagellonským spory rady a obce definitivně vyřešeny.¹⁵² Mezi konšely nacházíme příslušníky více než dvaceti erbovních rodin. Z rodin, které se v městské radě objevují po několik generací, jmenujme např. Dornkreily a Šindely z Ebrhartce, Krumby ze Šarfgrábu, Leupoldy z Löwenthalu, Neumairy z Winterberka, Šmilauery ze Smilova nebo Štubiky z Königsteina.¹⁵³

Na počátku 16. století se Jihlava potýkala také s náboženskými problémy. Město s převážně německým obyvatelstvem se stává katolickým ostrovem uprostřed nekatolické, česky mluvící oblasti. Sbližuje se tak s městy na německém území, odkud se pak do Jihlavy šíří reformní názory Martina Luthera.¹⁵⁴ V letech 1522–1523 působil v Jihlavě německý kazatel Pavel Sperat, pod jehož vlivem se katolické město postupně mění na luteránské.¹⁵⁵

¹⁴⁷ K. KŘESADLO, *Jihlava*, s. 17.

¹⁴⁸ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 198–199.

¹⁴⁹ Martin LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402–1607)*, Hrsg. Christian d'Elvert, Brünn 1861, s. 32–33.

¹⁵⁰ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 199. Viz také R. PISKOVÁ, *K vývoji městské samosprávy*, s. 37.

¹⁵¹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327.

¹⁵² Viz pozn. 150. Spor městské rady a obce popisuje také Josef VÁLKA, *Přehled dějin Moravy II. Stavovská Morava (1440–1620)*, Praha 1987, s. 51–54.

¹⁵³ Viz pozn. 151.

¹⁵⁴ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 201.

¹⁵⁵ Pavla JIRKOVÁ, *Od Sperata ke Strobachovi. Jihlava v převratech konfesionalizace v 16. až 17. století*, in: *Město v převratech konfesionalizace v 15. až 18. století*, edd. Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek, Praha 2014, s. 161. Oficiálně se však luteráni hlásí ke kališnické víře, neboť

V lednu roku 1527 přenocoval v Jihlavě při své korunovační cestě král Ferdinand I. s královnou Annou. Na zemské hranici, tvořené řekou Jihlavou, složil Ferdinand českým stavům královskou přísahu a pokračoval pak dál do Prahy.¹⁵⁶ O dvacet let později se Jihlava jako jediné moravské královské město zapojila do stavovského odboje proti Ferdinandu I. Hlavním důvodem k tomuto kroku byla obava ze ztráty části městského panství ležícího na české straně zemské hranice.¹⁵⁷ Za účast v odboji byla Jihlava na rozdíl od českých královských měst potrestána „pouze“ peněžitou pokutou ve výši 25 000 tolarů a tzv. dědičným pivním grošem.¹⁵⁸ Jelikož sladovnictví patřilo mezi jedno z nejvíce prosperujících řemesel ve městě (všechny čtyři městské čtvrti měly vlastní pivovar),¹⁵⁹ musel dědičný pivní groš znamenat pro Jihlavu značnou ekonomickou zátěž. Z odvádění dědičného pivního groše se Jihlava vykoupila v roce 1575, když císaři Maxmiliánu II. zaplatila částku 5 000 kop grošů českých.¹⁶⁰

Nejpočetnějším cechem v Jihlavě byl cech soukeníků, který měl ve 2. polovině 16. století 500 mistrů.¹⁶¹ V 60. letech 16. století došlo k omezení přijímání nových mistrů do cechu – noví mistři nemohli být do cechu přijati kdykoli, ale nově pouze jedenkrát za čtvrt roku ve stanovených termínech. Roku 1576 bylo toto usnesení upraveno a synové jihlavských soukenických mistrů mohli být do cechu přijímáni kdykoli. O čtyři roky později bylo přijato další opatření, které zvýhodňovalo domácí soukeníky oproti cizím a snažilo se tak omezit příliv cizích tovaryšů a učedníků do města.¹⁶² Mezi příslušníky soukenického cechu patřili např. i členové erbovních rodin Šmilauerů ze Smilova¹⁶³ nebo Waidhoferů z Vogelsberka.¹⁶⁴ V letech 1592–1602 fungovala v Jihlavě soukenická kompanie, tedy jakési společenství jihlavských soukeníků

---

kompaktáta, jako zemský zákon, povolují pouze katolickou nebo kališnickou víru. Viz Petr VOREL, *Velké dějiny země Koruny české VII*, Praha – Litomyšl 2005, s. 134

¹⁵⁶ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 247. Obšrný popis události podává Martin Leupold ve své kronice. Viz M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 78–79.

¹⁵⁷ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 249.

¹⁵⁸ *Tamtéž*, s. 250.

¹⁵⁹ K. KŘESADLO, *Jihlava*, s. 19.

¹⁶⁰ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 250.

¹⁶¹ I. EBELOVÁ, *Zlatá doba jihlavského soukenictví*, s. 58.

¹⁶² *Tamtéž*, s. 59–60. Viz také R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 214.

¹⁶³ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (III. část)*, s. 95.

¹⁶⁴ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 85.

a kupců, kdy veškerý obchod s vlnou a sukнем řídila úzká skupina lidí.¹⁶⁵ K významu a proslulosti jihlavského soukenictví přispěl v roce 1595 soukeník Dobroner, který přišel s novým jemným druhem sukna zvaným "boy". S ním se pak obchodovalo v mnoha evropských zemích,¹⁶⁶ např. v oblasti Polska, Slezska, Rakous, Sedmihradská a Štýrska.¹⁶⁷

Na sklonku 16. století přichází nová vlna intenzivního dolování stříbrné rudy v okolí Jihlavy. Těžba byla obnovena v některých starých šachtách, ale vznikaly i šachty nové. Výnosnost dolů lákala do města důlní podnikatele nejen z ciziny. Nacházíme mezi nimi i jihlavské erbovní měšťany – Štubiky z Königsteina, Šmilauery ze Smilova, Neumairy z Winterberka nebo Krumbý ze Šarfgrábu.¹⁶⁸

Během 16. století se Jihlavě nevyhýbaly ani živelné pohromy. Nejčastěji ničily město požáry – v letech 1513, 1523, 1525, 1535, 1538, 1548 a 1551.¹⁶⁹ V důsledku požárů je město přestavováno v renesančním stylu a vzniká zde specifický typ měšťanského domu s krytým dvorem s arkádami,¹⁷⁰ nověji označovaný jako "dům s horním osvětlením vysokých síní".¹⁷¹ Renesanční podobu získala také radnice.¹⁷² Kromě živelných pohrom postihly město i morové epidemie, a to v letech 1507, 1520, 1531, 1541, 1562, 1566, 1571, 1574 a 1597.¹⁷³ Navzdory značnému úbytku obyvatelstva při morových ranách prožívala Jihlava demografický růst, a to zejména v souvislosti s výše popsáním rozvojem soukenictví. Mezi lety 1500–1600 se počet obyvatel z 2–2,6 tisíc zvýšil na 4,6–7,8 tisíc.¹⁷⁴ Tento prudký nárůst byl mimo jiné důsledkem proměny struktury

---

¹⁶⁵ I. EBELOVÁ, *Zlatá doba jihlavského soukenictví*, s. 67.

¹⁶⁶ Z. JAROŠ, *Historie a současnost podnikání na Jihlavsku*, s. 54.

¹⁶⁷ Josef JANÁČEK, *Příspěvek k dějinám jihlavského obchodu v 16. století*, VSV – OVS II, 1958, s. 69–81.

¹⁶⁸ Z. JAROŠ, *Historie a současnost podnikání na Jihlavsku*, s. 55.

¹⁶⁹ K. KUČA, *Města a městečka... II. díl*, s. 662.

¹⁷⁰ K. KŘESADLO, *Jihlava*, s. 20.

¹⁷¹ Viz Milena HAUSEROVÁ, *Jihlavské renesanční domy s horním osvětlením vysokých síní*, Jihlavská archivní ročenka II–III, s. 73–99.

¹⁷² Viz příloha O1. V prvním patře byla zbudována velká síň (tzv. velká gotická síň) s klenbou, jejíž pole vyplnily citáty a přísloví v řečtině, latině, němčině a češtině. Okna síně zdobily čtyři renesanční vitráže. Jaroslav HUŇÁČEK – Jana PETRŮJOVÁ – Jana ŠKRDLOVÁ, *Radniční budovy a jejich minulost*, in: 590 let jihlavské radnice, s. 55. O vitrážích a nápisech v klenbě podrobně J. HUŇÁČEK, *Velká gotická síň – nápisy v klenbách a vitraje v oknech*, in: 590 let jihlavské radnice, s. 85–109.

¹⁷³ K. KUČA, *Města a městečka... II. díl*, s. 662.

¹⁷⁴ Ludmila FIALOVÁ a kol, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996, s. 98.

městského obyvatelstva – nadpoloviční většinu jihlavského městského obyvatelstva tvořili nájemníci, kteří se řadili k nemajetné vrstvě.¹⁷⁵

Ve 2. polovině 16. století vzniká v Jihlavě bratrstvo mistrů pěvců. Jedná se o období literátských bratrstev, od kterých se liší tím, že písně čerpají ze světských námětů.¹⁷⁶ Do Jihlavy se fenomén mistrovského zpěvu dostal prostřednictvím obchodních kontaktů s jihoněmeckými městy. Vystoupení mistrů pěvců, tzv. školy, se v Jihlavě konaly čtyřikrát do roka. Po útlumu činnosti na přelomu 16. a 17. století dochází ke krátkému obnovení aktivity bratrstva, které definitivně zaniká v prvních letech třicetileté války.¹⁷⁷ Ta ukončila i jihlavské velké století, které se vyznačovalo hospodářskou prosperitou i kulturní vyspělostí.

3.1 Podoba města

Nejstarší vyobrazení Jihlavy, které nám dává představu o podobě města, pochází z první poloviny 15. století a nachází se na západní stěně presbytáře minoritského kostela.¹⁷⁸ Pro toto období byl již F. Hoffmannem zpracován na základě rejstříků městské sbírky a městských knih podrobný místopis města.¹⁷⁹ Podobu města z konce 16. století zachycuje Willenbergova veduta v Paprockého díle *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*.¹⁸⁰ Město zde vidíme od jihozápadu. Městskému panoramatu dominuje vpravo kostel sv. Jakuba Většího, z dalších staveb lze vlevo pod vyobrazením jihlavského znaku identifikovat radnici s věžičkou, vlevo od radnice pak dominikánský klášter s kostelem sv. Kříže a minoritský klášter s kostelem Matky Boží.¹⁸¹ Celé město je uzavřeno v hradbách, zobrazený hradební pás se dodnes dochoval v ul. Hradební.

---

¹⁷⁵ Jaroslav MAREK, *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965, s. 33–34.

¹⁷⁶ Soňa KRYŠTOFOVÁ, *Obraz jihlavských mistrů pěvců*, bakalářská práce v Seminári dějin umění FF MU, Brno 2010, s. 17.

¹⁷⁷ *Tamtéž*, s. 21–27.

¹⁷⁸ Jedná se o zobrazení přepadení Jihlavy v roce 1402. R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 239.

¹⁷⁹ F. HOFFMANN, *Místopis města Jihlavy v první polovině 15. století*, Jihlava 2004.

¹⁸⁰ Bartoloměj PAPROCKÝ Z GLOGOL A PAPROCKÉ WOLY, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, Olomouc 1593 (reprint Ostrava 1993), fol. 387v.

¹⁸¹ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 265–266.

Obr. 1 Veduta Jihlavy z konce 16. století od Johana Willenberga¹⁸²

Veduta zobrazuje i tři z pěti jihlavských předměstí – zcela vlevo je to předměstí Panenské, jehož součástí byly jatky (*Küttlhof*),¹⁸³ uprostřed jsou patrné některé střechy z předměstí U Koželuhů (*Ledertheil*) a vpravo se nachází Brtnické předměstí.¹⁸⁴ Za severní hradbou před Křížovou bránou se nacházelo předměstí Křížové, které je v pramenech označováno podle jeho hlavní ulice – ulice Srázné (*Störtzergassen, Stürczergassen, Stertzergassen*).¹⁸⁵ Západně od Křížového předměstí se rozkládalo předměstí Špitálské, zřejmě u řeky na něj navazovala část zvaná *Beim Steg*. Kromě špitálu, který dal předměstí název, se zde od roku 1540 nacházely také soukenické rámy, jimž vzhledem k počtu soukeníků již nedostačovalo místo vyhrazené ve vnitřním městě, a v roce 1558 zde byl zřízen hřbitov s kaplí sv. Trojice, která byla ale v roce 1572 zasvěcena Sv. Duchu (dnes Smetanovy sady).¹⁸⁶ Mezi předměstí se zřejmě řadila i Stará Jihlava¹⁸⁷ a zřejmě ji

¹⁸² B. PAPROCKÝ Z GLOGOL A PAPROCKÉ WOLY, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, fol. 387v.

¹⁸³ F. HOFFMANN, *Místopis*, s. 178.

¹⁸⁴ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 265.

¹⁸⁵ MZA Brno, SOKA Jihlava, AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 52, fol. 28v; inv. č. 54, fol. 28v; inv. č. 56, fol. 35r; inv. č. 58, fol. 34v.

¹⁸⁶ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 267–268.

¹⁸⁷ F. HOFFMANN, *Místopis*, s. 177.

lze ztotožnit s částí, která je v rejstřících městské sbírky označovaná jako *Gründt*.¹⁸⁸

Do města se vstupovalo pěti branami – od severu Špitálskou (*Spittlthor*, dnes ul. Komenského) a Křížovou (ul. Křížová), od jihovýchodu Českou (dnes ul. Brněnská), od jihu Brtnickou (*Pirnitzertor*, dnes ul. Znojemská) a od západu bránou Matky Boží (*Frauenthor*, dodnes dochovaná v ul. Matky Boží). U Špitálské, Brtnické a brány Matky Boží byly v 1. polovině 16. století vybudovány barbakány.¹⁸⁹

Centrálním prostorem bylo náměstí, které se dělilo na Dolní rynek (*Untern ring*), kde se konaly týdenní trhy, ale i divadelní představení a jiné lidové zábavy,¹⁹⁰ a Horní rynek (*Obern ring*) s masnými krámy, chlebnými lavicemi a skupinou domů zvanou Krecl (*Grötzl*). Hranici mezi Horním a Dolním rynkem tvořila pomyslná spojnice ulic Židovská a Farní.

Ze severní strany Horního rynku vedly dvě ulice – ke Křížové bráně kolem dominikánského kláštera Křížová ulice (*Heiligekreuzgasse*) a ke Špitálské bráně Špitálská ulice (*Spitalgasse*, dnes ul. Komenského). Ze severozápadního rohu Horního rynku vedla na západ k hradbám Saská ulice (*Sachsgasse*, dnes ul. Benešova), ze středu Horního rynku k bráně Matky Boží vycházela ulice Matky Boží (*Frauengasse*). Na hranici mezi Horním a Dolním rynkem navazovala na západní straně Židovská ulice (*Judengasse*) a na východní straně ulice Farní (*Pfarrgasse*, dnes ul. U Mincovny). Z jihozápadního rohu Dolního rynku vedla na západ k hradbám ulice Schönmetzerů (*Schönmetzergasse*, dnes ul. Kosmákova), z jižní strany k Brtnické bráně Brtnická ulice (*Pirnitzgasse*, dnes ul. Znojemská) a z jihovýchodního rohu Dolního rynku k České bráně ulice Česká (*Böhemgasse*, dnes ul. Brněnská).¹⁹¹

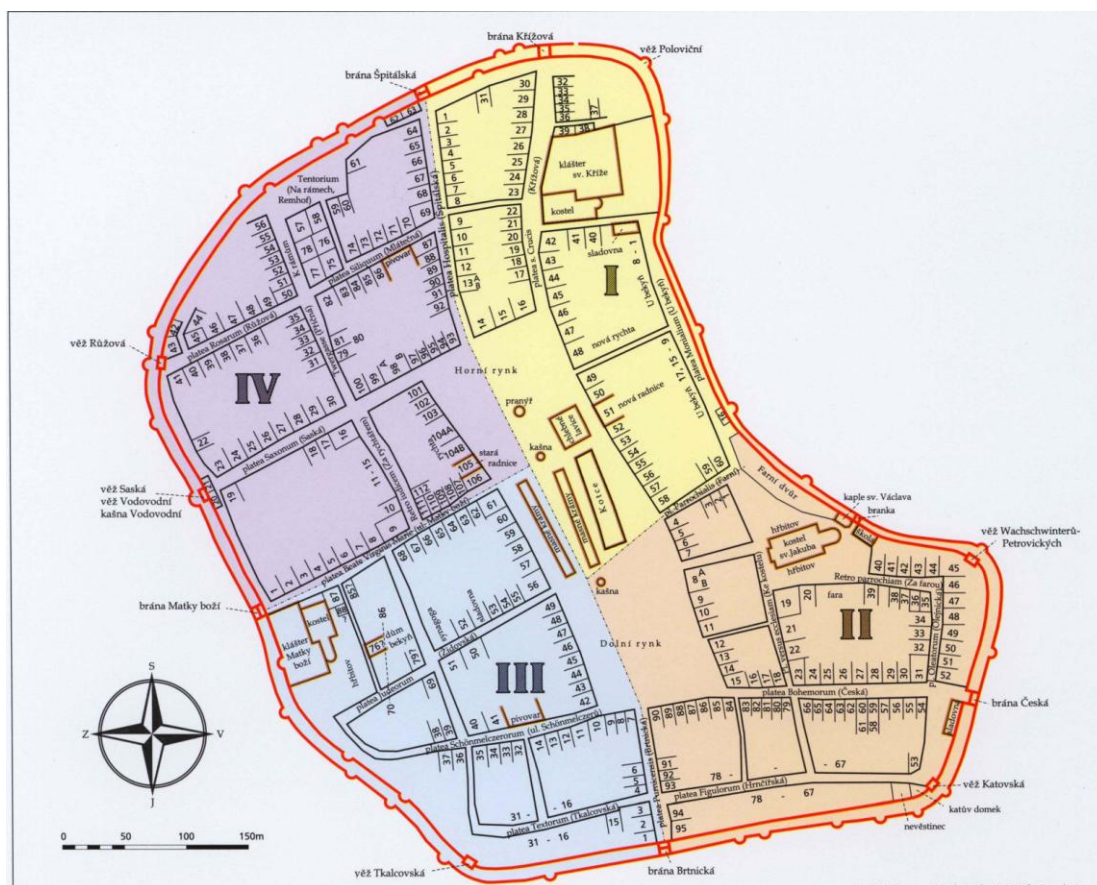
---

¹⁸⁸ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 49, fol. 28v; inv. č. 51, fol. 28r; inv. č. 52, fol. 29r; inv. č. 54, fol. 28r; inv. č. 56, fol. 27v; inv. č. 58, fol. 34r.

¹⁸⁹ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 268.

¹⁹⁰ Jana PETRŮJOVÁ – Jana ŠKRDLOVÁ, *Současný Magistrát města Jihlavy*, in: 590 let jihlavské radnice, s. 134.

¹⁹¹ F. HOFFMANN, *Místopis*, s. 421.

Obr. 2 Plán města v hradbách v 1. pol. 15. stol. podle F. Hoffmanna.¹⁹²

Vnitřní město se dělilo na čtyři čtvrti.¹⁹³ První čtvrť se nacházela v severovýchodní části města. Ze severu a východu byla ohraničena městskou hradbou, ze západu Špitálskou ulicí a z jihu Kreclm a Farní ulicí.¹⁹⁴ Kromě dominikánského kláštera a Kreclu, který tvořilo 14 domů, se v této čtvrti nacházela také radnice a rychta. První čtvrť tvořilo 103 (+14) domů, z nichž 34 patřilo erbovním měšťanům.¹⁹⁵

Druhá čtvrť se rozkládala v jihovýchodním cípu města. Severní hranici tvořila Farní ulice, západní Brtnická ulice, jižní a východní městská hradba. Z významných staveb náležel do druhé čtvrti farní kostel sv. Jakuba Většího a

¹⁹² F. HOFFMANN, *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 8 – Jihlava*, Praha 2000, mapový list č. 18.

¹⁹³ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 267.

¹⁹⁴ F. HOFFMANN, *Mistopis*, s. 421.

¹⁹⁵ Tyto údaje jsou uvedeny na základě analýzy osmi rejstříků městské sbírky z let 1575–1599. Čísla mohou nepatrně kolísat, neboť některé parcely byly v průběhu let rozdělovány či slučovány a některé domy nebyly v majetku erbovních měšťanů po celou dobu. MZA Brno, SOKA Jihlava, AMJ do 1848, úř. kn. a rkp. inv. č. 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 58. Polohu jednotlivých domů by bylo s využitím městských knih a Hoffmannovy metodiky určit, jedná se však o časově náročný výzkum, který by vydal na samostatnou práci.

za ním u hradeb budova latinské školy.¹⁹⁶ Poblíž České brány u hradeb stával také katovský domek.¹⁹⁷ Kromě ulic vedoucích k městským branám se v této čtvrti nacházely ulice Hrnčířská (*Töpfergasse*, dnes ul. Čajkovského), vedoucí od Brtnické ulice na východ k hradbám, a ulice Olejnická (*Ölbergasse*, dnes ul. Joštova), která vedla od České brány na sever, kde na ní navazovala od kostela sv. Jakuba jdou ulice Za Farou (*Hinter der Pfarr*, dnes Jakubské náměstí). Ve druhé čtvrti stálo 127 domů a 22 z nich patřilo erbovním měšťanům.¹⁹⁸

Třetí čtvrt' zabírala jihozápadní část vnitřního města. Ze severu ji ohraničovala ulice Matky Boží, ze západu a jihu městská hradba a z východu Brtnická ulice. Severovýchodní roh třetí čtvrti zabíral minoritský klášter s kostelem Matky Boží. Kromě Židovské ulice a ulice Schöneltzerů se v této čtvrti nacházela ještě ulice Tkalcovská (*Webergasse*, dnes ul. Havířská) tvořící křižovatku s Brtnickou a Hrnčířskou ulicí. V této čtvrti se nacházelo 151 domů, z nich 23 patřilo jihlavským erbovníkům.¹⁹⁹

Poslední čtvrt' v severozápadním rohu města byla ze severu a západu sevřena městskou hradbou, z jihu ohraničena ulicí Matky Boží a z východu Špitálskou ulicí. Ulicí Matky Boží a Saskou, vedoucí ze severozápadního rohu náměstí k hradbám, spojovala ulice Rychtářská (*Richterergasse*, dnes ul. Palackého), jejíž název upomínal na původní polohu rychty.²⁰⁰ Za Saskou ulicí na ni navazovala ulice Příčná (*Twergasse*, dnes ul. Palackého), která následně tvořila křižovatku s ulicemi Růžová (*Rosengasse*, vedla na západ k hradbám, dnes ul. Husova), Mlátečná (*Trebergasse*, vedla na východ ke Špitálské ulici, dnes ul. Husova) a K Rámům (vedla na sever k hradbám, dnes ul. Palackého), která vyúsťovala na prostranství se soukenickými rámy zvaném Na Rámech (*Remhof*). Z hlediska počtu domů byla tato čtvrt' největší. Tvořilo ji 160 domů, z toho 43 náleželo erbovním měšťanům.²⁰¹

---

¹⁹⁶ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 266.

¹⁹⁷ *Tamtéž*, s. 278.

¹⁹⁸ Viz pozn. 195.

¹⁹⁹ Viz pozn. 195.

²⁰⁰ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 112–113.

²⁰¹ Viz pozn. 195.

4. Jihlavské erbovní rodiny

V předchozích třech kapitolách byl vytvořen teoretický základ pro tuto kapitolu, která se již věnuje konkrétním jihlavským erbovním rodinám, jimž byl v letech 1564–1608(1609) udělen erb. Životní osudy jednotlivých erbovních měšťanů jsou sledovány ve stejném období, případně s přesahem do roku 1620.

4.1 Glenkové ze Scheibenberka

O rodině Glenků píše Z. Jaroš, že získali erb za poskytnutí půjčky císaři Maxmiliánu II.²⁰² Maxmilián II. misivem z 16. dubna 1575 žádá jihlavskou městskou radu, aby připojila svou pečeť jako ručitelka na list, který potvrzuje, že Mikuláš Glenk půjčil císaři 3 000 tolarů.²⁰³ Erbovní listinu, která by dosvědčila udělení erbu za půjčku, se ovšem nepodařilo dohledat. V Salbuchu 287 se ale nachází opis erbovní listiny určené pro Glenky z Myslova vydané 4. září 1564 ve Vídni.²⁰⁴ Stejně přijímá, fakt, že je tato listina adresovaná „do Moravy“, jeden z příjemců erbu má křestní jméno Mikuláš (tedy jméno shodné s Mikulášem, který císaři poskytl půjčku) a hlavně podoba erbu, která je shodná s erbem Glenků ze Scheibenberka, nasvědčují tomu, že se jedná o stejnou rodinu. Změna predikátu pak mohla být předmětem polepšení. V erbovní listině je erb popsán takto: „*Totíž štít napříč rozdělený, spodní polovice se třemi stínkami bílé neb stříbrné barvy, v níž jest půl muže v župici, majíc na hlavě klobouček uherský, vše červené, v půli bílou pintou opásaný a drží zhůru v pravé ruce uherský palcát neb buzikan, levou druhou podepřenou maje. Druhá pak svrchní polovice modré nebo lazurové barvy, v níž hvězda o vosmi špicích žluté nebo zlaté barvy. Nad štítem helm, okolo něho přikrývadla neboližto fafrnochy bílé neb stříbrné a modré neb lazurové barvy z obou stran potažené dolů visí. Nad tím pak nade vším koruna zlatá královská, z níž dva bubolové rohy, pravý modré neb lazurové a levý bílé neb*

---

²⁰² Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika do Bílé hory*, s. 510.

²⁰³ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 543.

²⁰⁴ NA Praha, Sal 287, fol. 227rv. J. Pilnáček tuto rodinu uvádí pod jménem Blenek z Myslova, to je zřejmě způsobeno chybným čtením pramene. Viz J. PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky*, s. 9, č. 37.

stříbrné barvy vynikají, mezi kterýmiž hvězda též s osmi špicemi žluté nebo zlaté barvy jako v štítu se vidí.²⁰⁵

Obr. 3 Erb Glenků ze Scheibenberka²⁰⁶

Mikuláš Glenk byl podle listin dochovaných v SOkA Jihlava měšťanem ve Znojmě,²⁰⁷ kde také zasedal v městské radě.²⁰⁸ Jeho bratr Vondřej (Andre), jmenovaný jako druhý příjemce erbovní listiny, žil v Jihlavě, kde byl v letech 1555–1570 radním.²⁰⁹ Zemřel 2. března 1571²¹⁰ a podle Marzyho byl pohřben v kostele sv. Jakuba.²¹¹ Cerroni uvádí jako jeho manželku Julianu, dceru Johanna Pauspertla,²¹² s níž měl syna Andreho.

Andre Glenk (ml.) vlastnil dům ve II. čtvrti²¹³ v Dolní České ulici (*Untern Behemgassen*)²¹⁴ a nejméně do roku 1588 ještě dům ve III. čtvrti.²¹⁵ K tomuto

²⁰⁵ NA Praha, Sal 287, fol. 227rv. Podle Z. Jaroše není hvězda osmihrotá, ale šestihrotá a nemá zlatou barvu, nýbrž stříbrnou. (Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika – 1. část*, s. 96.) Se stříbrnou šestihrotou hvězdou zobrazuje erb i Cerroni (MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 31r.) a Marzy (MZA Brno, f. G12–II, kn. 398, fol. 25r.) V jiném rukopise ovšem Marzy u šestihroté hvězdy ve štítu naznačuje šrafurou zlatou barvu a dále připojuje i kolorovanou kresbu taktéž se zlatou hvězdou. (MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 43 a 47.)

²⁰⁶ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 43. Další vyobrazení erbu viz příloha E8.

²⁰⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 543 a 559.

²⁰⁸ MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 31r.

²⁰⁹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327.

²¹⁰ *Tamtéž*, fol. 21r.

²¹¹ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 44.

²¹² *Tamtéž*, f. G12–I, kn. 24, fol. 31v.

²¹³ V prvních dvou rejstřících se uvádí „*Andre Glenkin*“, lozuňku tedy zřejmě odváděla vdova po Andre Glenkovi (st.). MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 48, fol. 8v a inv. č. 49, fol. 8v. V dalších rejstřících se již uvádí „*Andre(as) Glenk*“. MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 50, fol. 7v; inv. č. 51, fol. 6v; inv. č. 52, fol. 7v; inv. č. 54, fol. 6v; inv. č. 56, fol. 6r; inv. č. 58, fol. 6r.

²¹⁴ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 328r.

²¹⁵ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 12r; inv. č. 49, fol. 12r; inv. č. 50, fol. 11v; inv. č. 51, fol. 10v; inv. č. 52, fol. 11v. I zde je v prvních dvou rejstřících uvedeno „*Andre Glenkin*“.

domu patřilo více než deset rybníků, několik luk a polí a Zlatomlýn,²¹⁶ ten ale podle M. Leupolda patřil již v roce 1566 Mathesovi Glenkovi,²¹⁷ který byl nejspoději od roku 1592 majitelem výše zmíněného domu ve III. čtvrti,²¹⁸ dále vlastnil také haltýř (*halter*, tj. sádky).²¹⁹ V roce 1586 mu jeho babička Juliana odkázala svůj dům s dvorem a celým hospodářstvím²²⁰ a částku 1000 kop.²²¹

Mathes Glenk zasedal od roku 1589 v městské radě, kde měl nejprve na starosti stavební agendu,²²² v letech 1592, 1595, 1598 a 1601/2 rybí agendu,²²³ v roce 1612 vinnou agendu.²²⁴ V roce 1615 byl již mezi konšely jmenován na druhém místě²²⁵ a měl tedy hodnost přísedícího (*Beisitzer, assesor*).²²⁶ V letech 1611 a 1614 zastával úřad městského rychtáře.²²⁷ Jednal také jako zástupce města – na podzim roku 1596 byl společně s Janem Hynkem z Velínova a Jakubem Seidenmelczerem pověřen ke vkladu panství Vyskytná do desk zemských.²²⁸

Mathes Glenk byl synem Simona Glenka²²⁹ a měl sestry Catharinu, Judith²³⁰ a Marthu a bratra Hanse.²³¹ Společně vlastnili podíl v pivovaru v Křížové ulici.²³² Judith se 24. září 1582 provdala za Davida Šmilauera ze Smilova.²³³ Catharina se provdala poprvé za Caspara Neumaira²³⁴ a podruhé 9. ledna 1589 za Michala Štubika z Königsteina.²³⁵ Martha byla manželkou Lorentze Mülnera a v roce 1603 jí bratr předal osm rybníků, kus louky a kus

---

²¹⁶ Viz odkazy citované v předchozí poznámce.

²¹⁷ M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 136.

²¹⁸ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 54, fol. 10v; inv. č. 56, fol. 8r; inv. č. 58, fol. 9r.

²¹⁹ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 239r.

²²⁰ *Tamtéž*, fol. 30r.

²²¹ *Tamtéž*, fol. 38r.

²²² *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 38v.

²²³ *Tamtéž*, fol. 41v, 44v, 47v a 51r.

²²⁴ *Tamtéž*, fol. 57v.

²²⁵ *Tamtéž*, fol. 60v.

²²⁶ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 276. Viz také K. KŘESADLO, *Městské rady v Jihlavě*, s. 66.

²²⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327, fol. 57r a 60r.

²²⁸ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 615.

²²⁹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 261v.

²³⁰ *Tamtéž*, fol. 54v.

²³¹ *Tamtéž*, fol. 113r.

²³² *Tamtéž*.

²³³ V době sňatku byla Judith polosirotek, z rodičů byla na živu pouze matka Anna. Součástí svatební smlouvy je ustanovení, že Judith smí užívat majetek po otcí až do plnoletosti svých mladších sourozenců Hanse a Marthy. Tento majetek má spravovat jejich matka Anna. *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 484v–485r.

²³⁴ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 43r.

²³⁵ *Tamtéž*, fol. 121rv.

pole.²³⁶ Hans měl za manželku Margarethu.²³⁷ Mathes Glenk se oženil 10. srpna 1584 s Catharinou, dcerou Jiříka Šmilauera ze Smilova.²³⁸ Jejich dcera Juliana se provdala 5. ledna 1605 za Hanse Reindlera z Reindlersberka. Věnem dostala částku 250 kop grošů. Ve smlouvě je také určeno, že dědictvím po otci získá les, rybník a sečnou louku zřejmě u Puklic (*Pukaw*), polovinu rodného domu, polovinu sladovny a polovinu pivovaru.²³⁹ Za stejných podmínek se provdala 6. února 1606 i Mathesova druhá dcera Anna, a to za Egidia Reimana z Greifenfelsu.²⁴⁰ Mathes Glenk zemřel 9. června 1618.²⁴¹

Glenkové ze Scheibenberka byli zámožnou rodinou, která poskytovala půjčky i panovníkům a v okolí města vlastnila rozsáhlý pozemkový majetek. Členové rodiny se angažovali také v městské správě.

4.2 Grynové ze Štyrcenberka

Erbovní listina pro Matesa Gryna byla vydána 18. září 1566 v císařském polním ležení v uherském Rábu (*Győr*). Udělovaný erb byl v listině blasonován takto: „*Totíž štít modrý v němž pošikem štrych zlaté nebo žluté barvy od vrchu pravé strany k levé dolů visící, v kterémžto štrychu pták papoušek zelený, jakž přirození jeho jest, pošikem vzhůru hlavou a nosem k pravé straně obrácen jsa stojí. Nad štítem kolčí helm a na něm točenice s příkrývadly nebo fafrnochy modré a žluté nebo zlaté barvy z obou stran štítu dolů potaženými. Nad tím nade vším pět pyr pštrosových, kdy totiž pravé, levé a prostřední žluté neb zlaté, a mezi nimi dvě modré neb lazourové barvy.*“²⁴²

---

²³⁶ *Tamtéž*, fol. 349r. V následující zápise předává Martha těchto osm rybníků, kus louky a kus pole Marcusovi Klieglovi.

²³⁷ *Tamtéž*, fol. 229r.

²³⁸ *Tamtéž*, fol. 14v–15r.

²³⁹ *Tamtéž*, fol. 373v–374r.

²⁴⁰ *Tamtéž*, fol. 380v.

²⁴¹ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 64r.

²⁴² NA Praha, Sal 287, 251v. Takto erb blasonuje i Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika – I. část*, s. 98 a J. PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky*, s. 18, č. 162. Stejně je erb zobrazen ve všech třech Marzyho rukopisech. MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 53 a kn. 398, fol. 33r; MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 25r, nezpracováno.

Obr. 4 Erb Grynů ze Štyrcenberka²⁴³

Mathes Gryn vlastnil tři domy ve III. čtvrti,²⁴⁴ jeden z nich ležel v Tkalcovské ulici,²⁴⁵ druhý v Malé Tkalcovské ulici (*Kleinen Webergassen*).²⁴⁶ Dále vlastnil ještě dům ve Srážné ulici²⁴⁷ a nejdříve jeden,²⁴⁸ později dva domy²⁴⁹ v Beim Steg. Nejpozději od roku 1599 byl také majitelem domu v I. čtvrti, který dříve patřil Mathesovi Krumbovi.²⁵⁰ K tomuto domu patřila zahrada, stodola a pět masných krámů (*fleishbanckh*) a pouze z tohoto domu platil Mathes Gryn lozuňku. Z ostatních domů mu byla odpuštěna. Touto formou mu totiž byla městskou radou splácena půjčka (nebo alespoň její část) ve výši 8000 zlatých, kterou Mathes Gryn poskytl panovníkovi.²⁵¹ Podle Marzyho koupil Mathes nejpozději v roce 1586 od Oldřicha Zahrádeckého ze Zahrádek Luka nad Jihlavou

²⁴³ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 53. Další vyobrazení erbu viz příloha E10.

²⁴⁴ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 48, fol. 10r, 11r, 13v; inv. č. 49, fol. 10r, 11r, 13v; inv. č. 50, fol. 9v, 10v, 13r; inv. č. 51, fol. 8v, 9v, 12r; inv. č. 52, fol. 9v, 10v, 13r; inv. č. 54, fol. 8v, 9v, 12r; inv. č. 56, fol. 7v, 9v; inv. č. 58, fol. 7v, 10v.

²⁴⁵ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 471r.

²⁴⁶ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 254r. Jedná se zřejmě o spojovací uličku mezi ulicemi Tkalcovská a Schönmetzerů (tj. dnešní ul. Smetanova).

²⁴⁷ *Tamtéž*, inv. č. 49, fol. 29r; inv. č. 51, fol. 28v; inv. č. 52, fol. 29v; inv. č. 54, fol. 28v; inv. č. 56, fol. 28r; inv. č. 58, fol. 34v. Se Srážnou ulicí (*Stürzergasse*) zřejmě souvisí i predikát „ze Štyrcenberka“, který Mathes Gryn získal společně s erbem.

²⁴⁸ *Tamtéž*, inv. č. 49, fol. 30r.

²⁴⁹ *Tamtéž*, inv. č. 51, fol. 29v; inv. č. 52, fol. 30v; inv. č. 54, fol. 29v; inv. č. 56, fol. 29r; inv. č. 58, fol. 35v.

²⁵⁰ *Tamtéž*, inv. č. 58, fol. 2v.

²⁵¹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 516. Viz také M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 120–121.

(Wiese).²⁵² Mathes Gryn také držel v zástavě některé pozemky želivského kláštera v okolí Jihlavy v zástavní hodnotě 960 kop míšeňských a s císařským dovolením je zastavil městské radě. Kvůli těmto vznikl spor s opatem strahovského kláštera Janem Loheliem, který chtěl pozemky vyplatit, nicméně Jihlavští to nebrali v potaz a při žních z pole vyhnali konventuála i jeho najaté žence.²⁵³

Mathes Gryn byl zřejmě v kontaktu i s okolní šlechtou, neboť se jeho jméno vyskytuje ve svědečné řadě listiny Jaroslava Trčky z Lípy na Ledči a Větrném Jeníkově z 26. dubna 1577, ve které rantířovskému mlynáři Kryštofu Čírovi povoluje opravy strouhy vedoucí vodu k jezu u jeho mlýna.²⁵⁴ Mathes Gryn je ve svědečné řadě uveden na posledním místě. Jeho pečeť ve voskové misce je k listině přivěšena na pergamenovém proužku. Pečeť je okrouhlá o průměru 34 mm a byla zhotovena z černého pečetního vosku. V pečetním poli je zobrazen úplný erb Grynů, tedy renesanční štít s kosmým břevnem, v němž je papoušek vpravo hledící, na štítu je položena turnajová přilba s příkrývadly a klenotem, který tvoří pět pštrosích per. Štít je zdoben damaskováním, přilba a příkrývadla jsou lehce poškozeny. Opis pečetí psaný humanistickou majuskulou začíná na jedné hodině a je následujícího znění: S. MATHEI GRIENN. Od pečetního obrazu je opis oddělen jednoduchou linkou, od kraje pečetí vavřínovým věncem.

V Marzyho rukopise se dochovala ještě jedna pečeť, která byla k písemnosti přitištěna pod papírovou krytkou. Tento otisk pochází z roku 1586.²⁵⁵ Pečeť je oválná o velikosti cca 13x15 mm a pravděpodobně se jedná o sekret. Pečetní obraz tvoří úplný erb Grynů, je ovšem jednodušeji provedený než u předchozí pečetí, což odpovídá velikosti a druhu pečetí. Z heraldicky pravé strany klenotu se nachází písmeno *M*, z levé strany pak písmeno *G*, tedy iniciály Mathes Gryn.

---

²⁵² MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 25v, nezpracováno.

²⁵³ NA Praha, Mr 4975.

²⁵⁴ MZA Brno, SOkA Jihlava, AMJ do 1848, listiny, inv. č. 557.

²⁵⁵ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 25v, nezpracováno. Viz příloha P1.

Mathes zemřel 18. června 1605 v Lukách ve věku 81 let.²⁵⁶ Měl nejméně osm dětí – syna Michaela a dcery Marthu, Susannu, Judith, Esteru, Ursulu, Annu a Sophii.²⁵⁷ Martha sepsala 7. listopadu 1603 svůj kšaft, ve kterém odkazuje 200 kop grošů bratru Michaelovi, chůvě Susanně hnědý kabátek a služebné Anně denní pláštík, sukni a klobouk. Zbytek jejího majetku si mělo rozdělit jejích šest sester.²⁵⁸

V pramenech se dále objevuje Mathes mladší, který vlastnil dům ve II. čtvrti²⁵⁹ na Dolním rynku,²⁶⁰ nicméně jeho vztah k Mathesovi (staršímu) nelze spolehlivě určit. Jeden z nich však byl v roce 1601 povýšen do šlechtického stavu.²⁶¹ Mathes mladší měl bratra jménem Antoni,²⁶² zřejmě měli ještě sestru, neboť společně s Antonim je několikrát uveden jeho švagr Hans Haberman.²⁶³ Antoni Gryn bydlel ve III. čtvrti vedle Mathesa Gryna a k jeho domu patřila stodola, zahrada a nejméně do roku 1576 i masný krám.²⁶⁴ V roce 1585 vlastnil ještě jeden dům ve III. čtvrti.²⁶⁵

Antoni Gryn zemřel 9. května 1568 a pohřben byl v kostele sv. Jakuba. Tam se nacházel i jeho epitaf, který patřil i jeho ženě Margarethě. Ta zemřela 26. července 1572. Do horní poloviny epitafu byl umístěn text, v dolní polovině se nacházel věnec a v něm renesanční štít s erbovním znamením Grynů.²⁶⁶

V Jihlavě dále žil Martin Gryn s manželkou Susannou a dětmi Nikodémem, Reginou a Judith²⁶⁷ a Martinův bratr Balthasar se ženou Susannou a synem Danielem.²⁶⁸ Ten měl s manželkou Annou dceru Elisabeth²⁶⁹ a syna

---

²⁵⁶ M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 239.

²⁵⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 534, fol. 374r.

²⁵⁸ *Tamtéž*.

²⁵⁹ *Tamtéž*, inv. č. 50, fol. 8v; inv. č. 51, fol. 7v; inv. č. 52, fol. 8v; inv. č. 54, fol. 7v.

²⁶⁰ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 69v.

²⁶¹ Anton SCHIMON, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien. Ein alphabetisch geordnetes Verzeichniß*, Böhm. Leipa 1859, s. 50.

²⁶² MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 502v.

²⁶³ *Tamtéž*. Dále např. *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 13v.

²⁶⁴ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 11r; inv. č. 49, fol. 11r; inv. č. 50, fol. 10v; inv. č. 51, fol. 9v; inv. č. 52, fol. 10v; inv. č. 54, fol. 9v; inv. č. 56, fol. 7v; inv. č. 58, fol. 7v.

²⁶⁵ *Tamtéž*, inv. č. 51, fol. 9v.

²⁶⁶ MZA Brno, f. G12–II, kn. 398, fol. 203r. Na této Marzyho kresbě náhrobníku je erbovní znamení Grynů zobrazeno zrcadlově – břevno je ve štítu položeno šikmo a papoušek hledí doleva.

²⁶⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 534, fol. 304v. Martin zemřel v roce 1603 a ještě téhož roku se Susanna vdala znovu za Zachariáše Scholtze. (*Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 348r.)

²⁶⁸ *Tamtéž*, inv. č. 534, fol. 255r.

²⁶⁹ *Tamtéž*, fol. 470v–471r.

Mikuláše (Niklasch).²⁷⁰ Dále je zmiňován ještě Mert Gryn s manželkou Annou²⁷¹ a synem Mertem,²⁷² Hans Gryn,²⁷³ Gregor Gryn²⁷⁴ a Carl Gryn.²⁷⁵ Zmínky o nich jsou ale bohužel kusé, a proto není alespoň zatím možné určit blíže vzájemné vztahy a věnovat jim zde větší pozornost.

Grynové ze Štyrcenberka patřili mezi bohaté jihlavské rodiny, které poskytovaly půjčky panovníkovi. Vlastnili několik domů ve vnitřním městě i na předměstích a od roku 1586 i panství Luka nad Jihlavou a byli ve styku i s okolní šlechtou.

4.3 Freisichselbstové z Freudenbachu

Z rodiny Freisichselbstů získali erb bratři Jakub a Jan. V datu udělení erbu se literatura liší – část uvádí datum 25. dubna 1570,²⁷⁶ část 2. května 1570.²⁷⁷ R. Nohel uvádí data obě s tím, že první datum udává jako den udělení erbu a druhé jako den vydání erbovní listiny.²⁷⁸ Erb Freisichselbstů se skládá z polceného štítu, v jehož pravém modrém poli je levhart v přirozené barvě ve skoku vpravo hledící, v levém červeném poli je stříbrné kosmé břevno se třemi růžemi střídavých barev. Na štítu je položena přilba s helmovní korunkou, příkrývadla jsou vpravo modro-zlatá a vlevo červeno-stříbrná. Klenot tvoří dvě orlí křídla, pravé červené se stříbrným břevnem, levé modré se zlatým břevnem.²⁷⁹

---

²⁷⁰ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 50r.

²⁷¹ *Tamtéž*, fol. 6r.

²⁷² *Tamtéž*, inv. č. 534, fol. 273v.

²⁷³ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 9v a inv. č. 49, fol. 9v.

²⁷⁴ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 491r.

²⁷⁵ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 340r.

²⁷⁶ J. PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky*, s. 16, č. 131; Heinrich von KADICH – Conrad BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, Nürnberg 1899, s. 207; A. SCHIMON, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*, s. 40.

²⁷⁷ V. KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu*, s. 25; August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika, část zvláštní*, Praha 1997, s. 411.

²⁷⁸ R. NOHEL, *Kutnohorské erbovní rody*, s. 21.

²⁷⁹ Blason dle Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika – I. část*, s. 94. Stejnou podobu erbu uvádí i H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 207. Podle Sedláčka je ale levá polovina černá a na ní zlaté šikmé břevno, růže pak dvě žluté a jedna černá. Na štítu je položena kolčí přilba s korunou a zlato-modrými příkrývadly. Pravé orlí křídlo v klenotu je černé se zlatým břevnem. Viz A. SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika, část zvl.*, s. 411.

Obr. 5 Erb Freisichselbstů z Freudenbachu²⁸⁰

Jakub Freisichselbst obchodoval s vlnou a uherskými víny, od roku 1564 zastával úřad rychtáře v Kutné Hoře, o pět let později získal tamtéž úřad rychtáře císařského.²⁸¹ V Kutné Hoře se také oženil a přijal příjímí Stejšek.²⁸² Jeho bratr Jan (v pramenech jmenovaný jako Hans) zůstal v Jihlavě. Nejméně do roku 1576 vlastnil dům ve II. čtvrti,²⁸³ nejpozději od téhož roku patřily k jeho majetku dva domy ve IV. čtvrti²⁸⁴ v Rychtářské ulici.²⁸⁵ Hans byl dvakrát ženatý. Poprvé s Juditou Štubikovou, z tohoto manželství se narodily děti Zachariáš, Tobiáš, Rozina a Zuzana. Podruhé s Annou Štubikovou, dcerou Lorence Štubika z Königsteina,²⁸⁶ se kterou měl podle Cerroniho další čtyři děti.²⁸⁷

Jedním z těchto dětí byl Daniel Freisichselbst.²⁸⁸ Daniel vlastnil nejpozději od roku 1599 dům ve IV. čtvrti²⁸⁹ na Horním rynku.²⁹⁰ Na Panenském předměstí

²⁸⁰ H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, taf. 143.

²⁸¹ V. KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu*, s. 25.

²⁸² R. NOHEL, *Kutnohorské erbovní rody*, s. 22.

²⁸³ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 48, fol. 8v a inv. č. 49, fol. 8v.

²⁸⁴ *Tamtéž*, inv. č. 49, fol. 19v; inv. č. 50, fol. 18v; inv. č. 51, fol. 17v; inv. č. 52, fol. 18v; inv. č. 54, fol. 17v; inv. č. 56, fol. 13r; inv. č. 58, fol. 15r.

²⁸⁵ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 497v.

²⁸⁶ Lorenc Štubik získal erb a predikát 18. srpna 1562. (Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 76.) Zasedal v městské radě v letech 1559–1585, přičemž v letech 1577 a 1580 měl na starosti agendu týkající se vína, v letech 1583 a 1585 finanční agendu. V letech 1573 a 1576 zastával úřad rychtáře. Zemřel 3. února 1594. (MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327.)

²⁸⁷ MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 28r.

²⁸⁸ Anna Freisichselbstová je uvedena jako Danielova matka v jeho svatební smlouvě (MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 273v.). Dále se Anna uvádí jako sestra Joachima a Michaela Štubika, synů Lorence Štubika. (MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 326v.)

mu patřila jedna ze zahrad.²⁹¹ Dne 15. února 1597 se Daniel oženil s Annou Spindlerovou.²⁹² Od roku 1603 zasedal v městské radě, kde měl na starosti rybí agendu,²⁹³ v roce 1608 měl v radě starosti stavební agendu,²⁹⁴ v roce 1612 opět rybí agendu,²⁹⁵ v roce 1615 solní agendu.²⁹⁶ Roku 1618 se již zařadil mezi starší radní a tvořil společně s Danielem Dornkreilem komorní úřad.²⁹⁷

Z rodiny Freisichselbstů z Freudenbachu byla významnější větev usedlá v Kutné Hoře. V Jihlavě se tato rodina řadí spíše k méně zámožným rodinám. Do městské rady zasedli Freisichselbstové až 33 let po udělení erbu.

4.4 Waidhoferové z Vogelsberka

Podle Z. Jaroše získal z rodiny Waidhoferů erb sladovník Jan, a to 12. ledna 1570.²⁹⁸ Erb byl tvořen červeným štítem se zelenou patou, z níž vyrůstalo stříbrné trojvrší, na kterém stál sokol v přirozené barvě vpravo hledící. Na štítu byla položena kolčí přilba s červeno-stříbrnou točenicí a červeno-stříbrnými příkrývadly. Klenot opakoval sokola na stříbrném trojvrší ze štítu. Sokol v klenotu byl umístěn mezi dva buvolí rohy, z nichž pravý byl dělený červeno-stříbrně a levý stříbrno-červeně.²⁹⁹

---

²⁸⁹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 58, fol. 15r.

²⁹⁰ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 313r.

²⁹¹ *Tamtéž*, fol. 427r.

²⁹² *Tamtéž*, fol. 273v.

²⁹³ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 51v–52r.

²⁹⁴ *Tamtéž*, fol. 54v.

²⁹⁵ *Tamtéž*, fol. 57v.

²⁹⁶ *Tamtéž*, fol. 61r.

²⁹⁷ *Tamtéž*, fol. 63v. Komorní úřad dohlížel nad správným vedením městských účtů a nakládáním s penězi. Viz R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 282.

²⁹⁸ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 84.

²⁹⁹ Blason dle Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 85; H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 252; J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, s. 215, č. 695.

Obr. 6 *Erb Waidhoferů z Vogelsberka*³⁰⁰

Zřejmě témuž Janovi byl erb 12. června 1591 polepšen.³⁰¹ Erb byl tedy upraven do této podoby: V červeném štítu zlatá špice, v patě štítu zelené trojvrší, na němž stojí sokol přirozené barvy vpravo hledící. Na štítu položena turnajová přilba s helmovní korunkou a červeno-stříbrnými příkrývadly. Klenot tvoří sokol na zeleném trojvrší ze štítu a dva buvolí rohy, pravý dělený červeno-stříbrně, levý stříbrno-červeně.³⁰²

Obr. 7 *Polepšený erb Waidhoferů z Vogelsberka*³⁰³

³⁰⁰ H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, taf. 178.

³⁰¹ Toto datum uvádí Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 84–85; H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 252; A. SCHIMON, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*, s. 183. Všichni tito citovaní autoři spojují toto polepšení erbu s povýšením do rytířského stavu.

³⁰² Blason dle Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 85 a H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 252. Dále dle Marzyho vyobrazení: MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 111r, nezpracováno; MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 211 a kn. 398, fol. 165r. Podle H. von Kadicha a C. Blažka je pravý roh v klenotu dělen červeno-zlatě. Dále uvádí (stejně jako Z. Jaroš), že v každém z horních otvorů rohů se nachází tři paví pera. Podle Z. Jaroše je na přilbě umístěna točenice, nikoli helmovní korunka.

³⁰³ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 211.

Hans (Jan) Waidhofer byl majitelem domu ve III. čtvrti,³⁰⁴ ke kterému v roce 1583 patřily dva rybníky a tři a půl louky. Majetek u tohoto domu postupně narůstal, takže v roce 1599 už k němu náleželo pět a půl louky, tři rybníky „*im Sparern*“³⁰⁵ a dvě zahrady. Nejpozději od roku 1596 vlastnil v téže čtvrti ještě jeden dům, k němuž patřila sladovna.³⁰⁶

S manželkou Annou³⁰⁷ měl syny Gregera³⁰⁸ a Paula.³⁰⁹ Dále byl otcem Lucase,³¹⁰ Martina,³¹¹ Anny, která se 9. listopadu 1587 provdala za Jacoba Seidenmelczera ze Seidenberka,³¹² Judithy, která si 23. listopadu 1592 vzala za muže Andream Šenovce z Ungersvertu,³¹³ a Kathariny. Ta se 17. února 1596 vdala za Mathesa Reindlera z Reindlersberka.³¹⁴ Hans Waidhofer zemřel před rokem 1597, kdy se jako vdova uvádí jeho druhá žena Uršula.³¹⁵ Podle J. Pilnáčka zemřel v roce 1596 v Třebíči, kam se odstěhoval kvůli bratrskému smýšlení. V poslední vůli měl odkázat značné částky tamním kostelům a špitálu.³¹⁶

V Marzyho rukopise *Familiae nobiles Iglaviae* se dochoval otisk pečeti Johana (Hanse) Waidhofera z roku 1592.³¹⁷ Oválná sekretní pečeť o velikosti 14x11 mm byla k písemnosti přitížena pod papírovou krytkou. Pečetní obraz tvoří nepolepšený úplný erb Waidhoferů. Po obou stranách klenotu jsou patrná písmena, která jsou ovšem téměř nečitelná. Z heraldicky levé strany klenotu je zřetelnější pouze písmeno *H*. To tedy znamená, že Hans používal spíše českou verzi predikátu „*z Ptačí Hory*“. Kromě toho vlastnil ještě jeden typář, kde byl již

---

³⁰⁴ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 48, fol. 12v; inv. č. 49, fol. 12v; inv. č. 50, fol. 12v; inv. č. 51, fol. 11v; inv. č. 52, fol. 12v; inv. č. 54, fol. 11v; inv. č. 56, fol. 8v; inv. č. 58, fol. 9v.

³⁰⁵ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 331r.

³⁰⁶ *Tamtéž*, inv. č. 56, fol. 9v; inv. č. 58, fol. 10v.

³⁰⁷ Anna zemřela 10. června 1567. MZA Brno, f. G12–II, pag. 189. Viz příloha S6.

³⁰⁸ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 404v. Greger byl měšťanem Nového Města pražského. S manželkou Christinou, která se v roce 1600 uvádí jako vdova, měl syna Hanse. *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 315v.

³⁰⁹ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 475r.

³¹⁰ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 315r. Lucasova dcera Martha se provdala 24. června 1608 za Magistra Georga Gerlacha. *Tamtéž*, fol. 424v.

³¹¹ *Tamtéž*, inv. č. 427r.

³¹² *Tamtéž*, fol. 67v–68r. V roce 1608 se však uvádí jako manželka Daniela Krumba. *Tamtéž*, fol. 427v.

³¹³ *Tamtéž*, fol. 195rv.

³¹⁴ *Tamtéž*, fol. 238v–239r.

³¹⁵ *Tamtéž*, fol. 250v.

³¹⁶ J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, Brno 2011, s. 130, č. 387.

³¹⁷ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 112r, nezpracováno. Viz také příloha P2.

vyobrazen polepšený erb, neboť A. Haas uvádí, že na kvitanci z 5. října 1592 je přitížena oválná pečeť Johana Waidhofera, v jejímž pečetním poli je „*ve štítu na hůrce holub pod krokví, který se opakuje mezi dvěma rohy nad helmem s rozvilinami vedle písmen I W Z P H.*“³¹⁸

Paul Waidhofer se oženil 10. listopadu 1602 s Margarethou, dcerou znojenského měšťana Geoga Bleklmaira z Neslavic.³¹⁹ Paul bydlel ve IV. čtvrti v Saské ulici³²⁰ a měl také podíl v soukenické kompanii.³²¹

Jeremias Waidhofer byl bratr Hanse Waidhofera.³²² Vlastnil dům ve IV. čtvrti a s ním zahradu a dva masné krámy, v roce 1583 už se však uvádí pouze zahrada a roku 1592 je v rejstříku uveden již pouze samotný dům.³²³ Jeho manželkou byla Magdalena, dcera Simona Čecha.³²⁴ Jeremias a Hans měli ještě jednoho bratra, Gregera Waidhofera.³²⁵ Ten měl podle Z. Jaroše syna Paula,³²⁶ který se 3. června 1597 oženil s Annou, dcerou Hanse Habermana.³²⁷

Waidhoferové z Vogelsberka se řadí k majetnějším rodinám, které se ale vůbec neangažovaly v městské správě. Další majetky pak vlastnili např. v Třebíči, kam se přestěhovali z náboženských důvodů.

4.5 Sule z Hiršbrunu

Dne 7. června 1572 byl ve Vídni Šebestiánovi (Sebastianovi) Sulemu udělen „*pro jeho služby*“ erb této podoby: „*Totíž štít vuopol napříč rozdělený, v spodní polovici šest štyrchů pošikem do levé strany, první, třetí a pátý žluté nebo zlaté, druhý, čtvrtý a šestý černé. Svrchní pak polovice modré nebo lazourové, do kteréžto z té spodní půl jelena zvířete, majícího ústa rozzívená, jazyk červený vyplazený, nohy rozkročené, k pravé straně obráceného, své přirozené barvy se vidí. Nad štítem kolčí helm a okolo něho přikrývadla neboližto fafrnochy z pravé*

³¹⁸ *Menší fondy a sbírky různé proveniencie 2, Archiv žerotínsko-vrbenský, Listiny a listy z let 1497–1624*, ed. Antonín Haas, Praha 1948, s. 118, č. 195.

³¹⁹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 343v–344r.

³²⁰ *Tamtéž*, fol. 407r.

³²¹ *Tamtéž*, fol. 363r.

³²² *Tamtéž*, fol. 13r.

³²³ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 15r; inv. č. 49, fol. 15r; inv. č. 50, fol. 14v; inv. č. 51, fol. 13v; inv. č. 52, fol. 14v; inv. č. 54, fol. 13v; inv. č. 56, fol. 11r.

³²⁴ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 337r.

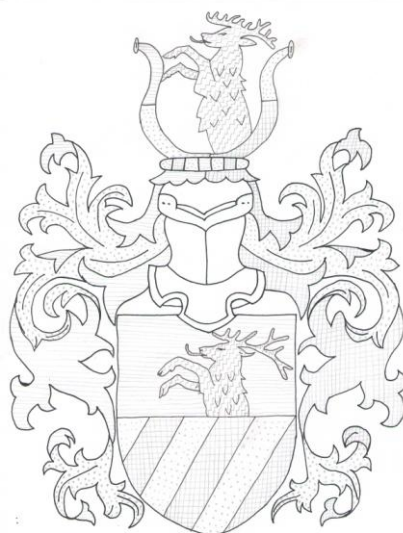
³²⁵ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 164v–165r.

³²⁶ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 85.

³²⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 264v.

strany žluté neb zlaté a modré neb lazourové, z levé pak též žluté nebo zlaté a černé barvy dolův potažené visí. Nad tím nade vším točenice týchž barev, z kteréž dva rohy bouvolova barvami rozdělena: pravého spodní polovice žluté nebo zlaté a svrchní modré nebo lazourové, levého pak spodní černé a svrchní též žluté nebo zlaté barvy a uprostřed těch půl jelena zvířete tím způsobem jako dole v štítu vynikajícího se vidí.³²⁸

Obr. 8 Erb Sulů z Hiršbrunu³²⁹

Sebastian Sule bydlel v I. čtvrti³³⁰ na Horním rynku³³¹ „unnterhalb dem Rathaus“.³³² Do roku 1575 vlastnil ještě dům v Příčné ulici ve IV. čtvrti.³³³ Od roku 1545 zasedal Sebastian v městské radě.³³⁴ Podle Cerroniho byl správcem

³²⁸ NA Praha, Sal 89, fol. 10r. Stejně uvádí blason i J. PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky*, s. 21, č. 197. Blason Z. Jaroše se liší pouze v typu přílby (Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 72.), H. von Kadich a C. Blažek ovšem uvádějí horní polovinu stříbrnou a dolní polovinu dělenou pětkrát kosmo, nikoli šikmo. H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 246. Cerroni zobrazuje dolní polovinu štítu jako sedmkrát polcenou (MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 75r.), Marzy jako čtyři kůly (MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 199.)

³²⁹ Kresba: autorka. Další vyobrazení erbu viz příloha E11.

³³⁰ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 48, fol. 4r; inv. č. 49, fol. 4r.

³³¹ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 195v a 304v.

³³² *Tamtéž*, fol. 235r. Pravděpodobně se jedná o dnešní dům č. p. 3 na Masarykově náměstí. Viz příloha O5.

³³³ *Tamtéž*, fol. 338r.

³³⁴ M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 96. Dle údajů v rejstříku obnovy městské rady zasedal v úřadující radě velmi nepravděpodobně. Mezi členy městské rady je uveden v letech 1559, 1562, 1570, 1573 a 1576. MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327, fol. 8v, 11v, 19v, 23r a 26r.

městských statků (*Amtmann*).³³⁵ Sebastian Sule zemřel 28. ledna 1595.³³⁶ Podlehl zřejmě nějaké nemoci, neboť 31. března 1594 vyplatil své dceři Regině 100 kop grošů za to, že se o něj v nemoci starala.³³⁷ Jeho náhrobník je dodnes dochován v obvodové zdi kostela sv. Jakuba.³³⁸

Sebastian měl s manželkou Annou,³³⁹ dcerou Říhy Studnitzera,³⁴⁰ děti Jacoba, výše zmíněnou Reginu a Dorotheu.³⁴¹ Dorothea se provdala 7. srpna 1563 za Wolffa Šindela z Eberhartce. Od otce dostala věno 100 kop grošů.³⁴² Jacob se oženil 11. listopadu 1573 s Catharinou, dcerou Jacoba Kramera. Ve satební smlouvě je její obvěnění vyčísleno na 300 kop grošů.³⁴³ Jacob vlastnil ještě v roce 1576 dům ve II. čtvrti,³⁴⁴ v roce 1577 získává nemovitosti svého otce.³⁴⁵ Roku 1585 byl však již po smrti, neboť jeho žena Catharina se uvádí jako vdova.³⁴⁶ Znovu se provdala v roce 1586 za Georga Grünwalda.³⁴⁷

Sulové z Hiršbrunu se řadí spíše k méně majetným rodinám. Příjemce erbu Sebastian se podílel na městské správě. Jeho syn Jacob však zemřel bez mužských potomků. Rodina tedy ještě před koncem 16. století vymírá.

---

³³⁵ MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 75r.

³³⁶ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327, fol. 45r.

³³⁷ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 210r.

³³⁸ Viz příloha S2.

³³⁹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 301r.

³⁴⁰ *Tamtéž*, fol. 145v.

³⁴¹ *Tamtéž*, fol. 307r.

³⁴² *Tamtéž*, fol. 145v–146r. V roce 1596 se Dorothea uvádí jako manželka Jacoba Dornkreila z Ebrhartce. MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 234r.

³⁴³ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 332rv.

³⁴⁴ *Tamtéž*, inv. č. 49, fol. 6v.

³⁴⁵ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 72. To zachycují i rejstříky městské sbírky, kde je v letech 1583, 1585 a 1588 uveden jako majitel domu Jacob Sule. MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 50, fol. 4r; inv. č. 51, fol. 3r; inv. č. 52, fol. 3r.

³⁴⁶ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 20v.

³⁴⁷ MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 75r. Cerroni sice zaměňuje manželky Sebastiana a Jacoba (stejně tak i Z. Jaroš), nicméně Catharina se ze Georga Grünwalda zřejmě opravdu provdala, neboť podle rejstříků městské sbírky náleží původně Sulovský dům nejpozději od roku 1592 Georgu Grünwaldtovi. MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 54, fol. 3r.

4.6 Šmilauerové ze Smilova

Erbovní listinou vydanou ve Vídni 12. ledna 1572 byl bratřím Augustinovi a Jiříkovi a strýci³⁴⁸ Janovi Šmilauerům udělen erb, který měl tuto podobu: „Totiž štít žluté neb zlaté barvy, v němžto v spodku zeď bílá se třemi stínkami k šachovnici nápodobna, na kteréžto jedné prostřední stínce kohout černý levou nohou držíc v pravé vyzdvižené šveinšpis nebo voštipec myslivecký pošikem na pravém křídle položený, mající hřeben a lalok červený k pravé straně obrácený vzhůru stojí. Nad štítem kolčí helm, okolo něhožto přikrývadla nebo fafrnochy žluté nebo zlaté a černé barvy z obou stran dolův potažené visí. Nad tím nade vším točenice týchž barev, na nížto kohout černý tím vším způsobem jako dole v štítu vzhůru stojící se vidí.“³⁴⁹

Obr. 9 Polepšený erb Šmilauerů ze Smilova³⁵⁰

Jane Šmilauer byl synem Petra Šmilauera³⁵¹ a vlastnil dům v I. čtvrti, ke kterému patřila sladovna v Růžové ulici³⁵² a dvě zahrady.³⁵³ Jedna z těchto

³⁴⁸ Jane Šmilauer byl bratranec Jiříka a Augustina. V raném novověku se ale slovem *strýc* označovaly všechny osoby mužského pohlaví pocházející ze stejného rodu. Viz Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004, s. 577.

³⁴⁹ NA Praha, Sal 89, fol. 2rv

³⁵⁰ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 161.

³⁵¹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 533, fol. 132v.

³⁵² *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 34r.

³⁵³ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 2v; inv. č. 49, fol. 2v; inv. č. 50, fol. 2v; inv. č. 51, fol. 1v; inv. č. 52, fol. 2v.

zahrad se nacházela na Panenském předměstí,³⁵⁴ druhá na Špitálském předměstí.³⁵⁵ Od bratrance Jiříka získal soukenický rám ležící ve dvoře Augustina Šmilauera mezi rámy Augustina a Susanny Šmilauerových.³⁵⁶

Jane byl od roku 1574 členem městské rady³⁵⁷ a jako jeden z přísězných vybíral v roce následujícím k termínu sv. Jiří lozuňku.³⁵⁸ V roce 1577 měl na starosti solní agendu,³⁵⁹ v letech 1580, 1583 a 1586 agendu komorního úřadu.³⁶⁰

Dne 13. září 1584 se Jane Šmilauer oženil s Dorothon, „*pozůstalou vdovou po dobré paměti panu mistru Martinovi Humeliově z Prochova*“ z Žatce.³⁶¹ Dorotha přinesla do manželství věnem 500 kop grošů českých, z čehož 300 kop v hotovosti a za 200 kop nábytek a šatstvo stolní, ložní a choděcí.³⁶² Pokud by Jane zemřel dříve než Dorotha, má ona dostat 1500 kop míšeňských, „*avšak jmenovaný pan Jan Schmilaur jestliže ona paní Dorotha, budoucí manželka jeho (tak, jakž o tom nic nepochybuje) k němu se manželsky věrně a laskavě chovati a poctivost náležitou prokazovati bude, jí podle dobré své a svobodné vůle, jakožto manželku svou milou, hojněji opatřiti moci bude.*“³⁶³ Jane se také zavazuje, že bude „*lásku náležitou prokazovati*“ i Dorothině dcerce³⁶⁴ jménem Anna.³⁶⁵ Společně pak měli syna Ehrenfrýda.³⁶⁶ Jane Šmilauer zemřel 19. května 1587.³⁶⁷ Dorotha se 18. ledna 1596 provdala znovu za Balthasara Neumaira.³⁶⁸

Jiřík Šmilauer byl majitelem domu ve III. čtvrti³⁶⁹ v ulici Matky Boží,³⁷⁰ ke kterému patřila louka u Sasova (*Pischöfen*),³⁷¹ dva rybníky, dvě zahrady a dva

---

³⁵⁴ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 416v.

³⁵⁵ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 2r.

³⁵⁶ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 423r.

³⁵⁷ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 23v.

³⁵⁸ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 2r.

³⁵⁹ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 27r.

³⁶⁰ *Tamtéž*, fol. 30r, 33r a 36r.

³⁶¹ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 7v.

³⁶² *Tamtéž*.

³⁶³ *Tamtéž*, fol. 8r.

³⁶⁴ *Tamtéž*.

³⁶⁵ *Tamtéž*, inv. č. 534, fol. 240r.

³⁶⁶ NA Praha, Mr 5693.

³⁶⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327, fol. 37r.

³⁶⁸ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 233r.

³⁶⁹ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 13r; inv. č. 49, fol. 13r; inv. č. 50, fol. 12v; inv. č. 51, fol. 11v; inv. č. 52, fol. 12v; inv. č. 54, fol. 11v; inv. č. 56, fol. 9r; inv. č. 58, fol. 10r.

³⁷⁰ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 385v a inv. č. 12, fol. 256v.

³⁷¹ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 326r; inv. č. 12, fol. 404v.

soukenické rámy.³⁷² Jedna ze zahrad se nacházela u nového hřbitova na Panenském předměstí.³⁷³ Patřil mu také dům v Beim Steg.³⁷⁴ Dále vlastnil haltýř u Klementova mlýna.³⁷⁵

Od roku 1581 zasedal Jiřík Šmilauer v městské radě, kde měl nejprve na starosti stavební agendu,³⁷⁶ v roce 1584 rybí agendu,³⁷⁷ roku 1587 vinnou agendu,³⁷⁸ v roce 1590 opět stavební agendu,³⁷⁹ roku 1594 byl členem komorního úřadu,³⁸⁰ v letech 1597 a 1600 se znovu staral o vinnou agendu.³⁸¹ V letech 1592 a 1596 zastával Jiřík úřad městského rychtáře.³⁸² V roce 1592 byl jako jeden z obecních starších pověřen k výběru městské sbírky na termín sv. Jiří.³⁸³ Třináct let také vybíral posudné.³⁸⁴ Dne 14. června 1604 poslal Jiřík císaři Rudolfovi II. supliku, ve které jej žádá, aby je kvůli sešlosti věkem³⁸⁵ a nedostatečnému zdraví propustil ze všech úřadů.³⁸⁶ V této suplice si císaři stěžuje zejména na nedocenenost práce městského rychtáře: „... *podvkráté vyzdvižen a k ouřadu rychtářskému vedle statut a privilegium města volen jsem byl, kteréžto práce tak těžké a odporne jsou, že člověku jakžkoli zdravému a mladému dosti trápení a obtížnosti přinášejí, takže na ně větší a bedlivější pozor než na své vlastní věci každý ten, kdož v nich postaven, jest dáti musí, nechce-li z toho svou škodou těžkosti a velikým posměchem odpovídati. Míne pak, jak jest to odporne a těžce přicházelo, o tom raději mlčeti než mnoho psáti budu, však to směle a svobodně beze vsí chlouby oznámiti mohu: kde jsem nejvíce za práci svou poděkování očekával, tu že jsem se s velikou nevděčností častokráté potkal, jakož pak poctivý,*

³⁷² Jeden z těchto ráků se nacházel ve dvoře Augustina Šmilauera (*Tamtěž*, fol. 490r.), druhý ve Fridrichově dvoře (*Tamtěž*, inv. č. 12, fol. 239v a 426v.).

³⁷³ *Tamtěž*, inv. č. 11, fol. 488v a 498r. Jelikož nový hřbitov byl založen na Špitálském předměstí, ležela zahrada zřejmě na rozhraní mezi Špitálským a Panenským předměstím.

³⁷⁴ *Tamtěž*, inv. č. 56, fol. 29r; inv. č. 58, fol. 35v.

³⁷⁵ *Tamtěž*, inv. č. 11, fol. 196v.

³⁷⁶ *Tamtěž*, inv. č. 327, fol. 30v.

³⁷⁷ *Tamtěž*, fol. 33v.

³⁷⁸ *Tamtěž*, fol. 36v.

³⁷⁹ *Tamtěž*, fol. 39v.

³⁸⁰ *Tamtěž*, fol. 43v. Z tohoto roku se dochovala *Rejstra příjmů a vydání komorního úřadu*, tedy finanční kniha, která byla komorním úřadem vedena. *Tamtěž*, inv. č. 72.

³⁸¹ *Tamtěž*, inv. č. 327, fol. 46v a 49v. V roce 1600 je Jiřík jmenován mezi radními na druhém místě, avšak nezastával post přísedícího, neboť v tomto roce měla městská rada pouze 11 členů a post nejstaršího nebyl obsazen.

³⁸² *Tamtěž*, fol. 42r a 46r.

³⁸³ *Tamtěž*, inv. č. 54, fol. 1r.

³⁸⁴ NA Praha, Mr 5152.

³⁸⁵ V suplice uvádí věk 74 let.

³⁸⁶ *Tamtěž*.

věrný a zasloužilí služebníci častokráte s takovou odměnou se setkávají podle onoho starého přísloví: *Kdo obci slouží, žádnému neslouží.*³⁸⁷ Žádosti císař zřejmě vyhověl, neboť Jiřík se již mezi členy městské rady dále neobjevuje. Jiřík Šmilauer zemřel 25. prosince 1614 ve věku 84 let.³⁸⁸

S manželkou Dorotheou³⁸⁹ měl Jiřík syny Augustina (ml.) a Heinricha a dceru Catharinu.³⁹⁰ Catharina se 9. února 1585 provdala za Matthiase Glenka ze Scheibenberka a dostala od otce věno 400 kop.³⁹¹ Augustin (ml.) se oženil 23. dubna 1597 s Judith, dcerou Hanse Haidlera,³⁹² a nejpozději od roku 1598 žil v Kutné Hoře,³⁹³ kde na počátku 17. století zastával postupně úřady mincmistra, prubíře a úředníka mince.³⁹⁴

Bratr Jiříka Šmilauera, sladovník Augustin Šmilauer (st.), vlastnil ve vnitřním městě dva domy v I. čtvrti³⁹⁵ na Horním rynku³⁹⁶ a od roku 1576 dva domy ve II. čtvrti.³⁹⁷ K jednomu domu v I. čtvrti náležela také sladovna, která se nacházela v Židovské ulici.³⁹⁸ Za hradbami mu patřil dům se třemi soukenickými rámy na Špitálském předměstí³⁹⁹ a další dům pak na Panenském předměstí.⁴⁰⁰ Tam také u příkopu ležela jeho zahrada.⁴⁰¹ Dále byl majitelem dvora se soukenickými rámy (*Schmilawers Remhof*).⁴⁰²

---

³⁸⁷ *Tamtěž.*

³⁸⁸ M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 301. Rejstřík obnov městských rad uvádí jako datum úmrtí 28. prosince. MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327, fol. 60r.

³⁸⁹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 267r. Po smrti Dorothey se Jiřík oženil 23. listopadu 1596 znovu, a to s Elisabethou, dcerou Victorina Hoýsa z Vimperka. *Tamtěž*, inv. č. 12, fol. 249rv.

³⁹⁰ *Tamtěž*, inv. č. 534, fol. 438r.

³⁹¹ *Tamtěž*, inv. č. 12, fol. 14v–15r.

³⁹² *Tamtěž*, fol. 259r.

³⁹³ *Tamtěž*, fol. 284v.

³⁹⁴ Viz jméno Augustin Šmilauer ze Šmilova, Pavel GREGOR, *Databáze mincmistrů*, dostupné z: http://www.cnspg.cz/databaze/mincmistri.php?search=1&id=&jmeno=%C5%A1milauer&titul=&mesto=&urad_od=&urad_do=&znacka=&poznamka=&sort=jmeno&fbclid=IwAR3d4nKcp2EfdEbW7TLwhpi9Giz5ez6n0RnMOooO6Yto4ICbpbyZVUZf4dg [cit. 23. 6. 2019].

³⁹⁵ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 48, fol. 4v; inv. č. 49, fol. 4v; inv. č. 50, fol. 4r.

³⁹⁶ *Tamtěž*, inv. č. 11, fol. 225v. První z těchto domů je dnešní dům č. p. 4 na Masarykově náměstí. Druhý dům stál na rohu Horního rynku a Farní ulice. (*Tamtěž*, inv. č. 534, fol. 38v.)

³⁹⁷ *Tamtěž*, inv. č. 49, fol. 7r; inv. č. 50, fol. 6r.

³⁹⁸ *Tamtěž*, inv. č. 11, fol. 192r a 246r. Zřejmě vlastnil i další sladovnu, neboť jako jeho se uvádí i sladovna v Tkalcovské ulici. *Tamtěž*, fol. 458r.

³⁹⁹ *Tamtěž*, inv. č. 49, fol. 30v, inv. č. 51, fol. 30r; inv. č. 11, fol. 263r.

⁴⁰⁰ *Tamtěž*, inv. č. 11, fol. 452v. V rejstřících městské sbírky však není tento dům zachycen.

⁴⁰¹ *Tamtěž*, fol. 446r.

⁴⁰² *Tamtěž*, fol. 368v, 373v, 423r, 490r.

Augustin zasedal od roku 1556 v městské radě.⁴⁰³ V roce 1568 je mezi radními jmenován na třetím místě,⁴⁰⁴ ovšem v letech 1571, 1574 a 1577 až na místě čtvrtém.⁴⁰⁵ V posledně jmenovaném roce byl členem komorního úřadu.⁴⁰⁶ V roce 1576 na termín sv. Michala byl za obecní starší pověřen k výběru lozuňky.⁴⁰⁷

V roce 1574 si Augustin stěžoval podkomořímu a císaři na kazatele Matiase Eberharda „*ķterak by ho [...] na kázáních svých bouřlivě a zuřivě dotejkati, všelikjaké posměšky činiti a časem zjevně ho na týchž kázáních jmenovati měl.*“⁴⁰⁸ Císař Maxmilián 24. února 1574 nařizuje podkomořímu, „*aby o to s opatrnými purgmistrem a konšely téhož města Jihlavy promluvení měl a spolu s nimi takové lání a hanění na kázáních [...] k skutečnému zastavení přivedl, jakž by se nám pak za nejpřihodnější vidělo, poněvadž oumysl a předsevzetí jeho Magistra Ebrharda, vedle nejedněch správ nám o osobě jeho učiněných, více k hanění a potupování, nežli aby povinnosti své kazatelské vohlídal, náchylnější jest.*“⁴⁰⁹ Kazatel Eberhard měl spory i s městskou radou, kterou kritizoval pro šenkování špatného vína. Z města proto v září 1574 odešel.⁴¹⁰

Augustin Šmilauer byl dvakrát ženatý, poprvé s Annou Šindelovou z Eberhartce, podruhé s Katharinou.⁴¹¹ Měl dcery Katharinu, Annu, Dorotheu a Margarethu a syny Davida, Bartoloměje (Bartla) a Hanse.⁴¹² Katharina se provdala za městského písaře Mistra Bernarda Sturma⁴¹³ a měla s ním dcery

---

⁴⁰³ M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 106. MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327, fol. 5v.

⁴⁰⁴ *Tamtěž*, fol. 18r.

⁴⁰⁵ *Tamtěž*, fol. 20v, 23v a 26v.

⁴⁰⁶ *Tamtěž*, fol. 26v.

⁴⁰⁷ *Tamtěž*, inv. č. 49, fol. 2r.

⁴⁰⁸ NA Praha, Mr 1958.

⁴⁰⁹ *Tatměž*.

⁴¹⁰ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 263.

⁴¹¹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 534, fol. 38r.

⁴¹² *Tamtěž*.

⁴¹³ Bernard Strum pocházel z Pačkova ve Slezsku. Studoval na univerzitě ve Wittenbergu, kde 29. srpna 1570 získal titul Mistr. Od 3. srpna 1573 zastával místo německého městského písaře v Jihlavě. Přátelil s českým městským písařem Janem Hynkem z Velínova a byl také literárně činný – mimo jiné věnoval městské radě a některým jihlavským měšťanům dílo *Eteostichorum sive versicolorum literis numeralibus certos annos experimentium centuriae sex cum appendice septimae, conscriptae per Bernhardum Sturmium aliter Valterum*. Zemřel 28. října 1582. Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 5*, Praha 1982, s. 232–238. Viz také R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 279 a 311. Podle M. Leupolda zemřel na mor. M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 177.

Annou, Susannu a Marthu a syna Augustina.⁴¹⁴ Anna se 25. května 1583 vdala za Daniela Leba.⁴¹⁵ David se oženil 24. září 1582 s Judith Glenkovou ze Scheibenberka.⁴¹⁶ Bartl si za ženu vzal 18. listopadu 1577 Reginu Šenovcovou z Ungersvertu.⁴¹⁷

Dne 13. května 1581 sepsal Augustin Šmilauer svůj kšaft.⁴¹⁸ Ženě Katharině odkázal 1000 kop a ustanovil, že má zůstat bydlet v jeho domě, pokud se znovu nevdá.⁴¹⁹ Malé dceři Margarethě zůstavil 1000 kop a zahradu, kterou měl do její plnoletosti spravovat její bratr Bartl. Dceři Katharině odkázal 300 kop a 100 kop, který mu byl dlužen její manžel Bernard, dále jeho tři vnučky měly dostat po 100 kopách a vnuk Augustin 150 kop. Dcera Anna zdědila 400 kop a zlatý řetízek, dcera Dorothea soukenické rámy, pětinový podíl v domě na Panenském předměstí, zlatý řetízek a také 400 kop. Zároveň pro obě neprovdané dcery stanovil Augustin věno, pokud by se chtěly provdat. „Nehodný chlapec“ (*böse Buben*) David měl získat dům na rohu Horního rynku a Farní ulice a podíl ve sladovně a pivovaru, ve kterém neměl mít žádnou moc a nesměl jej ani prodat nebo jinak oddělit. Jeho bratři ho měli z tohoto podílu částkou 1500 kop a potom 300 kop vyplatit, každý rok pak měl dostávat ještě 100 kop. Bartl a Hans získali každý polovinu z „horního“ domu (tj. dům na Horním rynku) a podíly ve sladovně a pivovaru. Dále Augustin rozdělil svou kovárnu na stříbro (*silber geschmied*) na čtyři díly a po jednom je odkázal dětem Bartlovi, Hansovi, Anně a Dorothee.

Pět dní po sepsání testamentu, tedy 18. května, Augustin Šmilauer zemřel.⁴²⁰ V kostele sv. Jakuba je umístěn jeho mramorový epitaf, v jehož horní části je zobrazen zrcadlově obrácený erb Šmilauerů.⁴²¹ Pod ním se nachází tři římsy s biblickými citáty. První římsa nese nápis *Das ist mein liber Sohn, an dem*

---

⁴¹⁴ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 534, fol. 38rv.

⁴¹⁵ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 502r.

⁴¹⁶ *Tamtéž*, 484v–485r. O Davidovi je pojednáno dále v textu.

⁴¹⁷ *Tamtéž*, fol. 394v. O Bartlovi je podrobněji pojednáno dále v textu.

⁴¹⁸ *Tamtéž*, inv. č. 534, fol. 38r–39v.

⁴¹⁹ Katharina se ale znovu provdala 19. února 1582 za Jacoba Ambrosiho. *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 480v.

⁴²⁰ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 31r. Viz také M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 169.

⁴²¹ Erb je zobrazen s turnajovou přilbou, tedy již v polepšené formě, viz dále. Epitaf viz v příloze S1.

*Ich wollgefallen habe, den solt ir hörn,*⁴²² druhá *DREI SINDT IM HIMEL DIE DO ZEVGEN DER VATER DAS WORT VND DER HEILIGE GEIST VND DIE DREI SINDT EINS VND DREI SINDT DIE DO ZEVGEN AVF ERDEN DER GEIST DAS BLVET VND DAS VASSER VND DREI SINDT BEISAMBEN*⁴²³ a třetí *Heilig / Heilig / Heilig / Ist Gott der Her Zebaoth.*⁴²⁴ Centrální část epitafu mezi dvěma korintskými sloupy tvoří obraz Nejsvětější Trojice s anděly nesoucími Arma Christi. Pod tímto výjevem vlevo pod erbem⁴²⁵ Šmilauerů ze Smilova klečí čtyři mužské postavy hledící se sepnutýma rukama k Nejsvětější Trojici. Vpravo pod erbem Šindelů z Ebrhartce klečí se sepnutýma rukama deset ženských postav. Na dolní římsu je umístěn další biblický citát: *Ich waiß daß Mein Erlöser lebett vnd er wird mich hernach auf der Erden auferwecken.*⁴²⁶ Dolní část epitafu tvoří nápisová deska upomínající na Augustina Šmilauera: *Anno 1581 den 18 May umb Drei Uhr in der Nacht ist in Gott säligdich entschlaffen der Ehrnueste Ehrsame Weise Herr Augustin Schmilawer von Schmilaw bürger und an 30 Jahr Rathsfreund der Statt Iglaw, seines Alters im 59isten Jahr. Dessen Seel im Herrn ruhet. Der Leib ligdt alhie begrabenn.*

Augustinovým synům Davidovi, Bartoloměji a Hansovi a jejich strýcům Jiříkovi a Janovi potvrdil císař Rudolf II. 9. května 1582 erb, který zároveň i polepšil: „*Protož s dobrým rozmyslem naším jistým vědomím s radou věrných našich milých z mocnosti naší císařské a jakožto král český a markrabí moravský předjmenovaným Janovi a Jiříkovi, strejcům, a Bartolomějovi, Janovi a Davidovi, bratřím, Šmilaurům z Smilova takového vladectví a erbu potvrzovati a přitom nad štítem místo helmu kolčího turnýrský odevřený helm, aby v témž erbu a štítu svém nésti a toho svobodně s dědici a budoucími svými obojeho pohlaví rádně a manželsky od nich splozenými, kderýchž nyní maje nebo jmíti budou, užívati mohli a moc měli, jakžto všecko vtipem umění maliřského uprostřed listu tohoto jest vymalováno a vysvětleno, polepšovati a toho tímto listem naším císařským jakožto král český a markrabí moravský mocně potvrzovati ráčíme.*“⁴²⁷ V části

⁴²² Za nápisem následuje odkaz IOHA:9C, správný odkaz je ovšem Mt 17,5.

⁴²³ Za nápisem následuje odkaz IOHANIS AM 5 CAP. Jedná se o citát 1J 5,7–8.

⁴²⁴ Za nápisem následuje odkaz Esaice am 6. Capitl. Jedná se o citát Iz 6,3.

⁴²⁵ I zde je erb zrcadlově obrácený.

⁴²⁶ Před nápisem je odkaz IOB 19. Jedná se o citát Jb 19,25.

⁴²⁷ NA Praha, Sal 89, fol. 121v.

listiny, která stanovuje užívání erbu,⁴²⁸ jsou Šmilauerové řazeni mezi vladyky a rytíře, ačkoli setrvali ve stavu městském, neboť příjemci této listiny dále zasedali v městské radě.⁴²⁹ Za porušení práv příjemců listiny je stanoven trest upadnutí v panovníkovu nemilost „a k tomu, kolikrátžby se kdo čeho toho proti tomuto obdarování našemu císařskému svévolně z oumysla a všetečně dopustil, třidceti hřiven zlata litého, jednu polovici do komory naší císařské a druhou polovici týmž Janovi a Jiříkovi, strejcům, a Bartolomějovi, Janovi a Davidovi bratřím Šmilaurům z Smilova a jich dědicům a budoucím, propadení.“⁴³⁰

David Šmilauer bydlel v domě po otci v I. čtvrti⁴³¹ na Horním rynku.⁴³² David sousedil s Mathesem Faustgrosem, kterému v roce 1585 povolil vést skrze jeho dům světlík do předsíně.⁴³³ Jak již bylo zmíněno výše, David se 24. září 1582 oženil s Judith, dcerou Simona Glenka ze Scheibenberka.⁴³⁴ Judith dostala od Davida obvěnění 1000 kop.⁴³⁵

Bartl (Bartoloměj) Šmilauer vlastnil po otci dům na Horním rynku⁴³⁶ v I. čtvrti, k němuž náležel soukenický rám, louka a zahrada,⁴³⁷ v roce 1599 však už pouze soukenický rám.⁴³⁸ Byl také majitelem dvora se soukenickými rámy,⁴³⁹ chlebné lavice⁴⁴⁰ a společně s bratrem Hansem vlastnil po otci sladovnu.⁴⁴¹

---

⁴²⁸ „A kderéhožto potvrzení a tak od nás polepšení erbu oni Jan a Jiřík, strejcové, též Bartoloměj, Jan a Daniel bratři Šmilaurové z Smilova s dědici a budoucími svejmi od nich řádně a manželky splozenými, jakž vejš dotčeno, na budoucí věčné časy při všech chvalitebných rytířských činech bud' přístných nebo kratochvilných užívati maje a moci budou. Totiž v bitvách, honbách, kolbách, turnajích, na korouhvích, praporcích, pečetech, sekretech, hrobových kameních i na jiných všech a všelijakých slušných náležitých poctivých a chvalitebných místech tak, jakž toho jiné vladyky a osoby stavu rytířského v království našem českém a markrabství moravském i v jiných zemích našich bud' z práva nebo z obyčeje užívají tolikéž bez překážky všelijaké.“ *Tamtéž*, fol. 122r.

⁴²⁹ Viz Jane, Jiřík a Bartoloměj Šmilauerové.

⁴³⁰ NA Praha, Sal 89, fol. 122rv. Přepis listiny in extenso uvádí Marzy v jednom svých rukopisů. MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 82r–85r, nezpracováno.

⁴³¹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 50, fol. 4r; inv. č. 51, fol. 3r.

⁴³² *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 25v. Viz příloha O6.

⁴³³ *Tamtéž*, fol. 17v–18r.

⁴³⁴ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 484v–485r.

⁴³⁵ *Tamtéž*.

⁴³⁶ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 265r.

⁴³⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 56, fol. 3r. Ještě v roce 1592 je však jako majitel domu uváděn zesnulý Augustin Šmilauer. *Tamtéž*, inv. č. 54, fol. 3r.

⁴³⁸ *Tamtéž*, inv. č. 58, fol. 4r.

⁴³⁹ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 404r.

⁴⁴⁰ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 331v.

⁴⁴¹ *Tamtéž*, fol. 212v.

Od roku 1593 byl Bartl členem městské rady, kde do jeho kompetence spadala komorní agenda,⁴⁴² v letech 1596, 1598, 1601/1602, 1607, 1611 a 1614 vinná agenda,⁴⁴³ v roce 1617 pak opět komorní agenda.⁴⁴⁴ V letech 1614 a 1614 je Bartl mezi konšely jmenován na třetím místě. Za obecní starší vybíral v roce 1599 k termínu sv. Michala lozuňku.⁴⁴⁵ Roku 1613 byl zvolen do rychtářského úřadu.⁴⁴⁶ Za vpádu Bočkajovců vedl jako hejtman vojenský oddíl první městské čtvrti.⁴⁴⁷

Bartl, jak již bylo zmíněno výše, se oženil 18. listopadu 1577 s Reginou, dcerou Balthasara Šenovce z Ungersvertu.⁴⁴⁸ Podruhé se oženil 7. února 1596 s Esterou, vdovou po Jindřichovi Ryhlerovi z Ryzenska, a obvěnil ji částkou 1000 kop míšeňských.⁴⁴⁹ Bartlův syn Augustin (nejml.) si 29. listopadu 1607 vzal za ženu Veroniku, dceru olomouckého měšťana Adama Egnara z Kosmačova.⁴⁵⁰

Šmilauerové ze Smilova jsou jednou z nejbohatších jihlavských erbovních rodin s velkými majetky. Členové této rozvětvené rodiny se často objevují na významných místech mezi konšely. Význam rodiny přesahoval i hranice města, neboť mužští příslušníci rodu často uzavírali sňatky s měšťankami jiných královských měst.

4.7 Edlmüllnerové

Od císaře Rudolfa II. získali bratři Wolf, Hans a Andre Edlmüllnerové erb za věrné služby Říši a rakouskému domu („*getrewen, gehorsamen, vleissigen und willigen dienste so sy uns dem hailigen Reich und unnserm loblichen hauß Österreich*“). Erbovní listina byla vydána 6. července 1580 na Pražském hradě a je uložena v SOkA Jihlava.⁴⁵¹ Listinou byl bratřím udělen erb, jehož blason je v listině popsán v následujícím znění: „*So mit Namen ist ain Schilt nach der lenge in zwen gleiche thail abgethailt deren das hinder Schwartz mit ainer der Zwerch*

---

⁴⁴² *Tamtěž*, inv. č. 327, fol. 42v.

⁴⁴³ *Tamtěž*, fol. 45v, 47v, 50v, 53v, 56v a 60r.

⁴⁴⁴ *Tamtěž*, fol. 63r.

⁴⁴⁵ *Tamtěž*, inv. č. 58, fol. 1r.

⁴⁴⁶ *Tamtěž*, inv. č. 327, fol. 59r.

⁴⁴⁷ M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 240.

⁴⁴⁸ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 394v.

⁴⁴⁹ *Tamtěž*, inv. č. 12, fol. 229r–230r. Ve svatební smlouvě je Bartoloměj titulován jako „urozený pán“.

⁴⁵⁰ *Tamtěž*, fol. 421r–422v.

⁴⁵¹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 572.

*nach vom hindern undern gegen dem vordern Obern Eggdurchgehenden gelben oder Goldtfarben Strassen und vorder thail Plaw oder Lasurfarb darinnen für sich aufrechts stehendt aines Gelben oder Goldtfarben Lewens gestalt mit übersich geworffnem Schwartz und Rott außgeschlagner Zungen haltendt in baiden vordern Pranckhen vorsich ain Gelbes kamp Radt. Auf dem Schilt ain Stechhelm zur lincken mit Schwartzter Rechten Plawer und dann baiderseits gelber oder Goldtfarber helmdecken unnd darob von denselben farben ainem gewundnen Pausch geziert Darauß on diehin dern füeß für sich aufrechts ain Gelber oder Goldtfarber Lew mit ubersich geworffnem Schwartz unnd Rott außgeschlagner Zungen haltendt vor sich in baiden Pranckhen ain gelbes Kamp Radt abermaln erscheinendt.*⁴⁵²

Obr. 10 *Erb Edlmüllnerů*⁴⁵³

O rodině Edlmüllnerů se ovšem v jihlavských městských knihách nenachází žádné zmínky. Erbovní listinu jako jedinou zmínku o této rodině uvádí též Cerroni,⁴⁵⁴ Marzy,⁴⁵⁵ H. von Kadich a C. Blažek⁴⁵⁶ i J. Pilnáček.⁴⁵⁷ Je tedy

⁴⁵² *Tamtéž.* Jedná se tedy o polcený štít, v jehož levé černé polovině je zlaté kosmo položené břevno a v pravé modré polovině zlatý nakročený lev vpravo hledící s červeným vyplazeným jazykem držící v předních tlapách zlaté palečné kolo. Na štít je položena kolčí přilba, na jejíž levé straně jsou černo-zlatá a na pravé straně modro-zlatá příkryvadla. Na přilbě je točenice stejných barev. Klenot opakuje znamení z pravé polovice štítu.

⁴⁵³ *Tamtéž.* Další vyobrazení erbu viz v příloze E1.

⁴⁵⁴ MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 23r.

⁴⁵⁵ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 27.

otázkou, zda tato rodina byla opravdu usazena v Jihlavě a jejich erbovní listina se do jihlavského archivu nedostala náhodou.

4.8 Seidenmelczerové ze Seidenberka

Erbovní listinou vydanou 4. května 1582 ve Vídni byl Jakubovi Seidenmelczerovi udělen erb této podoby: „*Totíž štít odsvrchu levé k pravé straně dolův napříč rozdělený dolejší díl téhož štítu bílé anebo stříbrné a svrchní modré nebo lazourové barvy a zespod téhož štítu skála své přirozené barvy a nad tím jelen zvíře s žlutými nebo zlatými rohy, majíc okolo hrdla obojek žluté anebo zlatý barvy, od spodní levé k pravé straně obrácený v skoku se vidí. Nad tím helm turnýrský, okolo něhožto přikrývadla nebo fafrnochy modré nebo lazourové a bílé nebo stříbrné barvy z obouch stran dolův potažené visí. Nad tím nade vším točenice z týchž barev, z nížto dvě křídla vorličí rozkřídlená, barvami pošikem rozdělená, levý spodní a pravý svrchní díl týchž křídel bílé anebo stříbrné, a levý svrchní a pravý spodní modré anebo lazourové barvy vynikající se vidí.*“⁴⁵⁸

Ve stejné podobě byl tento erb Jakubovi Seidenmelczerovi 8. března 1598 potvrzen.⁴⁵⁹

Obr. 11 Erb Seidenmelczerů ze Seidenberka⁴⁶⁰

⁴⁵⁶ H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 28.

⁴⁵⁷ J. PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky*, s. 14, č. 105.

⁴⁵⁸ NA Praha, Sal 89, fol. 119v–120r. Stejný text je i v salbuchu 12a. (*Tamtéž*, Sal 12a, fol. 46v–47r.)

⁴⁵⁹ *Tamtéž*, Sal 12b, fol. 622v–623v.

⁴⁶⁰ H. SEDLÁČKOVÁ – A. F. MALINOVSKÝ, *Vyobrazení erbů*, příloha na CD. Další vyobrazení erbu viz příloha E5.

Jacob (Jakub) Seidenmelczer byl vlastníkem domu v Horní České ulici⁴⁶¹ ve II. čtvrti,⁴⁶² k němuž patřila zahrada a polovina sladovny, později pak ještě rybník a louka. Jacobova sladovna se nacházela v Dolní České ulici.⁴⁶³

Od roku 1572 byl Jacob Seidenmelczer členem městské rady.⁴⁶⁴ V roce 1578 měl na starosti stavební agendu,⁴⁶⁵ v letech 1581 a 1584 komorní agendu.⁴⁶⁶ V letech 1587, 1589, 1592 a 1595 je mezi konšely jmenován na druhém místě, náležel mu tedy post přísedícího a správa městského hospodářství.⁴⁶⁷ Městské hospodářství měl na starosti i v letech 1598 a 1601/1602, to již byl ale mezi radními na prvním místě a z pozice nejstaršího (*Eltister*) předsedal městské radě.⁴⁶⁸ Dvakrát byl také zvolen městských rychtářem, a to v letech 1579 a 1582.⁴⁶⁹ Jako jeden z obecních starších vybíral v roce 1575 k termínu sv. Jiří lozuňku.⁴⁷⁰ V roce 1596 byl s Mathesem Glenkem a Janem Hynkem vyslán k zemským deskám, aby do nich vložili vyskytenské panství.⁴⁷¹

Jacob se 9. listopadu 1587 oženil s Annou Waidhoferovou, dcerou Hanse Waidhofera z Vogelsberka.⁴⁷² To už však byla Jacobova druhá manželka, neboť se uvádí jako macecha jeho syna Daniela.⁴⁷³ Jacob měl dále syny Tobiase,⁴⁷⁴ Augustina a Davida⁴⁷⁵ a dcery Elisabeth a Elenu.⁴⁷⁶

---

⁴⁶¹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 355r.

⁴⁶² *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 9r; inv. č. 49, fol. 9r; inv. č. 50, fol. 8r; inv. č. 51, fol. 7r; inv. č. 52, fol. 8r; inv. č. 54, fol. 7r; inv. č. 56, fol. 6v; inv. č. 58, fol. 6v.

⁴⁶³ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 254r.

⁴⁶⁴ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 22r.

⁴⁶⁵ *Tamtéž*, fol. 28r.

⁴⁶⁶ *Tamtéž*, fol. 31r a 34.

⁴⁶⁷ *Tamtéž*, fol. 36v, 38v, 41v a 44v.

⁴⁶⁸ *Tamtéž*, fol. 47v a 50v.

⁴⁶⁹ *Tamtéž*, fol. 29r a 32r.

⁴⁷⁰ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 2r.

⁴⁷¹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 615. Jacob Seidenmelczer byl několikrát nařčen Paulem Ledererem, že své úřední povinnosti neplní svědomitě. Ty spory byly řešeny v panovnické kanceláři. Viz NA Praha, Mr 3470 a 4151.

⁴⁷² MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 67v–68r. Po smrti Jacoba se Anna provdala znovu, a to 31. května 1606 za Daniel Krumba. *Tamtéž*, fol. 397r.

⁴⁷³ *Tamtéž*, fol. 355r.

⁴⁷⁴ *Tamtéž*, fol. 354r.

⁴⁷⁵ *Tamtéž*, inv. č. 534, fol. 427r. David měl s manželkou Judith dceru Annu. Svěho otce přežil o deset let.

⁴⁷⁶ *Tamtéž*.

Jacob Seidenmelczer zemřel 14. listopadu 1603.⁴⁷⁷ V kostele sv. Jakuba na něj upomíná zlacená křtitelnice z roku 1599, kterou nechal vyrobit u norimberského zlatníka Hanse Hirtze.⁴⁷⁸ Křtitelnice je zdobena reliéfy zobrazujícími scény z christologického cyklu – Prvotní hřích, Zvěstování Panně Marii, Narození Ježíše Krista, Obřezání Páně, Křest Páně, Ježíš Kristus nesoucí kříž, Zmrtvýchvstání Páně a Nanebevstoupení Páně.⁴⁷⁹

V Marzyho rukopise *Familiae nobiles Iglaviae* se dochovaly otisky dvou pečeti Jacoba Seidenmelczera.⁴⁸⁰ Otisk první pečeti pochází z roku 1573, tedy z doby, kdy ještě Jacob neměl erb. Oválná sekretní pečeť o rozměrech 13x15 mm byla k původní písemnosti přitížena pod papírovou krytkou. Pečetní obraz tvoří renesanční štít s blíže nespécifikovatelným znamením.⁴⁸¹ Nad štítem se nachází iniciály *I S*, písmena jsou od sebe oddělena křížkem. Otisk druhé pečeti je z roku 1600. Jedná se také o oválnou sekretní pečeť o rozměrech 13x15 mm, která byla k písemnosti přitížena pod papírovou krytkou. Pečetní obraz zobrazuje úplný erb Seidenmelczerů ze Seidenberka. Z iniciál umístěných po obou stranách klenotu je znatelné pouze písmeno *I* z heraldicky pravé strany.

Tobias Seidenmelczer vlastnil dům v Kreclu a pivovar se sladovnou v České ulici.⁴⁸² Od bratra Daniela získal stodolu, zahradu a pole na Brtnickém předměstí.⁴⁸³ Tobias byl, stejně jako jeho otec Jacob, členem městské rady. V letech 1612 a 1615 spadala do jeho kompetencí rybí agenda,⁴⁸⁴ v roce 1618 vinná agenda.⁴⁸⁵ Dne 9. února 1606 se oženil s Rosinou, dcerou Augustina Lídla z Lídlova.⁴⁸⁶ Manželství ovšem nemělo dlouhého trvání, neboť v roce 1608 byla již Rosina nebožkou.⁴⁸⁷ Z Tobiasových potomků je známa dcera Esthera.⁴⁸⁸

---

⁴⁷⁷ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 52r. M. Leupold uvádí jako datum jeho úmrtí 15. listopadu. Dále píše, že zemřel v Praze a příčinou úmrtí byla *apoplexia*. Jeho pohřeb se konal 23. listopadu. M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 217–218.

⁴⁷⁸ Jiří MAŠÁT, *Chrám sv. Jakuba v Jihlavě*, Jihlava 2008, s. 71. Viz příloha O7.

⁴⁷⁹ *Tamtéž*, s. 72–79.

⁴⁸⁰ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 97v, nezpracováno.

⁴⁸¹ Jedná se zřejmě o rodinné znamení, tzv. merk. Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku*, Praha 2010, s. 384.

⁴⁸² Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťánská heraldika (III. část)*, s. 89.

⁴⁸³ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 354r.

⁴⁸⁴ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 57v a 61r.

⁴⁸⁵ *Tamtéž*, fol. 64r.

⁴⁸⁶ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 388v.

⁴⁸⁷ *Tamtéž*, fol. 411r.

Seidenmelczerům ze Seidenberka náležely v městské radě nejvýznamnější pozice. Ačkoli nemovitým majetkem ale nevynikali nad jiné měšťanské rodiny, patřili spíše k bohatším rodinám, které si mohly dovolit být donátory např. náročně zdobené křtitelnice v kostele sv. Jakuba.

4.9 Freislebenové z Bischofshofenu

Dle J. Pilnáčka získali v roce 1586 erb bratři Esaiáš, Kryštof a Ambrož Freislebenové.⁴⁸⁹ Erb Freislebenů tvořil černý štít se zlatým trojvrším v patě štítu, na němž stojí rytíř. Ve zdvižené pravici drží červené srdce, levou rukou se opírá o zeměkouli. Přikrývadla jsou vpravo černo-zlatá, vlevo červeno-stříbrná. Klenot opakuje znamení ze štítu.⁴⁹⁰ Podle Z. Jaroše rytíř „hlavu bez přilby má pokrytu kloboukem s 3pštrosími péry.“⁴⁹¹ Tímto způsobem rytíře zobrazuje i Marzy.⁴⁹²

Obr. 12 Erb Freislebenů z Bischofshofenu⁴⁹³

V Jihlavě se v pramenech objevuje k roku 1573 Andreas Freisleben.⁴⁹⁴ Ve všech rejstřících městské sbírky je jeho dům uváděn v I. čtvrti na 18. pozici,⁴⁹⁵

⁴⁸⁸ *Tamtéž*, inv. č. 534, fol. 427r.

⁴⁸⁹ J. PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky*, s. 8, č. 31. Z. Jaroš doplňuje rok datem 3. října. Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika – I. část*, s. 94. Naproti tomu H. von Kadich a C. Blažek uvádějí, že Freislebenové získali erb již v roce 1544. Viz H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 263.

⁴⁹⁰ Blason dle J. PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky*, s. 9.

⁴⁹¹ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika – I. část*, s. 94.

⁴⁹² MZA Brno, SOKA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 17ar, nezpracováno; MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 35.

⁴⁹³ *Tamtéž*. Další vyobrazení erbu viz v příloze E2.

⁴⁹⁴ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 306v.

ležel tedy s největší pravděpodobností ve Špitálské ulici. Kromě domu vlastnil ještě louku v Sasově (*Pischofen*), stodolu a haltýř.⁴⁹⁶ Od roku 1588 byla v jeho vlastnictví ještě zahrada a třetina sladovny,⁴⁹⁷ od roku 1592 pak ještě další louky a pole.⁴⁹⁸

V roce 1587, tedy rok po té, co jeho rodina získala erb, vstoupil do městské rady a dostal na starost stavební agendu.⁴⁹⁹ V roce 1590 do jeho kompetencí spadala solní agenda,⁵⁰⁰ roku 1593 vinná agenda,⁵⁰¹ v roce 1596 opět solní agenda⁵⁰² a roku 1599 agenda komorního úřadu.⁵⁰³ K termínu sv. Jiří v roce 1592 byl jako jeden z obecních starších pověřen k výběru lozuňky.⁵⁰⁴ S manželkou Annou⁵⁰⁵ měl dceru Elisabeth, která se 10. dubna 1589 provdala za Hanse Losnitzera,⁵⁰⁶ a syna Johanna (Hanse, Hanuše).⁵⁰⁷ Andreas Freisleben zemřel 7. května 1601.⁵⁰⁸

Hans Freisleben měl třetinový podíl ve sladovně, kterou vlastnil společně s Paulem Weyndlem a Girgem Haidlerem.⁵⁰⁹ Podobně jako jeho otec zasedal i Hans v městské radě, a to od roku 1616.⁵¹⁰ Byl dvakrát ženatý, poprvé s Juditou, sirotkem po Mathesu Hadmerovi,⁵¹¹ podruhé s Johanou, vdovou po Andreasu Adamovi z Hustopečí (*Auspitz*).⁵¹² Zemřel 3. března 1635 a pohřben byl ve farním kostele sv. Jakuba.⁵¹³

Freislebenové z Bischofshofenu patřili spíše k méně zámožným rodinám. Určitý vliv ve městě získávají až po zisku erbu, kdy vstupují do městské rady.

---

⁴⁹⁵ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 2v; inv. č. 49, fol. 2v; inv. č. 50, fol. 2v; inv. č. 51, fol. 1v; inv. č. 52, fol. 1v; inv. č. 54, fol. 1v; inv. č. 56, fol. 1v; inv. č. 58, fol. 1v.

⁴⁹⁶ *Tamtéž*, inv. č. 48, fol. 2v; inv. č. 49, fol. 2v; inv. č. 50, fol. 2v; inv. č. 51, fol. 1v.

⁴⁹⁷ *Tamtéž*, inv. č. 52, fol. 1v.

⁴⁹⁸ *Tamtéž*, inv. č. 54, fol. 1v; inv. č. 56, fol. 1v; inv. č. 58, fol. 1v.

⁴⁹⁹ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 36v.

⁵⁰⁰ *Tamtéž*, fol. 39v.

⁵⁰¹ *Tamtéž*, fol. 43r.

⁵⁰² *Tamtéž*, fol. 45v.

⁵⁰³ *Tamtéž*, fol. 49r.

⁵⁰⁴ *Tamtéž*, inv. č. 54, fol. 1r.

⁵⁰⁵ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 345v.

⁵⁰⁶ *Tamtéž*, fol. 120v–121r.

⁵⁰⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 17av.

⁵⁰⁸ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp. inv. č. 327, fol. 51r.

⁵⁰⁹ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 378r.

⁵¹⁰ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 61v.

⁵¹¹ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 347r.

⁵¹² *Tamtéž*, fol. 412v–413r.

⁵¹³ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 36.

O menším významu rodiny svědčí i fakt, že ve sledovaném období neuzavírali sňatky se členy ostatních erbovnických rodin.

4.10 Mouřenínové z Mornbachu

Kristiánovi Mouřenínovi (Mouřínovi) byl listinou vydanou na Pražském hradě 13. října 1589 udělen erb v této podobě: „*Totížto štít od levé strany k pravé dolův v půli pošikem [!]⁵¹⁴ rozdělený, svrchní polovici žluté neb zlaté barvy a spodní bílé neb stříbrné, v níž zespod trávnik zelený a na něm mouřenín mužik stojí, maje lučiště natažené a střelu naloženou, k pravé straně obrácený jsouc přepásán pintou červenou přes ramena svá a na hlavě věnec zelený z listí bobkového. Nad štítem kolčí helm a okolo něho točenici týchž barev, přikrývadla nebo fafrnochy bílé a žluté, zlaté nebo stříbrné z obou stran dolův potažené visí, z níž dva rohy buvolova proti sobě postavené, pravého svrchní polovice bílé a spodní žluté a levého svrchní žluté a spodní bílé barvy. Mezi týmiž rohy mužik mouřenín až po kolena týmž způsobem jako v štítu se vidí.⁵¹⁵ Jako důvod udělení erbu se v listině uvádí, že Krisitán „*až posavad v stavu svém poctivě se obcházel a zachovával a na potom aby tím líp stav svůj vésti a živnosti své hledati mohl.*⁵¹⁶*

Obr. 13 *Erb Mouřenínů z Mornbachu*⁵¹⁷

⁵¹⁴ V miniatuře vyobrazené v Salbuchu je ovšem štít rozdělen pokosem. V originále listiny miniatuura odpovídá blasonu.

⁵¹⁵ NA Praha, Sal 12a, fol. 244r–245r. Originál listiny je uložen v Archivu Národního muzea a zpřístupněn in: M. FIALA, Erbovní listiny Archivu Národního muzea, s. 63–64.

⁵¹⁶ *Tamtéž*, s. 63.

⁵¹⁷ *Tamtéž*, s. 353. Další vyobrazení erbu viz v příloze E6.

Skutečnost, že byl Kristián Mouřenín jihlavským měšťanem, uvádí pouze J. Pilnáček.⁵¹⁸ V jihlavských městských knihách se toto jméno ale nevyskytuje. V okolí Jihlavy ale nejspíše žil, neboť pod jeho pečeti potvrdil Jan Waidhofer z Vogelsberka přijetí značného finančního obnosu od Jiříka Vencíka z Osin.⁵¹⁹

4.11 Jan Hynek z Velínova

Jan Hynek se narodil kolem roku 1550⁵²⁰ do rodiny pacovského měšťana Václava Hynka.⁵²¹ Studoval na pražské univerzitě, kde 14. června 1570 získal titul bakaláře.⁵²² Dne 2. dubna 1577 se stal jihlavským českým písařem,⁵²³ a to prozatím pomocným. Post hlavního českého písaře zastával od roku 1582.⁵²⁴ V městské kanceláři se podílel na vzniku právního sborníku, který obsahoval horní zákoník Václava II. a sbírku nálezů jihlavského práva.⁵²⁵ Sám je potom autorem právního kodexu s názvem *Ius montanum regale* z roku 1589, který věnoval jihlavské městské radě. Rukopis obsahuje latinský text horního zákoníku a též jeho německý a český překlad pořizovaný Janem Hynkem.⁵²⁶

Za zásluhy v městské kanceláři získal Jan Hynek 25. března 1591 od Rudolfa II. erb a predikát z *Velínova*. Erb měl podle erbovní listiny následující podobu: „*Videlicet Scutum in duas aequales partes divisum, quarum prior lutei coloris ternis obliquis nigris viis conopiata, altera posterior albi sive argentei coloris media rubea aquila in altum erecta visitur. Cui scuto galea Equestris cancellate ore impesita, et regio diademate insignita est, phaleris insuper a dextra quidem albi sive argentei et rubei a sinistrarem parte nigeri et lutei coloribus mixtum circum fuis et decore defluentibus. Super coronam autem regia eminent*

---

⁵¹⁸ J. PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky*, s. 37, č. 393.

⁵¹⁹ *Menší fondy a sbírky*, s. 118, č. 196.

⁵²⁰ Martin HEMELÍK, *Jan Hynek z Velínova (Portrét renesančního vzdělance, úředníka, politika a básníka)*, Jihlava 2015, s. 15.

⁵²¹ A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA – J. HEJNIC – J. MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 2*, Praha 1966, s. 376.

⁵²² *Tamtéž*, s. 378.

⁵²³ M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 164.

⁵²⁴ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 280.

⁵²⁵ F. HOFFMANN, *Soupis rukopisů*, s. 17.

⁵²⁶ *Tamtéž*, s. 22–23, č. 5.

*duae explicatae alae aquilinae dextra albi et rubei sinistra nigri et lutei coloribus.*⁵²⁷

Obr. 14 *Erb Jana Hynka z Velínova*⁵²⁸

Jan Hynek se věnoval i literární tvorbě, ačkoli v tomto směru byl činnější jeho bratr Jáchym, novoříšský premonstrát a farář v Mikulovicích.⁵²⁹ Již v roce 1584 byl Jan Hynek vybrán za jednoho z „inspektorů“ (*Schulherr*) vyšší latinské školy v Jihlavě.⁵³⁰ Roku 1595 se zasloužil o vydání Fabriciovy mapy Moravy.⁵³¹ Měl také vlastní knihovnu.⁵³²

Nejpozději od roku 1585 bydlel Jan Hynek s manželkou Annou⁵³³ a synem Jáchymem⁵³⁴ v domě ve II. čtvrti⁵³⁵ na Dolním rynku. Od roku 1596 náležela k tomuto domu polovina sladovny.⁵³⁶ Z těchto nemovitostí se nevybírала lozuňka, což naznačuje Hynkovo zvláštní postavení ve městě. Jan Hynek vlastnil také

⁵²⁷ NA Praha, Sal 12a, fol. 294r–298v. Jedná se tedy o polcený štít, v jehož pravém zlatém poli jsou tři černá kosmá břevna a v levém stříbrném poli polovina červené orlice. Na štítu je položena turnajová přilba s korunkou, příkrývadla vpravo červeno-stříbrná, vlevo černo-zlatá. Klenot tvoří dvě orlí křídla, pravé dělené stříbrno-červeně, levé černo-zlatě. Z. Jaroš uvádí, že břevna v pravé polovině štítu jsou položena šikmo a levé křídlo v klenotu je děleno zlato-černě. Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika – 1. část*, s. 102.

⁵²⁸ H. SEDLÁČKOVÁ – A. F. MALINOVSKÝ, *Vyobrazení erbů*, příloha na CD.

⁵²⁹ A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA – J. HEJNIC – J. MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví 2*, s. 376–378. Jáchym v roce 1580 zplnomocnil Jana k nakládání s majetkem „po rodičích aneb přátelích jejich“, ať už jej drželi společně nebo každý zvlášť. MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 451r.

⁵³⁰ M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 180.

⁵³¹ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 280.

⁵³² MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 509r.

⁵³³ *Tamtéž*.

⁵³⁴ *Tamtéž*, inv. č. 534, fol. 322v.

⁵³⁵ *Tamtéž*, inv. č. 51, fol. 4v; inv. č. 52, fol. 5v; inv. č. 54, fol. 4v; inv. č. 56, fol. 4v; inv. č. 58, fol. 3v.

⁵³⁶ *Tamtéž*, inv. č. 56, fol. 4v a inv. č. 58, fol. 3v.

zahradu za Brtnickou branou, kterou mu v roce 1582 darovala Alena Kutmilnerová.⁵³⁷ Roku 1600 si koupil deskový statek Jeclov za 3250 zlatých.⁵³⁸ Podle zápisu z městské knihy z roku 1608 byl také majitelem domu ve Srázné ulici.⁵³⁹

Jan Hynek z Velínova byl často vysílán jako zástupce města Jihlavy v různých záležitostech. Např. na podzim roku 1596 byl společně s Jakubem Seidenmeltcerem a Matesem Glenkem vyslán k zemským deskám, aby byla do desk vložena koupě trčkovského panství Vyskytná⁵⁴⁰ a 25. srpna 1608 se účastnil zemského sněmu v Brně, kde stavové vzdávali úctu Matyášovi jako novému králi.⁵⁴¹ V roce 1619 se stal stavovským direktorem,⁵⁴² což se mu stalo osudným. Za účast ve stavovském povstání byl odsouzen ke stětí a useknutí ruky. Záhy mu byl trest změněn pouze na vězení a ztrátu poloviny majetku.⁵⁴³ Zemřel 28. září 1623 v Jihlavě.⁵⁴⁴

4.12 Kreslové z Gwaltenberka

Dne 20. ledna 1593 byla v Praze vydána erbovní listina pro bratry Zachariáše, Matouše a Tobiáše Kresly. Erb jim byl udělen „*pro služby někdy předkův jich, kteréž jsou při stolici radní nebo soudní města našeho Jihlavy činili*“⁵⁴⁵ a byl následující podoby: „*Totížto štít od vrchu až dolův na poli rozdělený pravá polovice modré neb lazurové a levá bílé nebo stříbrné barvy, v spodku téhož štítu pařez, z něhož větev vyrostlá majíce na konci tři listy pomerančové a mezi nimi dvě jablka pomerančová. A na té větvi papoušek své přirozené barvy do pravé strany obrácený sedící se vidí. Nad štítem kolčí helm a okolo něho příkrývadla nebolížto fafrno[c]hy bílé a modré z obou stran dolův*

---

⁵³⁷ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 487r.

⁵³⁸ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 280.

⁵³⁹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 425v.

⁵⁴⁰ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 615.

⁵⁴¹ R. PISKOVÁ a kol., *Jihlava*, s. 254.

⁵⁴² *Tamtéž*, s. 280.

⁵⁴³ *Tamtéž*, s. 338.

⁵⁴⁴ A. TRUHLÁŘ – K. HRDINA – J. HEJNIC – J. MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví 2*, s. 379.

⁵⁴⁵ NA Praha, Sal 12a, fol. 358v.

*potažené visí. Nad helmem koruna zlatá královská a na ní pařez s větví a papouškem tím vším způsobem jako v štítu.*⁵⁴⁶

Obr. 15 *Erb Kreslů z Gwaltenberka*⁵⁴⁷

Z těchto tří bratrů, kteří získali erb, žil Matouš (Mathias) v Jindřichově Hradci, kde byl purkmistrem,⁵⁴⁸ Zachariáš a Tobiáš byli měšťané v Jihlavě. Tobiáš (Tobias) Kresl koupil v roce 1576 dům v I. čtvrti⁵⁴⁹ ve Špitálské ulici.⁵⁵⁰ Podle Z. Jaroše se živil jako sladovník,⁵⁵¹ čemuž odpovídá i fakt, že v rejstřících městské sbírky je zaznamenána dávka odváděná ze sladovny (*Meltzhaus*).⁵⁵² Vlastnil také část v Zieglerovském pivovaru, kterou v roce 1576 vyměnil s Casparem Hirspergerem za část v Maternovském pivovaru.⁵⁵³ Od roku 1585 zasedal v městské radě, kde měl nejdříve v letech 1585, 1588, 1591 a 1594 na starosti rybí agendu,⁵⁵⁴ v letech 1597 a 1600 vinnou agendu,⁵⁵⁵ v letech 1606,

⁵⁴⁶ *Tamtéž*, fol. 358v–359v. Přirozenou barvou papouška je myšlena barva zelená. Takto erb uvádí i Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (II. část)*, s. 93 a J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, s. 271, č. 898.

⁵⁴⁷ H. SEDLÁČKOVÁ – A. F. MALINOVSKÝ, *Vyobrazení erbů*, příloha na CD. Další vyobrazení erbu viz v příloze E7.

⁵⁴⁸ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 35v, nezpracováno.

⁵⁴⁹ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ Jihlava do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 49, fol. 2r. Jako majitel tohoto domu se uvádí i v dalších rejstřících městské sbírky. Viz *Tamtéž*, inv. č. 50, fol. 2r; inv. č. 51, fol. 1r; inv. č. 52, fol. 2r; inv. č. 54, fol. 1r; inv. č. 56, fol. 1r; inv. č. 58, fol. 1r.

⁵⁵⁰ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 322r.

⁵⁵¹ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (II. část)*, s. 93.

⁵⁵² MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ Jihlava do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 50, fol. 2r; inv. č. 51, fol. 1r; inv. č. 52, fol. 2r; inv. č. 54, fol. 1r; inv. č. 56, fol. 1r; inv. č. 58, fol. 1r.

⁵⁵³ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 377r.

⁵⁵⁴ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 34v, 37v, 41r a 43v.

1609/1610 a 1613 je mezi konšely jmenován na druhém místě, měl tedy na starosti městské hospodářství a zastával post přisedícího.⁵⁵⁶ Tobias Kresl byl také dvakrát městským rychtářem a to v letech 1598 a 1603/1604/1605.⁵⁵⁷ V roce 1599 na termín sv. Michala byl z obecních starších jmenován k výběru lozuňky.⁵⁵⁸

V roce 1584 zdědil Tobias po svém strýci Hansi Kreslovi všechny jeho šaty, všechny jeho knihy, tři ručnice (*faustpüxn*) a další zbraně (*pirschpüxn*), z nichž některé byly ještě u šiftaře⁵⁵⁹ (*püxn Schiffter*).⁵⁶⁰ Dle Marzyho měl Tobias se ženou Estherou děti Martina,⁵⁶¹ Johanna, Margarethu a Marthu.⁵⁶² Dále měli dceru Susannu, která se 16. února 1602 Dietricha Heusera z Brakfeldu a dostala věno 250 kop grošů.⁵⁶³ Tobias Kresl zemřel 9. srpna 1614.⁵⁶⁴ Ve svém kšaftu ze 4. ledna 1614 odkazuje manželce Estheře mimo jiné dům s dvorem a podíl v pivovaru a sladovně.⁵⁶⁵

Zachariáš Kresl získal po otci Sebastianovi⁵⁶⁶ čtyři domy ve IV. čtvrti. Jeden stál v ulici Matky Boží a v roce 1590 jej získal Simon Springer.⁵⁶⁷ Dům v Rychtářské ulici patřil od roku 1587 Wentzovi Schestakovi.⁵⁶⁸ Vedlejší dům ve stejné ulici vlastnil ještě roku 1592 Zachariáš Kresl.⁵⁶⁹ Poslední Kreslovský dům ve IV. čtvrti byl také ještě roku 1592 Zachariášův. K tomuto domu patřila zahrada, tři louky a sladovna.⁵⁷⁰ U Koželužského předměstí měl ještě dva rybníky a haltýř.⁵⁷¹ Zřejmě někdy v 90. letech odešel do Brna a tam také 2. ledna 1603

---

⁵⁵⁵ *Tamtěž*, fol. 46v a 50r.

⁵⁵⁶ *Tamtěž*, fol. 52v, 55v a 58v.

⁵⁵⁷ *Tamtěž*, fol. 48r a 52r.

⁵⁵⁸ *Tamtěž*, inv. č. 58, fol. 1r.

⁵⁵⁹ Šiftař vyráběl dřevěné pažby k palným zbraním Viz *Snůška řemesel*, dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2014/De2BP_UDSD/DaS_-_Snuska_remesel.htm [cit. 27. 6. 2019].

⁵⁶⁰ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 5v.

⁵⁶¹ Martin Kresl zasedal od roku 1617 v městské radě. Nejprve měl, stejně jako jeho otec, na starosti rybí agendu. Viz *Tamtěž*, inv. č. 327, fol. 62v a 65v.

⁵⁶² MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 35v–36r, nezpracováno.

⁵⁶³ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 341v–342r.

⁵⁶⁴ *Tamtěž*, inv. č. 327, fol. 60r.

⁵⁶⁵ *Tamtěž*, inv. č. 534, fol. 436rv.

⁵⁶⁶ *Tamtěž*, inv. č. 12, fol. 72v–73r.

⁵⁶⁷ *Tamtěž*, fol. 118r. V rejstřících městské sbírky je ovšem Simon Springer uváděn jako majitel domu již od roku 1575. Viz *Tamtěž*, inv. č. 48, fol. 14v.

⁵⁶⁸ *Tamtěž*, inv. č. 12, fol. 45v.

⁵⁶⁹ *Tamtěž*, inv. č. 54, fol. 17v.

⁵⁷⁰ *Tamtěž*.

⁵⁷¹ *Tamtěž*, inv. č. 12, fol. 113r.

zemřel.⁵⁷² Pohřben byl na hřbitově v Řečkovících, kde se nacházel i jeho náhrobník s erbem.⁵⁷³

Kreslové z Gwaltenberka jako příslušníci sladovnického cechu patřili spíše mezi bohatší jihlavské erbovní rodiny a zastávali i významné posty v městské správě. V 17. a 18. století byli Kreslové povýšeni do rytířského stavu a následně i do stavu svobodných pánů, to už ovšem nepobývali v Jihlavě.⁵⁷⁴

4.13 Krumbové ze Šarfgrábu

Dne 20. června 1596 získal v Praze erb Frantz Krumb. Blason erbu je v erbovní listině zachycen v tomto znění: *„Totiž štít modré nebo lazourové barvy, v němž po spodu kus trávníku. Na něm lev na zadních nohách rozkročených spaty [?] stojící, vocas vyzdvižený, ústa odevřená a jazyk vyplazený a přední nohy rozložené mající a v nich ratolest vo třech prutech, na každém prutu lilium rozkvětnuté, držící bílé nebo stříbrné barvy se vidí. Nad štítem kolčí helm, na něm přikrývadla neboližto fafrno[c]hy modré nebo lazurové a bílé nebo stříbrné barvy z obou stran dolův potažené visí. Nad tím nadevším koruna zlatá královská, z níž půl lva po zadní kýty vzhůru vyzdviženého s vocasem též vyzdviženým, ústa odevřená, jazyk vyplazený a nohy rozložené majícího a v nichž takovouž ratolest vo třech prutech, na každém lilium rozkvětnuté, týmž způsobem jako v štítu držícího vyniká.“*⁵⁷⁵

---

⁵⁷² MZA Brno, SOKA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 36v, nezpracováno.

⁵⁷³ *Tamtéž.*

⁵⁷⁴ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (II. část)*, s. 93.

⁵⁷⁵ NA Praha, Sal 12a, fol. 528r–529r.

Obr. 16 *Erb Krumbů ze Šarfgrábu*⁵⁷⁶

Frantz Krumb byl synem Paula Krumba a jeho ženy Barbary. Měl šest sourozenců: bratry Mathesa, Martina, Andreho, Hanse a Zachariáše a sestru Uršulu.⁵⁷⁷ Frantz se oženil 11. listopadu 1592 s Judit, dcerou Lucase Šenovce z Ungersvertu,⁵⁷⁸ s níž měl syna Paula.⁵⁷⁹ Vlastnil dům ve IV. čtvrti⁵⁸⁰ na Horním rynku⁵⁸¹ a sladovnu v I. čtvrti v ulici U Bekyň.⁵⁸² Podle Z. Jaroše byl sladovníkem a důlním podnikatelem.⁵⁸³ Je možné, že erb získal právě díky dolování. To by osvětlila narace erbovní listiny, kterou ale opis listiny v salbuchu neobsahuje. V Jihlavě žil ještě jeden Frantz Krumb (st.), zřejmě strýc nebo děd erbovníka Frantze. Jejich vztah nelze jednoznačně určit. Stejně tak v zápisech v městských knihách nelze před rokem 1576 oba Frantze rozlišit.⁵⁸⁴

Ačkoli byla rodina Krumbů poměrně rozvětvená, erb a predikát směl podle erbovní listiny užívat pouze Frantz Krumb a jeho potomci. Členové rodiny

⁵⁷⁶ H. SEDLÁČKOVÁ – A. F. MALINOVSKÝ, *Vyobrazení erbů*, příloha na CD.

⁵⁷⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 533, fol. 317r.

⁵⁷⁸ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 195v.

⁵⁷⁹ *Tamtéž*, fol. 244r.

⁵⁸⁰ *Tamtéž*, inv. č. 56, fol. 14r.

⁵⁸¹ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 244r.

⁵⁸² *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 422v.

⁵⁸³ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (II. část)*, s. 94.

⁵⁸⁴ Frantz Krumb (st.) zemřel 20. prosince 1575. (MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327, fol. 25r.) Tento Frantz byl od roku 1552 členem městské rady, (M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 104.), dvakrát zastával také úřad městského rychtáře. (MZA Brno SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327, fol. 11r a 14r.)

Krumbů se sice v městské správě angažovali, jméno erbovníka Frantze se však mezi konšely nevyskytuje.

4.14 Neumairové z Winterberka

Podle Z. Jaroše byl v roce 1597 udělen Davidu Neumairovi erb,⁵⁸⁵ který tvoří černo-zlatě pošikem dělený štít, v němž je přes obě polobiny umístěn stříbrný jednorožec ve skoku vpravo hledící. Kolem přilby jsou černo-zlatá příkrývadla. V klenotu je mezi černo-zlatě dělenými rohy rostoucí stříbrný jednorožec ve skoku hledící vpravo.⁵⁸⁶

Obr. 17 *Erb Neumairů z Winterberka*⁵⁸⁷

David Neumair byl synem Daniela Neumaira⁵⁸⁸ a jeho ženy Marthy, rozené Lídlové.⁵⁸⁹ Měl bratry Balthasara a Caspara,⁵⁹⁰ sestry Dorotheu, Judith⁵⁹¹ a

⁵⁸⁵ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika do Bílé hory*, s. 512.

⁵⁸⁶ Blason dle Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (II. část)*, s. 101; H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 89; J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, s. 144, č. 441. Podle Z. Jaroše je na štítu položena otevřená přilba s helmovní korunkou, Marzy však zobrazuje přilbu zavřenou s točenicí. Podle Marzyho kresby jsou štít i rohy v klenotu děleny zlato-černě, nikoli černo zlatě. Viz obr. 17.

⁵⁸⁷ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 103. Další vyobrazení erbu viz v příloze E3.

⁵⁸⁸ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 4v–5r. Daniel Neumair byl od roku 1561 členem městské rady, (*Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 10v.) dvakrát vykonával úřad městského rychtáře. (*Tamtéž*, fol. 16r a 19r.) Zemřel 6. září 1582 v Křemži a jeho náhrobník byl umístěn v kostele sv. Jakuba Většího. (MZA Brno, f. G12–II, kn. 398, pag. 197.) Viz také příloha S5.

⁵⁸⁹ Martha zemřela 7. září 1579. Její náhrobník byl také umístěn v kostele sv. Jakuba Většího. *Tamtéž*, pag. 199. Viz příloha S6.

⁵⁹⁰ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 4v–5r. O Balthasarovi bude podrobněji pojednáno dále v textu.

Esteru⁵⁹² a nevlastní sestru Susannu.⁵⁹³ David se oženil 2. prosince 1589 s Barbarou, dcerou Mathesa Štubika.⁵⁹⁴ Narodil se jim syn Gottfried⁵⁹⁵ a dcery Judith, Anna a Rosina.⁵⁹⁶

David i jeho bratr Balthasar se živili jako obchodníci (*handelsleut*).⁵⁹⁷ Po otci vlastnil David dům ve III. čtvrti, ke kterému patřila polovina milíře (*Köllerin*) a dvě zahrady,⁵⁹⁸ z nichž jedna ležela na Panenském předměstí.⁵⁹⁹ V roce 1599 koupil David od Štěpána z Einzingu hrad Landštejn.⁶⁰⁰ Ačkoli v *Rejstříku obnov městských rad* není nikde jmenován, byl 22. září 1597 Rudolfem II. osvobozen od všech městských úřadů.⁶⁰¹

David zemřel nejpozději v roce 1603, kdy se jeho žena Barbara uvádí jako vdova.⁶⁰² Landštejnské panství po něm zdědil jeho syn Gottfried. Tomu byl ale hrad za účast ve stavovském povstání zkonfiskován.⁶⁰³

V Marzyho rukopise *Familiae nobiles Iglaviae* je dochován otisk pečeti Davida Neumaira.⁶⁰⁴ Oválná sekretní pečeť o rozměrech 14x12mm byla k písemnosti přitíštěna pod papírovou krytkou. Pečetní obraz tvoří úplný erb Neumairů, kolem klenotu jsou umístěny iniciály *D N*.

Společně s Davidem získali erb zřejmě i jeho bratři Balthasar a Caspar, neboť synům všech těchto tří bratří byl 6. června 1608 erb polepšen.⁶⁰⁵ Balthasar měl za manželku Elisabethu z Hradiště.⁶⁰⁶ Spolu měli děti Marthu, Sigmunda a

---

⁵⁹¹ *Tamtéž*. Dorothea byla ženou Marcuse Lutschitzera (*Tamtéž*, fol. 131v.), Judith se 8. prosince 1584 provdala za Georga Štubika. (*Tamtéž*, fol. 121v–123r.)

⁵⁹² *Tamtéž*, fol. 77v. Estera se 25. června 1588 vdala za Tomáše Mülpergera. *Tamtéž*, fol. 88v–89v.

⁵⁹³ *Tamtéž*, fol. 242r.

⁵⁹⁴ *Tamtéž*, fol. 123rv.

⁵⁹⁵ Eliška NIEDEROVÁ, *Landštejn*, Libice nad Cidlinou, s. d., [s. 10].

⁵⁹⁶ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 534, fol. 404r.

⁵⁹⁷ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 241v.

⁵⁹⁸ *Tamtéž*, inv. č. 56, fol. 9r; inv. č. 58, fol. 10r.

⁵⁹⁹ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 293v.

⁶⁰⁰ E. NIEDEROVÁ, *Landštejn*, [s. 10].

⁶⁰¹ NA Praha, Mr 4083.

⁶⁰² MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 351r.

⁶⁰³ E. NIEDEROVÁ, *Landštejn*, [s. 10].

⁶⁰⁴ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 48v, nezpracováno. Viz příloha P4.

⁶⁰⁵ J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, s. 144, č. 441. H. von Kadich a C. Blažek k tomuto datu uvádí povýšení do šlechtického stavu. Viz H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 89.

⁶⁰⁶ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 88r.

Daniela.⁶⁰⁷ Po smrti Elisabethy⁶⁰⁸ se Balthasar oženil znovu, a to s Dorotheou, vdovou po Jane Šmilauerovi.⁶⁰⁹

Balthasar vlastnil po otci dům v I. čtvrti na Horním rynku,⁶¹⁰ ke kterému patřila stodola, soukenický rám, louka a tři zahrady.⁶¹¹ Jedna ze zahrad ležela na Panenském předměstí za jatkami,⁶¹² druhá druhá na Brtnickém předměstí v místě zvaném *Monschein*.⁶¹³ Další dům mu patřil na Špitálském předměstí.⁶¹⁴ Byl také majitelem pole za jatkami na Panenském předměstí.⁶¹⁵

Od roku 1587 byl Balthasar členem městské rady. Nejprve měl na starosti solní agendu,⁶¹⁶ v roce 1590 rybí agendu,⁶¹⁷ v letech 1593 a 1595 byl členem komorního úřadu.⁶¹⁸

Balthasar zemřel 20. listopadu 1596.⁶¹⁹ Svůj testament sepsal 24. srpna téhož roku.⁶²⁰ V něm odkazuje peníze chudým studentům, chudým lidem a špitálu. Dům a všechny pozemky odkazuje své ženě Dorothee, která má tyto majetky vlastnit, pokud nepromění svůj stav, do doby než se ožení jeho synové. Své dceři Marthě odkázal částku 3000 kop. Jeho synové, Daniel a Sigmund, měli získat kovárnu na stříbro, klenoty, dům, pozemky a vůbec vše, co bylo spojeno s jeho jménem. Dále odkázal po tisíci kopách svému synovci Hansovi a svým sestrám. V poslední vůli myslel také na děti své druhé ženy, Ehrenfrýda Šmilaura a Annu Humeliovou, kterým dal po zlatém řetízku a sto dukátů.

---

⁶⁰⁷ *Tamtéž*, inv. č. 534, fol. 240r.

⁶⁰⁸ Elisabeth zemřela po těžké nemoci 3. března 1592 a byla pohřbena v kostele sv. Jakuba Většího, kde se nacházel i její náhrobník. MZA Brno, f. G12–II, kn. 398, pag. 201. Svoji poslední vůli sepsala 23. října 1589. MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 178r–179r. Viz také příloha S4.

⁶⁰⁹ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 534, fol. 240r; *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 275r.

⁶¹⁰ *Tamtéž*, fol. 331r a 343r.

⁶¹¹ *Tamtéž*, inv. č. 56, fol. 2v; inv. č. 58, fol. 2v.

⁶¹² *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 130r.

⁶¹³ *Tamtéž*, fol. 300v. Jedná se zřejmě o pozdější vísku Pančavu, kde se v 1. polovině 17. století nacházel hostinec Mondschein. Ladislav HOSÁK–Rudolf ŠRÁMEK, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II, M–Ž*, Praha 1980, s. 218.

⁶¹⁴ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 58, fol. 35r; inv. č. 12, fol. 322v.

⁶¹⁵ *Tamtéž*, fol. 355v a 362r.

⁶¹⁶ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 36v.

⁶¹⁷ *Tamtéž*, fol. 39v.

⁶¹⁸ *Tamtéž*, fol. 42v a 44v.

⁶¹⁹ *Tamtéž*, fol. 46r.

⁶²⁰ *Tamtéž*, inv. č. 534, fol. 238v–240v.

Balthasarův syn Daniel koupil v roce 1610 od bratrů Jana, Konráda a Viléma Šleglovských ze Schützendorfu statek Jamné.⁶²¹ Ještě téhož roku na počátku prosince zemřel. Jelikož zemřel bezdětný, myslel ve své poslední vůli ze 4. listopadu 1610 nejen na svou manželku Annu Martu, ale i na své bratrance a sestřenice, z nich pak zejména na své bratrance Gottfrieda a Hanse.⁶²²

Bratr Davida a Balthasara Caspar Neumair byl manželem Cathariny Glenkové.⁶²³ Jejich dcera Anna se provdala za obchodníka a měšťana Menšího Města pražského Jana Rebeníka.⁶²⁴ Casparův syn Hans se 6. ledna 1605 oženil s Marthou, dcerou Mathesa Štubika z Königsteina.⁶²⁵ Od roku 1611 zasedal Hans v městské radě, kde měl nejprve v kompetenci stavební agendu,⁶²⁶ v roce 1614 solní agendu,⁶²⁷ roku 1617 a 1620 vinnou agendu.⁶²⁸

Marzy do svého rukopisu *Familiae nobiles Iglaviae* připojil výstřížek s pečetí Hanse Neumaira.⁶²⁹ Otisk pečeti pochází z roku 1611. Jedná se o oválnou sekretní pečeť o velikosti 13x15 mm. Pečetní obraz oddělený od okraje pečeti jednoduchou linkou tvoří úplný erb Neumairů. Z heraldicky pravé strany klenotu jsou umístěna písmena *H N*, z levé strany pak *V W*, tedy iniciály Hans Neumair von Winterberg.

Neumairové z Winterberka se řadí mezi nejbohatší jihlavské rodiny a často půjčovali i ostatním měšťanům, o čemž svědčí množství kvitancí zapsaných v městských knihách. Měli také podíl v soukenické kompanii, jehož hodnota dosahovala několikatisícových částek.⁶³⁰ Kromě nemovitostí ve městě a jeho okolí byli majiteli i zemskodeskových statků.

---

⁶²¹ Viz H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 89.

⁶²² MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 534, fol. 404rv.

⁶²³ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 11, fol. 492r a inv. č. 12, fol. 43r.

⁶²⁴ *Tamtéž*, fol. 373r. V roce 1605 se Anna domáhala svého dědického podílu. Viz MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 647.

⁶²⁵ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 369rv.

⁶²⁶ *Tamtéž*, inv. č. 327, fol. 57r.

⁶²⁷ *Tamtéž*, fol. 59v.

⁶²⁸ *Tamtéž*, fol. 62v a 66r.

⁶²⁹ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost, *Familiae nobiles Iglaviae*, fol. 49r, nezpracováno. Viz příloha P5.

⁶³⁰ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 534, fol. 240v.

4.15 Heuserové z Brakfeldu

Z. Jaroš uvádí, že erb získal Dětrich Heuser 6. března 1601.⁶³¹ Erb měl následující podobu: čtvrcený štít s červeným kulem uprostřed, v němž na černém trojvrší stojí stříbrný dům, v 1. a 4. černém poli polovina zlaté orlice odvrácené od středu, ve 2. zlatém poli černé břevno a ve 3. zlatém poli černý hrozen vína. Na štítu je položena turnajová přilba s helmovní korunkou, příkrývadla jsou vpravo černo-zlatá a vlevo červeno-stříbrná. Klenot tvoří dvě orlí křídla, obě jsou dělená – pravé zlato-černě, levé stříbrno-červeně. Mezi nimi je stříbrný dům na černém trojvrší, jako ve štítu.⁶³²

Obr. 18 *Erb Heuserů z Brakfeldu*⁶³³

Podle Cerroniho žil Dětrich (Dietrich) Heuser v letech 1597–1604, nicméně podle rejstříků městské sbírky vlastnil Dětrich dům ve IV. čtvrti, který roku 1576 prodal⁶³⁴ a před rokem 1583 koupil dům v Kreclu.⁶³⁵ Z rejstříku z 29. září 1576 se dozvídáme, že se živil jako kupec (*Fragner*).⁶³⁶ V roce 1602 se

⁶³¹ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika – 1. část*, s. 100, č. 20. Stejný údaj uvádí i J. PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky*, s. 10, č. 48 a H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, s. 215. Neodkazují však na žádný pramen.

⁶³² Blasony erbu jsou uvedeny v dílech citovaných v předchozí poznámce.

⁶³³ H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, taf. 148. Další vyobrazení erbu viz v příloze E9.

⁶³⁴ MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp. inv. č. 49, fol. 17v.

⁶³⁵ *Tamtéž*, inv. č. 50, fol. 5r. Viz také *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 254r.

⁶³⁶ *Tamtéž*, inv. č. 49, fol. 27v.

oženil se Susannou, dcerou Tobiasiase Kresla z Gwaltenberka.⁶³⁷ Marzy⁶³⁸ i Cerroni⁶³⁹ uvádí, že byl Děřřich pohřben v presbytři farního kostela.

O rodině Heuserů z Brakfeldu jsou pouze kusé zmínky, pravděpodobně ale patřili k bohatším rodinám, protože domy v Kreclu patřily k nejdražším ve městě. V městské radě se tato rodina neangažovala.

4.16 Weyndlové z Vinné hory

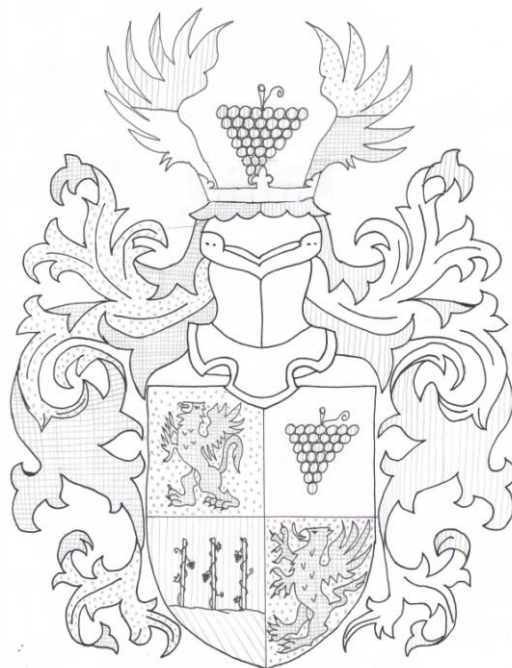
Paul Weyndl získal erb 8. října 1608. Erb byl v erbovní listině vydané na Pražském hradě popsán následovně: *„Totiž štít na čtvero křížem rozdělený, v kterémžto štítu v jedné čtvrti spodní po pravé straně červeném nebo rubínovém, po spodku přizelenalém, tři tyčky, na nich rývy vinné s zeleným listím výhunu postavené, v hořejším pak levém bílém neb stříbrném hrozen červený dolův na vinném rývy visící, tudíž v levém před ním a pravém hořejším jednom i druhém žlutém nebo zlatém poli greif černý jeden i druhý od levé strany k pravé obrácený, vzhůru vyzdvižený a rozzivenými ústy vyplazeným jazykem, rozletilými křídly a vyzdviženým ocasem. Nad štítem kolčí helm a okolo něho přikrývadla neboližto fafrno[c]hy po pravé straně žluté nebo zlaté a černé, po levé pak červené neb rubínové a bílé neb stříbrné barvy. Nad tím nade vším koruna zlatá královská, z níž dvě křídla vorličí jedno proti druhému roztažené, pravého polovice spodní bílé nebo stříbrné a hořejší červené nebo rubínové, levé pak po spodku černé a hořejší žluté nebo zlaté barvy a mezi nimi hrozen červený vinný ležící se vidí a spatřuje.“*⁶⁴⁰

⁶³⁷ *Tamtěž*, inv. č. 12, fol. 341v–342r.

⁶³⁸ MZA Brno, f. G12–II, kn. 243, pag. 65.

⁶³⁹ *Tamtěž*, kn. I–24, fol. 37r.

⁶⁴⁰ NA Praha, Sal 12b, fol. 929r–930v. Podle Pilnáčka i Jaroše je ovšem 3. pole modré a výhonky révy vyrůstají z hnědé země, gryfové v 1. a 4. poli jsou přivráceni ke středu, na štítu je položena turnajová (!) přilba, levé křídlo v klenotu modré a stříbrné. V jejich blasonu také zcela chybí vinný hrozen v klenotu. Viz Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 86 a J. PILNÁČEK, *Staromoravští rodové*, s. 134, č. 399.

Obr. 19 Erb Weyndlů z Vinné hory⁶⁴¹

Paul Weyndl byl sladovníkem a vlastnil spolu s Girgem Haidlerem a Hansem Freislebenem sladovnu.⁶⁴² Jeho dům ležel ve IV. čtvrti,⁶⁴³ Z. Jaroš uvádí jeho polohu na Horním rynku.⁶⁴⁴ Ve IV. čtvrti vlastnil dům i další příslušník této rodiny, Christof.⁶⁴⁵ Ten se živil jako soukeník (*Tuchmacher*).⁶⁴⁶ Jeho soukenický rám se nacházel „*im alten Reemhoff*“,⁶⁴⁷ tedy zřejmě v lokalitě Na Rámech uvnitř hradeb.

K rodině Weyndlů z Vinné hory se opět dochovaly pouze kusé zmínky. Jejich jméno se neobjevuje mezi koňšely a patřili zřejmě mezi méně zamožné měšťanské rodiny.

---

⁶⁴¹ Kresba: autorka.

⁶⁴² MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 378r.

⁶⁴³ *Tamtéž*, inv. č. 58, fol. 14v.

⁶⁴⁴ Z. JAROŠ, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, s. 86.

⁶⁴⁵ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 58, fol. 12v.

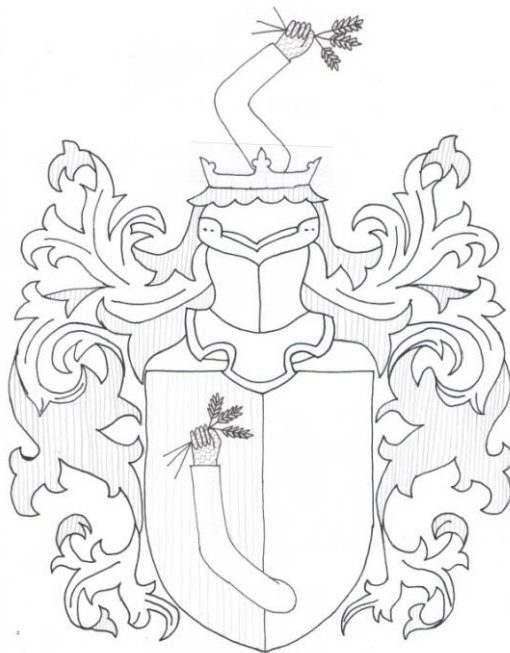
⁶⁴⁶ *Tamtéž*, inv. č. 51, fol. 18v; inv. č. 52, fol. 18v; inv. č. 54, fol. 18v. V posledně citovaném rejstříku je jeho jméno přeškrtnuto.

⁶⁴⁷ MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 12, fol. 426r.

4.17 Faustgrosové ze Sachsenthalu

Posledním jihlavským měšťanem, který získal erb od Rudolfa II., byl Matouš (Mathes) Faustgros. V listině vydané v Praze 9. ledna 1609 je erb blasonován takto: „*Videlicet Scutum bifariaem in longitudinem aequaliter divisum, cujus dextem pars rubeo, sinistra niveo sive argenteo colore decoratur, in medio vero scuti a carnatum brachii ab[. . .] lacertus [...] cubitus manica flauī seu aurei coloris indutus tenens in manu pullulantes ese uno calamo tres plumas conspicitur. Scuto incumbens galea clausa corona aurea Regia et laciniis ab utraque parte rubeus et niveis seu argenteis mixtim dependentibus ornatur ex qua demum modo supradicto indutus lacertus seu cubitus una cum tribus ex uno calamo pullulantibus plumis protenditur.*“⁶⁴⁸

Obr. 20 Erb Faustgrosů ze Sachsenthalu⁶⁴⁹

Rodina Faustgrosů měla v majetku dům v I. čtvrti,⁶⁵⁰ pravděpodobně na náměstí. K domu náležela ještě stodola a sladovna,⁶⁵¹ lze tedy předpokládat, že

⁶⁴⁸ NA Praha, Sal 12b, fol. 956r–958v. Jedná se tedy o polcený štít, pravá polovina je červená, levá stříbrná. Přes obě poloviny je položena paže ohnutá v lokti držící tři klasy. Na štítu je položena kolčí přilba s helmovní korunkou a červeno-stříbrnými příkrývadly. V klenotu se opakuje paže ze štítu.

⁶⁴⁹ Kresba: autorka. Další vyobrazení erbu viz v příloze E4.

se Faustgrosové živilo jako sladovníci. Gregor Faustgros zasedal v letech 1563–1577 v městské radě.⁶⁵² Zemřel 12. června 1579.⁶⁵³ Z jeho dětí je známa dcera Margaretha⁶⁵⁴ a syn Mathes. Ten měl za ženu Justinu⁶⁵⁵ a z tohoto manželství se narodila dcera Anna, která se 5. února 1600 provdala za Hanse Hacka,⁶⁵⁶ a zřejmě syn Hans.⁶⁵⁷ Když na Moravu vpadli Bočkajovci, byl Mathes Faustgros praporečnickem vojenského oddílu I. městské čtvrti.⁶⁵⁸

V Cerroniho rukopise se dochovaly dva výstřižky s pečetěmi Mathesa Faustgrosa.⁶⁵⁹ První z nich pochází z roku 1608 a k písemnosti byla přitištěna pod papírovou krytkou. Pečetní obraz oválné sekretní pečeti o velikost cca 13x15 mm tvoří renesanční štít se znamením připomínajícím kamenickou značku, nad štítem vyplňuje pečetní pole několik svislých čar. Pečeť je němá. Druhá pečeť byla k písemnosti taktéž přitištěna a je zhotovena z červeného pečetního laku. Původní tvar nelze kvůli poškození pečeti určit, velikost pečeti je zhruba stejná jako u předchozí pečeti. Tuto, zřejmě také sekretní, pečeť používal Mathes Faustgros až po zisku erbu, neboť pečetní obraz tvoří úplný erb Faustgrosovů ze Sachsenthalu. Z heraldicky pravé strany klenotu erbu se nachází velká písmena *M F*, z levé strany pak *V S*, tedy iniciály Mathes Faustgros von Sachsenthal.

Faustgrosové ze Sachsenthalu byli zřejmě spíše bohatší rodinou. Ani po udělení erbu však zřejmě nebyli příliš významnou rodinou, neboť ve sledovaném období neuzavírali sňatky se členy ostatních erbovnických rodin.

---

⁶⁵⁰ V letech 1575 a 1576 jej vlastnil Greger Faustgros (MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 48, fol. 4v a inv. č. 49, fol. 4v.), v letech 1583, 1585, 1588, 1592, 1596 a 1599 Mathes Faustgros (MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 50, fol. 4r; inv. č. 51, fol. 3r; inv. č. 52, fol. 4r; inv. č. 54, fol. 3r; inv. č. 56, fol. 3r; inv. č. 58, fol. 4r.).

⁶⁵¹ Viz odkazy citované v předchozí poznámce.

⁶⁵² MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp. inv. č. 327.

⁶⁵³ *Tamtéž*, fol. 29r.

⁶⁵⁴ *Tamtéž*, inv. č. 11, fol. 457r.

⁶⁵⁵ *Tamtéž*, inv. č. 12, fol. 117r.

⁶⁵⁶ *Tamtéž*, fol. 305rv.

⁶⁵⁷ *Tamtéž*, fol. 31r. V tomto zápise se Hans Faustgros uvádí jako majitel zahrady ve Srázné ulici. Jeho vztah k Mathesovi Faustgrosovi ale není možné ze zápisu spolehlivě určit.

⁶⁵⁸ M. LEUPOLD VON LÖWENTHAL, *Chronik*, s. 239–240.

⁶⁵⁹ MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 24r. Viz příloha P6.

Závěr

Královské horní město Jihlava se v 16. století stalo významným střediskem obchodu a řemesel, z nichž vynikali zejména soukeníci a sladovníci. Členové bohatých patricijských rodin získávali často za různé zásluhy erb a predikát a vytvořili tak novou specifickou společenskou vrstvu městského obyvatelstva.

Životy erbovních měšťanů jsou zajímavou kapitolou dějin královských měst, které dosud nebylo věnováno mnoho pozornosti. Některé studie se věnují konkrétním erbovním rodinám, žádná práce se ovšem dosud souhrnně nezabývala erbovním měšťanstvím v daném městě v určitém časovém úseku.

Tato diplomová práce navazuje na starší dílčí výzkumy a blíže představuje patnáct jihlavských erbovních rodin (Glenkové ze Scheibenberka, Grynové ze Štyrcenberka, Freisichselbstové z Freudenbachu, Waidhoferové z Vogelsberka, Sule z Hiršbrunu, Šmilauerové ze Smilova, Seidenmelczerové ze Seidenberka, Freislebenové z Bischofshofenu, Hynek z Velínova, Kreslové z Gwaltenberka, Krumbové ze Šarfgrábu, Neumairové z Winterberka, Heuserové z Brakfeldu, Weyndlové z Vinné hory a Faustgrosovové ze Sachsenthalu) a dvě, které jsou do Jihlavy zařazovány zřejmě omylem (Edlmüllnerové a Mouřenínové z Mornbachu).

Rozsáhlý pramenný výzkum přibližuje zejména majetkové poměry, rodinné vztahy a úřednické kariéry jednotlivých erbovních měšťanů. Členství v městské radě bylo u většiny rodin spíše předpokladem k zisku erbu než obráceně. Udělení erbu znamenalo vstup do městské rady pouze pro dvě rodiny, a to Freisichselbsty z Freudenbachu a Freislebeny z Bischofshofenu. Některé rodiny, jako Grynové ze Štyrcenberka, Waidhoferové z Vogelsberka, Heuserové z Brakfeldu a Weyndlové z Vinné hory, se v městské správě vůbec neangažovaly.

U erbovníků je možné vysledovat i určitou sňatkovou politiku. Skrze svatby se spojovaly jihlavské erbovní rodiny mezi sebou (např. David Šmilauer ze Smilova a Judith Glenková ze Scheibenberka), s erbovními rodinami z jiných královských měst (např. Augustin (nejml.) Šmilauer ze Smilova a olomoucká měšťanka Veronika Egnarová z Kosmačova), případně s významnými jihlavskými patricijskými rodinami (např. Paul Waidhofer z Vogelsberka a Anna

Habermanová). Vyskytují se také sňatky s bohatými vdovami, většinou mimojihlavskými (např. Jane Šmilauer ze Smilova a Dorothea, vdova po žateckém měšťanu Martinu Humeliovi z Prochova).

Ve vnitřním městě vlastnily erbovní rodiny zpravidla několik nemovitostí. Nejvíce domů (vzhledem k celkovému počtu domů ve čtvrti) patřilo erbovníkům v I. čtvrti, dále pak ve IV. čtvrti. Většina rodin měla domy i na předměstích. Kromě domů se v majetku erbovních měšťanů objevují nejčastěji louky, zahrady, rybníky, stodoly nebo sladovny.

Stejně jako není konečný počet rodin, kterými se předkládaná práce zabývá, není konečná ani škála užitých pramenů. Pro další výzkum se nabízí rychtářské knihy, písemnosti uložené ve fondech jednotlivých cechů, jejichž členy erbovníci byli, nebo dokumenty ve fondech měst, ve kterých měli jihlavští erbovníci styky, případně se do nich přestěhovali. Zajímavou kapitolu by pak samozřejmě představovaly i soudní spory a případná odvolání k apelačnímu soudu. Kromě rodin, jimiž se zabývá tato práce, by si pozornost a hlubší výzkum zasloužily i další jihlavské erbovní rodiny, kterým se zde nebylo možné více věnovat.

Seznam pramenů a literatury

Prameny nevydané

Národní archiv v Praze

fond Morava – Moravské spisy české kanceláře a české komory (Mr)

Koncept listu Maxmiliána II. moravskému podkomořímu, 24. 2. 1574,
inv. č. 1985.

Koncept listu Rudolfa II. zemskému hejtmanu, 14. 8. a 22. 5. 1587,
inv. č. 3265.

Spis ke sporu Pavla Lederera se členy městské rady, 1591–1601,
inv. č. 3470.

Koncept listu Rudolfa II. o osvobození Davida Neumaira od všech úřadů,
22. 9. 1597, inv. č. 4083.

*Koncept listu Rudolfa II. Jihlavským o předvolání členů rady do české
komory, 24. 7. 1598, inv. č. 4151.*

*Koncept listu Rudolfa II. Jihlavským ve věci sporu Matesa Faustgrosa
a Matesa Reindlera, 20. 9. 1603, inv. č. 4584.*

*Koncept listu Rudolfa II. Jihlavským ve věci sporu se strahovským opatem
Janem Loheliem, 18. 9. 1603, inv. č. 4975.*

Žádost Jiříka Šmilauera o zproštění úřadů, 14. 6. 1604, inv. č. 5152.

*Koncept misivu Rudolfa II. Žateckým ve věci sirotka Ehrenfrýda
Šmilauera, 27. 3. 1606, inv. č. 5693.*

fond Salbuchy (Sal)

Privilegia osobní 1580–1597, inv. č. 2 (č. 12a).

Privilegia osobní 1598–1611, inv. č. 3 (č. 12b).

Majestalia (pův. registra) 1560–1570, inv. č. 122 (č. 287).

Erbovní listy a privilegia (Wappenbriefe und Privilegien) 1572–1600,
inv. č. 126 (č. 89).

Moravský zemský archiv v Brně

fond Cerroniho sbírka (G12) – I.

Denkmäler des patrizischen adels in der kön. stadt Iglau, kn. 24.

fond Cerroniho sbírka (G12) – II.

Vestigia nobilitatis Iglavenae, kn. 243.

Wappen des patricischen adels in den königl. stad Iglau, kn. 398.

Státní okresní archiv v Jihlavě

fond Archiv města Jihlavy do roku 1848, oddělení listiny

Ferdinand I. potvrzuje erbovní spolek Strossů, Šindelů, Dornkreilů a Rudoltů z Eberhartce, 6. 1. 1542, inv. č. 462.

Misiv Maxmiliána II., 18. 6. 1566, inv. č. 516.

Misiv Maxmiliána II., 11. 4. 1575, inv. č. 543.

Misiv Maxmiliána II., 23. 4. 1575, inv. č. 544.

Jaroslav Trčka z Lípy povoluje mlynáři Kryštofu Čírovi opravovat strouhu, 26. 4. 1577, inv. č. 557.

Rudolf II. se zavazuje městské radě, že z ručení za jeho půjčku neutrpí škody, 29. 9. 1577, inv. č. 559.

Erbovní listina pro bratry Edlmüllnery, 6. 7. 1580, inv. č. 572.

Smírčí smlouva mezi Janem Kletečkou a Václavem Chotěbořským, 17. 7. 1587, inv. č. 589.

Koncept listu mocného k vkladu do desk, 14. 10. 1596, inv. č. 615.

Listina purkmistra a rady Menšího Města pražského ve věci dědictví Anny, roz. Neumairové, 18. 1. 1605, inv. č. 647.

fond Archiv města Jihlavy do roku 1848, oddělení úřední knihy a rukopisy

Městská kniha X radní 1556–1584, inv. č. 11.

Městská kniha XI radní 1584–1609, inv. č. 12.

Rejstřík městské sbírky (lozuňky) 1575, inv. č. 48.

Rejstřík městské sbírky (lozuňky) [1576–1577], inv. č. 49.

Rejstřík městské sbírky (lozuňky) 1583, inv. č. 50.

Rejstřík městské sbírky (lozuňky) 1585, inv. č. 51.

Rejstřík městské sbírky (lozuňky) 1588, inv. č. 52.

Rejstřík městské sbírky (lozuňky) 1592, inv. č. 54.

Rejstřík městské sbírky (lozuňky) 1596, inv. č. 56.

Rejstřík městské sbírky (lozuňky) 1599, inv. č. 58.

Rejstřík příjmů a vydání komorního úřadu 1594, inv. č. 72.

Rejstřík obnov městských rad 1555–1723, inv. č. 327.

Seznam radních pánů 8. 8. 1592, inv. č. 329.

Kniha testamentů 1544–1578, inv. č. 533.

Kniha testamentů 1578–1624, inv. č. 534.

fond Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost

Familiae nobiles Iglaviae, nezpracováno.

Prameny vydané

Collectarius perpetuarum formarum Johannis de Geylnhausen, Hrsg. Hans Kaiser, Innsbruck 1900.

Erbovní listiny Archivu Národního muzea, ed. Michal Fiala, Praha 2001.

LEUPOLD VON LÖWENTHAL, Martin, *Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402–1607)*, ed. Christian d'Elvert, Brünn 1861.

Menší fondy a sbírky různé provenience 2, Archiv žerotínsko-vrbenský, Listiny a listy z let 1497–1624, ed. Antonín Haas, Praha 1948.

Práva a zřízení Markrabství moravského z roku 1545 (Pokus moravských stavů o revizi zemského zřízení), ed. Dalibor Janiš, Brno 2005.

Summa cancellariae (cancellaria Caroli IV.). Formulář královské kanceláře XIV. století, ed. Ferdinand Tadra, Praha 1895.

Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích), edd. Petr Kreuz – Ivan Martinovský – Jana Vojtíšková, Dolní Břežany 2007.

Literatura

- BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.
- BOKOVÁ, Hildegard – SPÁČILOVÁ, Libuše, *Stručný raně novohornoněmecký glosář*, Olomouc 2003.
- BUBEN, Milan, *Encyklopedie heraldiky*, Praha 1994.
- BŮŽEK, Václav a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku*, Praha 2010.
- ČORNEJ, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české V*, Praha – Litomyšl 2000.
- von DOERR, August, *Der Adel der Böhmischen Kronländer*, Prag 1900.
- EBELOVÁ, Ivana, *Zlatá doba jihlavského soukenictví*, Jihlavská archivní ročenka II–III, 2000–2001, s. 52–72.
- FIALOVÁ, Ludmila a kol., *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996.
- FROLÍK, Jan – SIGL, Jiří, *Chrudim v pravěku a středověku. Obrázky každodenního života*, Chrudim 1998.
- HAUSEROVÁ, Milena, *Jihlavské renesanční domy s horním osvětlením vysokých síní*, Jihlavská archivní ročenka II–III, s. 73–99.
- HEMELÍK, Martin, *Jan Hynek z Velínova (Portrét renesančního vzdělance, úředníka, politika a básníka)*, Jihlava 2015.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka– JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007.
- HOFFMANN, František, *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 8 – Jihlava*, Praha 2000.
- HOFFMANN, František, *Jihlavský městský stavební řád z roku 1270*, Jihlava 1967.
- HOFFMANN, František, *Místopis města Jihlavy v první polovině 15. století*, Jihlava 2004.
- HOFFMANN, František, *Soupis rukopisů Státního okresního archivu v Jihlavě*, Jihlava 2001.
- HOSÁK, Ladislav – ŠRÁMEK, Rudolf, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I, A–L*, Praha 1970.
- HOSÁK, Ladislav – ŠRÁMEK, Rudolf, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II, M–Ž*, Praha 1980.

- HRUBÁ, Michaela, *Erbovní měšťané – „urozená“ vrstva předbělohorských českých měst? (Životní styl erbovních rodin na příkladu Mrázů z Milešovky v Litoměřicích)*, in: *V komnatách paláců – v ulicích měst*, ed. Kateřina Jišová, Praha 2007, s. 245–257.
- HUŇÁČEK, Jaroslav, *Velká gotická síň – nápisy v klenbách a vitraje v oknech*, in: *590 let jihlavské radnice*, s. 85–109.
- HUŇÁČEK, Jaroslav – PETRŮJOVÁ, Jana – ŠKRDLOVÁ, Jana, *Radniční budovy a jejich minulost*, in: *590 let jihlavské radnice*, s. 53–64.
- JANÁČEK, Josef, *Příspěvek k dějinám jihlavského obchodu v 16. století*, *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských II*, 1958, s. 69–81.
- JAROŠ, Zdeněk, *Historie a současnost podnikání na Jihlavsku*, Žehušice 2001.
- JAROŠ, Zdeněk, *Jihlavská měšťanská heraldika – I. část*, *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských VI*, 1988, s. 83–132.
- JAROŠ, Zdeněk, *Jihlavská měšťanská heraldika (II. část)*, *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských VII*, 1990, s. 81–128.
- JAROŠ, Zdeněk, *Jihlavská měšťanská heraldika (III. část)*, *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských VIII*, 1992, s. 67–118.
- JAROŠ, Zdeněk, *Jihlavská měšťanská heraldika (IV. část)*, *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských IX*, 1995, s. 61–107.
- JAROŠ, Zdeněk, *Jihlavská měšťanská heraldika do Bílé hory*, in: *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.–18. století)*, Prostějov 1997, s. 507–516.
- JAROŠOVÁ, Jitka, *Mrázové z Milešovky v Litoměřicích v předbělohorské době*, in: *Města severozápadních Čech v raném novověku, Ústí nad Labem 2000*, s. 223–237.
- JIRKOVÁ, Pavla, *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578–1590 (Testament jako pramen pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii)*, diplomová práce na Ústavu českých dějin FF UK, Praha 2006.
- JIRKOVÁ, Pavla, *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578–1624 (Testamenty jako prameny pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii)*, disertační práce na Ústavu českých dějin FF UK, Praha 2011.

- JIRKOVÁ Pavla, *Od Sperata ke Strobachovi. Jihlava v převratech konfesionalizace v 16. až 17. století*, in: *Město v převratech konfesionalizace v 15. až 18. století*, edd. Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek, Praha 2014, s. 159–184.
- von KADICH, Heinrich – BLAŽEK, Conrad, *Der Mährische Adel*, Nürnberg 1899.
- KLECANDA, Vladimír, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku. Příspěvek k dějinám nižší šlechty*, *Časopis archivní školy VI*, 1928, s. 1–125.
- KLECANDA, Vladimír, *Tři kapitoly o českomoravských erbovnících*, *Zprávy Českého zemského archivu VII*, 1937, s. 71–96.
- KORBELÁŘOVÁ, Irena – ŽÁČEK, Rudolf, *Opavští erbovní měšťané předbělohorské doby. Prolegomena k výzkumu*, *Slezský sborník CXIII*, č. 1, 2015, s. 5–21.
- KOŘÍNEK, Jan, *Staré paměti Kuttnohorské*, Praha 1831.
- KREJČÍK, Tomáš, *Erbovní listiny jako specifický druh historického pramene (Úvodní studie)*, in: Michal FIALA, *Erbovní listiny Archivu Národního muzea*, Praha 2001.
- KREJČÍK, Tomáš, *K počátkům erbovních listin*, *Historie – Historica. Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity 2*, 1994, 23–34.
- KREJČÍK, Tomáš, *K studiu erbovních listin*, *Archivní časopis 27*, 1977, s. 145–150.
- KRYŠTOFOVÁ, Soňa, *Obraz jihlavských mistrů pěvců*, bakalářská práce v Seminárii dějin umění FF MU, Brno 2010.
- KŘESADLO, Karel, *Jihlava*, Praha 1986.
- KŘESADLO, Karel, *Jihlavské právo*, in: *Dolování stříbra a mincování v Jihlavě*, Jihlava 1999, s. 66–78.
- KŘESADLO, Karel, *Městské rady v Jihlavě v 16. –18. století*, *Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských X*, 1997, s. 65–72.
- KUČA, Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl: H–Kole*, Praha 1997.

- MARÁZ, Karel, *Sfragistika. Studijní texty pro posluchače pomocných věd historických a archivnictví*, Brno 2014.
- MAREK Jaroslav, *Společenská struktura moravských královských měst v 15. a 16. století*, Praha 1965.
- MARKUS, Antonín – PILNÁČEK, Josef, *Znamení a znaky nešlechticů. Zvláštní otisk z Časopisu Rodopisné společnosti československé v Praze, roč. V., 1993*, Praha 2004.
- MAŠÁT, Jiří, *Chrám svatého Jakuba v Jihlavě*, Jihlava 2008.
- MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500–1700)*, Praha 2004.
- MEZNÍK, Jaroslav, *Lucemburská Morava 1310–1423*, Praha 1999.
- MÜLLER, Karel, *Olomoucký erbovní měšťan Valentin Parsch z Parschendorfu*, Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci 9 (28), 2000, s. 138–142.
- NIEDEROVÁ Eliška, *Landštejn, Libice nad Cidlinou*, s. d.
- NOHEL, Roland, *Kutnohorské erbovní rody*, Kutná Hora 1998.
- PAPROCKÝ Z GLOGOL A PAPROCKÉ WOLY, Bartoloměj, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, Olomouc 1593 (reprint Ostrava 1993).
- PETRŮJOVÁ, Jana – ŠKRDLOVÁ, Jana, *Současný Magistrát města Jihlavy*, in: 590 let jihlavské radnice, s. 111–141.
- PILNÁČEK, Josef, *Neznámé rody a znaky staré Moravy*, Brno 2010.
- PILNÁČEK, Josef, *Staromoravští rodové*, Brno 2011.
- PISKOVÁ, Renata, *K vývoji městské samosprávy, 13. století –1918*, in: 590 let jihlavské radnice, s. 35–40.
- PISKOVÁ, Renata a kol., *Jihlava. Historie – kultura – lidé*, Praha 2009.
- RICHTER, David, *Francové z Liblic v Chrudimi. Sonda do majetkového a sociálního postavení elitní rodiny v prostředí královského města v 16. století*, Východočeský sborník historický 29, 2016, s. 35–78.
- RYBIČKA, Antonín, *O erbovních a patricijských rodinách v XV. až XVII. století v městě Chrudimi usedlých*, Praha 1883.
- SEDLÁČEK, August, *Českomoravská heraldika, část zvláštní*, Praha 1997.
- SEDLÁČEK, August, *Martina Koláře Českomoravská heraldika, část všeobecná*, Praha 1902.

- SEDLÁČKOVÁ, Helena – MALINOVSKÝ, Anton F., *Vyobrazení erbů v archivním fondu Salbuchy*, *Paginae historiae* 16, 2008, s. 437–488.
- SCHIMON, Anton, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien. Ein alphabetisch geordnetes Verzeichniß*, Böhm. Leipa 1859.
- STARÝ, Marek, *Steidlové z Tulechova*, *Minulostí Západočeského kraje* XLII/2, 2007, s. 553–568.
- STLOUKAL, Karel, *Česká kancelář dvorská 1599–1608. Pokus z moderní diplomatiky*, Praha 1931.
- ŠPLÍCHAL, Václav – VÍTEK, Miloslav, *Papír a ruční papírny v Jihlavě a kraji Vysočina*, Jihlava – Pelhřimov 2010.
- ŠTOVÍČEK, Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.
- ŠVÁBENSKÝ, Mojmír, *Knihy přijímání do rytířského stavu Moravského markrabství*, in: Josef PILNÁČEK, *Neznámé rody a znaky staré Moravy*, Brno 2010, s. 87–93.
- TRUHLÁŘ, Antonín – HRDINA, Karel – HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 2*, Praha 1966.
- TRUHLÁŘ, Antonín – HRDINA, Karel – HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 5*, Praha 1982.
- VÁLKA, Josef, *Přehled dějin Moravy II, Stavovská Morava (1440–1620)*, Praha 1987.
- VESELÁ, Eva, *Srnovci z Varvažova*, *Genealogické a heraldické listy* 35/2, 2015, s. 25–28.
- VOREL, Petr, *Velké dějiny zemí Koruny české VII*, Praha – Litomyšl 2005.
- VOŠTA, Karel, *Schafferové ze Schaffendorfu: dvě generace úřednické rodiny*, *Genealogické a heraldické listy* 36/4, 2016, s. 17–27.
- VOŠTA, Karel, *Schafferové z Jelče a Schaffendorfu*, *Kutnohorsko: vlastivědný sborník* 19, 2017, s. 1–15.
- WINTER, Zikmund, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný v XV. a XVI. věku. Díl první.*, Praha 1890.

ZIMOLA, David, *Výstavba města podle archeologických a písemných pramenů*, in: 590 let jihlavské radnice, Jihlava 2016, s. 9–21.

Internetové zdroje

GREGOR, Pavel, *Databáze mincmistrů*, dostupné z:
<http://www.cnspg.cz/databaze/mincmistri.php> [cit. 23. 6. 2019].

Náhrobní kameny v obvodové zdi kostela sv. Jakuba, Lóže u Zeleného slunce, dostupné z: <http://luzs.cz/nahrobni-kameny-v-obvodove-zdi-kostela-sv-jakuba.html> [cit. 20. 6. 2019].

Snůška řemesel, dostupné z:
https://is.muni.cz/el/1441/podzim2014/De2BP_UDSD/DaS_-_Snuska_remesel.htm [cit. 27. 6. 2019].

Jmenný rejstřík

A

Adam, Andreas	72
Adamová, Johana	72
Albrecht Habsburský	34
Ambrosi, Jacob	63
Anežka, <i>dcera Přemysla Otakara II.</i>	32
Anna, <i>služebná u Grynů</i>	49
Anna Jagellonská	36

B

Bavorové	33
Beránkové z Petrovic	15, 33
Bleklmaier z Neslavic, Georg	55
Bleklmaierová z Neslavic, Margaretha	55
Blenkové z Myslova	viz Glenkové ze Scheibenberka
z Bukové, Heřman	34

Č

Čech, Simon	55
Čechová, Magdalena	55
Čír, Kryštof	48

D

Dobroner, <i>soukeník</i>	37
Dornkreilové z Ebrhartce	15, 17, 35
– Daniel	52
– Jacob	57

E

Eberhard, Matias	62
Eberhartlové	33
Edlmüllnerové	17, 20, 21, 22, 23, 66–68, 90
– Andre	21, 22, 23, 66
– Hans	21, 22, 23, 66
– Wolf	21, 22, 23, 66
Egnar z Kosmačova, Adam	66
Egnarová z Kosmačova, Veronika	66, 90
z Einzingu, Štěpán	82

F

Faustgrosové ze Sachsenthalu	15, 88–89, 90
– Anna	89
– Gregor	89
– Hans	89
– Justina	89
– Margaretha	89
– Mathes	65, 88, 89
Ferdinand I.	15, 27, 36
Freisichselbstové z Freudenbachu	16, 17, 50–52, 90
– Anna	viz Anna Štubiková
– Daniel	51, 52
– Hans	50, 52
– Jakub	50, 52
– Jan	viz Hans Freisichselbst
– Rozina	51
– Tobiáš	51
– Zachariáš	51
– Zuzana	51

Freislebenové z Bischofshofenu	16, 71–73, 90
– Ambrož	71
– Andreas	71, 72
– Anna	72
– Elisabeth	72
– Esaiáš	71
– Johann (Hans, Hanuš)	72, 87
– Kryštof	71
G	
z Gelnhausenu, Jan	33
Gerlach, Georg	54
Glenkové z Myslova	viz Glenkové ze Scheibenberka
Glenkové ze Scheibenberka	16, 17, 43–46, 90
– Andre	44
– Andre ml.	44
– Anna, <i>dcera Mathesa</i>	46
– Anna, <i>manželka Simona</i>	45
– Catharina	45, 84
– Hans	46, 47
– Judith	45, 63, 65, 90
– Juliana, <i>dcera Mathesa</i>	46
– Juliana, <i>manželka Andreho</i>	44, 45
– Margaretha	46
– Martha	45
– Mathes	45, 46, 61, 69, 76
– Mikuláš	18, 43, 44
– Simon	45, 65
– Vondřej	viz Andre Glenk
Grünwald, Georg	57

Grynové ze Štyrcenberka	16, 17, 18, 46–50, 90
– Anna, <i>dcera Mathesa st.</i>	49
– Anna, <i>manželka Daniela</i>	49
– Anna, <i>manželka Merta st.</i>	50
– Antoni	49
– Balthasar	49
– Carl	50
– Daniel	49
– Elisabeth	49
– Estera	49
– Gregor	50
– Hans	50
– Judith, <i>dcera Martina</i>	49
– Judith, <i>dcera Mathesa st.</i>	49
– Margaretha	49
– Martha	49
– Martin	49
– Mathes ml.	49
– Mathes st.	18, 46, 47, 48, 49
– Mert st.	50
– Mert ml.	50
– Michael	49
– Mikuláš	50
– Nikodém	49
– Regina	49
– Sophie	49
– Susanna, <i>dcera Mathesa st.</i>	49
– Susanna, <i>manželka Balthasara</i>	49
– Susanna, <i>manželka Martina</i>	49
– Ursula	49
Guta, <i>dcera Rudolfa Habsburského</i>	32

H

Haberman, Hans	49, 55
Habermanová, Anna	55, 91
Habsburkové	15
Hack, Hans	89
Hadmer, Mathes	72
Hadmerová, Judita	72
Haidler, Girg	72, 87
Haidler, Hans	61
Haidlerová, Judith	61
Heuserové z Brakfeldu	16, 85–86, 90
– Dietrich	78, 85, 86
Hirsperger, Caspar	77
Hirtz, Hans	70
Hordarové z Puklic	15, 18
Hoÿs, Victorin	61
Hoÿsová, Elisabeth	61
z Hradiště, Elisabeth	82, 83
Humeliová, Anna	59, 83
Humeliová, Dorotha	59, 83, 91
Humelius z Prochova, Martin	59, 91
Hynek, Jáchym	75
Hynek, Václav	74
Hynek z Velínova, Jáchym	75
Hynek z Velínova, Jan	45, 62, 69, 74–76, 90
Hynková, Anna	75

J

Jan Jindřich Lucemburský	33
Jiří z Poděbrad	32, 34
Jošt Lucemburský	33, 34

K

Kandlerové	17
Karel IV.	33
Kliegl, Marcus	46
Kramer, Jacob	57
Kramerová, Catharina	57
Kresl, Hans	78
Kresl, Sebastian	78
Kreslové z Gwaltenberka	16, 17, 25, 76–79, 90
– Esthera	78
– Johann	78
– Margaretha	78
– Martha	78
– Martin	78
– Matouš	76, 77
– Susanna	78, 86
– Tobiáš	76, 77, 78, 86
– Zachariáš	76, 77, 78
Krumbové ze Šarfgrábu	16, 35, 37, 79–81, 90
– Frantz	79, 80
– Paul	80
Krumb, Andre	80
Krumb, Daniel	54, 69
Krumb, Frantz (st.)	80, 81
Krumb, Hanuš	18, 80
Krumb, Martin	80
Krumb, Mathes	47, 80
Krumb, Paul	80
Krumb, Zachariáš	18, 80
Krumbová, Barbara	80
Krumbová, Uršula	80
Kuna z Kunštátu, Vilém	35

Kutmilnerová, Alena 76

L

Ladislav Pohrobek 34

Leb, Daniel 63

Lederer, Paul 69

Leupoldové z Löwenthalu 16, 17, 35

Lídl z Lídlova, Augustin 70

Lídlová, Martha 81

Lídlová, Rosina 70

Lídlové z Myslova 15

Lohelius, Jan 48

Losnitzer, Hans 72

Lucemburkové 20

Ludvík Jagellonský 35

Luther, Martin 35

Lutschitzer, Marcus 82

M

Mackové z Čížova 15, 18

Matyáš Habsburský 10, 76

Matyáš Korvín 34

Maxmilián II. 10, 36, 43, 62

Michkové z Radostína 15

Mouřenínové z Mornbachu 17, 73–74, 90

– Krisitán 73, 74

Mülner, Lorentz 45

Mülperger, Tomáš 82

N

Neumairové z Winterberka	15, 35, 37, 81–84, 90
– Anna, <i>dcera Caspara</i>	84
– Anna, <i>dcera Davida</i>	82
– Anna Marta	84
– Balthasar	59, 81, 82, 83, 84
– Caspar	45, 81, 82, 84
– Daniel, <i>otec Davida</i>	81
– Daniel, <i>syn Balthasara</i>	83, 84
– David	81, 82, 84
– Dorothea	81
– Estera	82
– Gottfried	82, 84
– Hans	83, 84
– Judith, <i>dcera Daniela</i>	81
– Judith, <i>dcera Davida</i>	82
– Martha	82, 83
– Rosina	82
– Sigmund	82, 83
– Susanna	82

P

Pable z Henčova	15
Pauspertl, Johann	44
Pilgramerové z Pelhřimova	15, 33, 34
– Jakub	34
– Jan	34
– Ladislav	34
– Zikmund	34
Prokop Lucemburský	34
Přemysl Otakar II.	31, 34

R

Rebeník, Jan	84
Reimanové z Greifenfelsu	16
– Egidius	46
Reindlerové z Reindlersberka	16, 17
– Hans	46
– Mates	18, 54
z Rokštejna, Zikmund	34
Rudolf II.	10, 20, 60, 64, 66, 74, 82, 88
Rudolf Habsburský	32
Rudolf ml. Habsburský	32
Rudoltové z Ebrhartce	17
Ryhler z Ryzenska, Jindřich	66
Ryhlerová z Ryzenska, Estera	66

S

Seidenmelczerové ze Seidenberka	16, 17, 68–71, 90
– Anna	69
– Augustin	69
– Daniel	69, 70
– David	69
– Elena	69
– Elisabeth	69
– Esthera	70
– Jakub	45, 54, 68, 69, 70
– Judith	69
– Tobias	69, 70
Schestak, Wentz	78
Schoberové	33
Scholtz, Zachariáš	49
Sperat, Pavel	35
Spindlerová, Anna	52

Springer, Simon	78
Steidlové z Tulechova	17
Stejšek, Jakub	viz Jakub Freisichselbst
Studnitzer, Říha	57
Studnitzerová, Anna	57
Sturm, Augustin	63
Sturm, Bernard	62, 63
Sturmová, Anna	63
Sturmová, Martha	63
Sturmová, Susanna	63
Sule z Hiršbrunu	16, 17, 55–57, 90
– Dorothea	57
– Jacob	57
– Regina	57
– Sebastian	55, 56, 57
Susanna, <i>chůva Marthy Grynové</i>	49
Š	
Šenovcové z Ungersvertu	15, 18
– Andreas	54
– Balthasar	66
– Judit	80
– Lucas	80
– Regina	63, 66
Šindelové z Ebrhartce	15, 17, 35, 64
– Anna	62
– Wolff	87
Šleglovský ze Schützendorfu	
– Jan	84
– Konrád	84
– Vilém	84

Šmilauerové ze Smilova	16, 17, 35, 36, 37, 58–66, 90
– Anna	62, 63
– Augustin ml.	61
– Augustin nejml.	66, 90
– Augustin st.	58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65
– Bartoloměj (Bartl)	18, 62, 63, 64, 65, 66
– Catharina	46, 61
– David	45, 62, 63, 64, 65, 90
– Dorothea, <i>dcera Augustina st.</i>	62, 63
– Dorothea, <i>manželka Jiříka</i>	61
– Ehrenfrýd	59, 83
– Hans	62, 63, 64, 65
– Heinrich	61
– Jane	58, 64, 65, 83, 91
– Jiřík	46, 58, 59, 60, 61, 64, 65
– Katharina, <i>dcera Augustina st.</i>	62, 63
– Katharina, <i>manželka Augustina st.</i>	62
– Margaretha, <i>dcera Augustina st.</i>	62, 63
– Petr	58
– Susanna	59
Štubikové z Königsteina	16, 35, 37
– Anna	51
– Barbara	82
– Georg	82
– Joachim	51
– Judita	51
– Lorenc	51
– Martha	84
– Mathes	82, 84
– Michal	45, 51

T

Trčka z Lípy, Jaroslav 48

V

Václav II. 32, 74

Vencík z Osin, Jiřík 74

Vogelové 33

W

Wagnerové z Igelgrundu 17

Waidhoferové z Vogelsberka 16, 17, 36, 52–55, 90

– Anna, *dcera Jana* 54, 69

– Anna, *manželka Jana* 54

– Greger, *bratr Jana* 55

– Greger, *syn Jan* 54

– Hans viz Jan Waidhofer

– Hans, *syn Gregera* 54

– Christina 54

– Jan 52, 53, 54, 55, 69, 74

– Jeremias 55

– Judith 54

– Katharina 54

– Lucas 54

– Martha 54

– Martin 54

– Paul, *syn Gregera* 55, 90

– Paul, *syn Jana* 54, 55

– Uršula 54

Weyndlové z Vinné hory 17, 86–87, 90

– Christof 87

– Paul 72, 86, 87

Z

Zahrádecký ze Zahrádek, Oldřich	47
Zikmund Lucemburský	34

Místní rejstřík

B

Batelov	32
Beim Steg	39, 47, 60
Brno	35, 76, 78

Č

Čáslav	32
Čechy	32

D

Dolní rynek	40, 49, 75
-------------	------------

H

Haberská stezka	31
Horní rynek	40, 51, 56, 61, 63, 65, 80, 83, 87
Hustopeče	72
Hybrálec	15

CH

Chotěboř	32
Chrudim	32

J

Jamně	84
Jeclov	76
Jihlava	10, 13, 15, 16, 17, 27, 28, 31–91
Jihlava (řeka)	31, 32, 36
Jihlávka	31
Jindřichův Hradec	77

K

Klementův mlýn	60
Kolín	32
Koželužský potok	31
Krecl	40, 41, 70, 85, 86
Křemže	81
Kutná Hora	31, 32, 51, 52, 61

L

Landštejn	82
Ledeč nad Sázavou	32
Luka nad Jihlavou	47, 49, 50

M

Menší Město pražské	84
Mikulovice	75
Mondschein	83
Monschein	83
Moravské markrabství	14, 18, 65

N

Na Rámech	42, 87
Německý Brod	32
Nové Město pražské	54

P

Pačkov	62
Pančava	83
Polná	32
Polsko	37
Praha	36, 79, 88
Pražský hrad	23, 66, 73, 86

předměstí	
– Brtnické	39, 70, 83
– Křížové	39
– Panenské	39, 51, 59, 60, 61, 63, 82, 83
– Špitálské	39, 59, 60, 61, 83
– U Koželuhů	39, 78
Přibyslav	32
Puklice	46
R	
Ráb	46
Rakousy	37
Ř	
Řečkovice	79
S	
Sádek	15
Sasov	15, 59, 72
Sedmíhradsko	37
Slezsko	37, 62
Sparern	54
Stará Jihlava	31, 39
Š	
Štýrsko	37
T	
Telč	32
Třebíč	32, 54, 55
Třešť	32

U

ulice

– Brtnická	40, 41, 42
– Česká	40, 70
– Dolní Česká	44, 69
– Farní	40, 41, 61, 63
– Horní Česká	69
– Hrnčířská	42
– K Rámům	42
– Křížová	40, 45
– Malá Tkalcovská	47
– Matky Boží	40, 42, 59, 78
– Mlátečná	42
– Olejnická	42
– Příčná	42, 56
– Růžová	42, 58
– Rychtářská	42, 51, 78
– Saská	40, 42, 55
– Schöneltzerů	40, 42, 47
– Srázná	39, 47, 76, 89
– Špitálská	40, 41, 42, 72, 77
– Tkalcovská	42, 47, 61
– U Bekyň	80
– Za Farou	42
– Židovská	40, 42, 61

V

Velké Meziříčí	32
Vídeň	43, 55, 58, 68
Vimperk	15, 61
Vyskytná	45, 76

W

Wittenberg 62

Z

Zlatomlýn 45

Znojmo 44

Ž

Žatec 59

Seznam příloh

Archivní prameny

- A1 Erbovní listina Edlmüllnerů
- A2 Ukázka z rejstříku městské sbírky
- A3 Zadní deska knihy testamentů
- A4 Ukázka z Rejstříku obnov městských rad

Erby

- E1 Erb Edlmüllnerů
- E2 Erb Freislebenů z Bischofshofenu
- E3 Erb Neumairů z Winterberka
- E4 Erb Faustgrosů ze Sachsenthalu
- E5 Erb Seidenmelczerů ze Seidenberka
- E6 Erb Mouřenínů z Mornbachu
- E7 Erb Kreslů z Gwaltenberka
- E8 Erb Glenků ze Scheibenberka
- E9 Erb Heuserů z Brakfeldu
- E10 Erb Grynů ze Štyrcenberka
- E11 Erb Sulů z Hiršbrunu

Obrazové přílohy

- O1 Jihlavská radnice
- O2 Brána Matky Boží
- O3 Kostel sv. Jakuba Většího
- O4 Dům Augustina Šmilauera
- O5 Dům Sebastiana Suleho
- O6 Dům Davida Šmilauera
- O7 Renesanční křtitelnice

Pečetě

- P1 Pečetě Mathtesa Gryna
- P2 Pečeť Hanse Waidhofer
- P3 Pečetě Jacoba Seidenmelczera
- P4 Pečeť Davida Neumaira
- P5 Pečeť Hanse Neumaira
- P6 Pečetě Mathesa Faustgrosa

Sepulkrálie

- S1 Mramorový epitař Augustina Šmilauera
- S2 Náhrobník Sebastiana Suleho
- S3 Náhrobník Antoniho Gryna
- S4 Náhrobník Elisabeth z Hradiště
- S5 Náhrobník Daniela Neumaira
- S6 Náhrobník Marthy Neumairové
- S7 Epitař Anny Waidhoferové

Tabulky

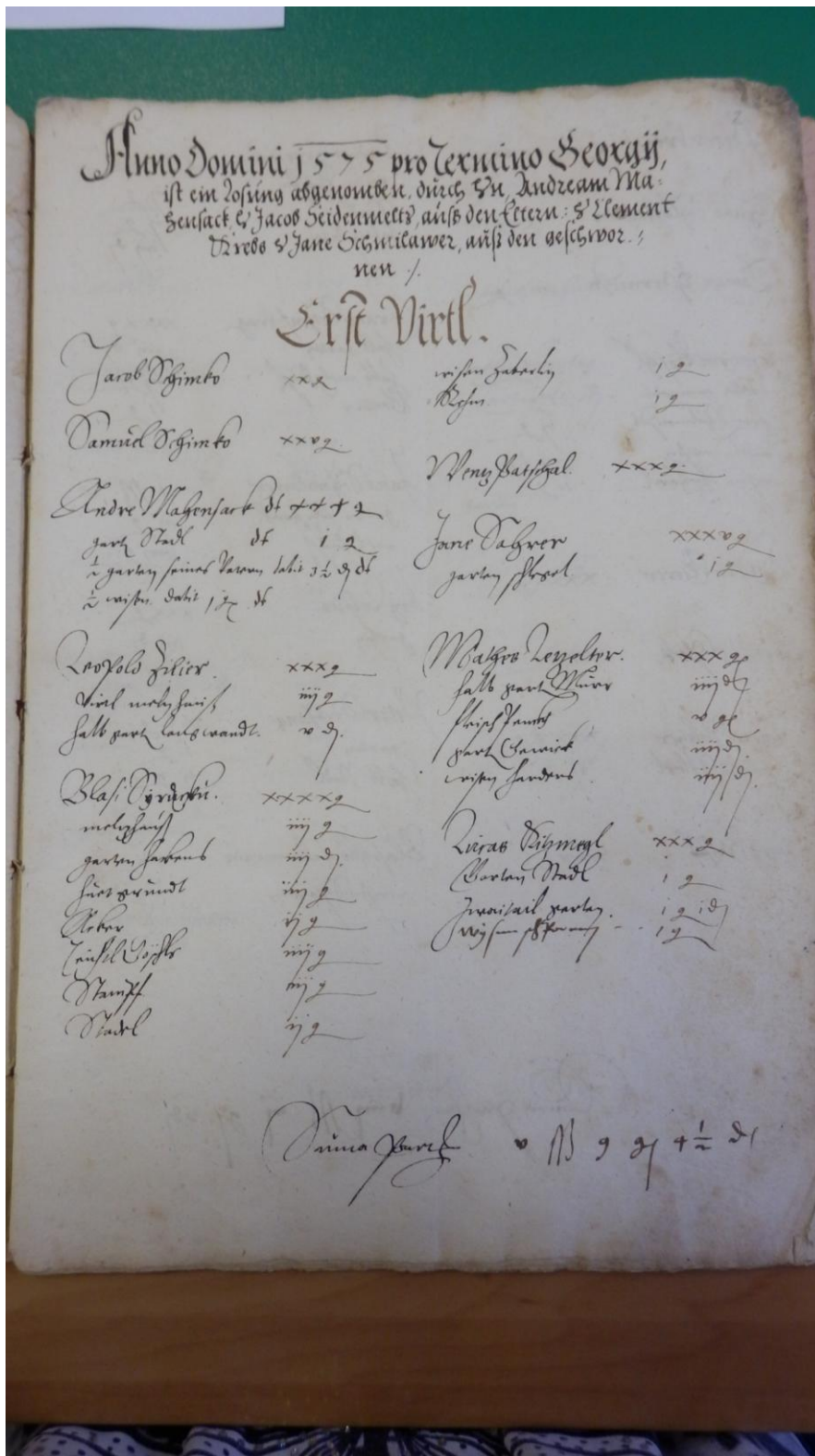
- T1 Seznam erbovních rodin v Jihlavě do roku 1620

A1 Erbovní listina Edlmüllerů

MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 572.

A2 Ukázka z rejstříku městské sbírky

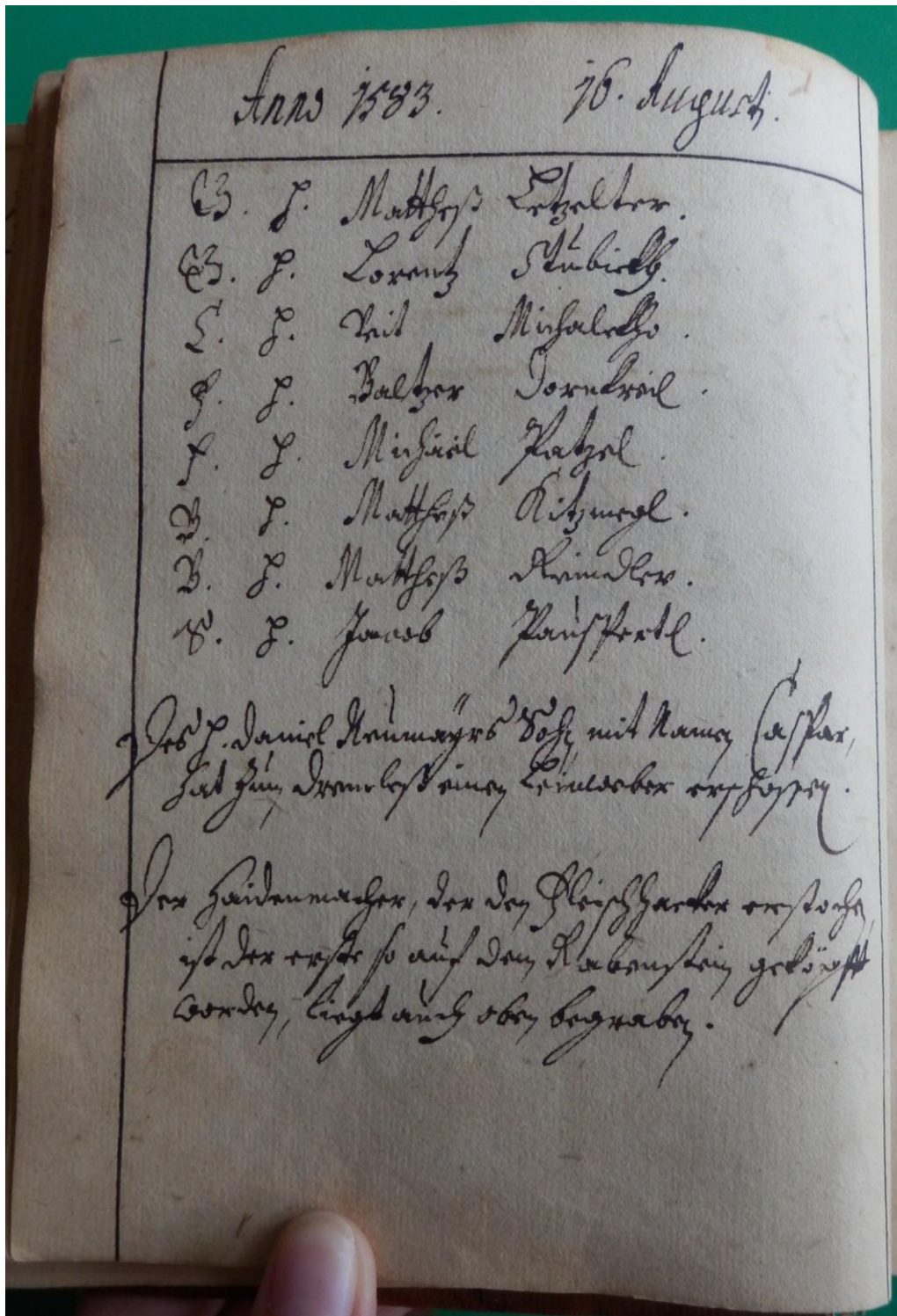

A3 Zadní deska knihy testamentů

MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 534.

A4 Ukázka z Rejstříku obnov městských rad

Ukázka z Rejstříku obnov městských rad.

MZA Brno, SOKA Jihlava, f. AMJ do 1848, úř. kn. a rkp., inv. č. 327, fol. 32v.

E1 Erb Edlmüllnerů

(a) Erb Edlmüllnerů podle H. von Kadicha a C. Blažka.
(H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, taf. 20.)

(b) Erb Edlmüllnerů podle J. H. Marzyho.
MZA Brno, f. G12-II, kn. 243, fol. 27r.

(c) Erb Edlmüllnerů podle P. Cerroniho.

MZA Brno, f. G12-I, kn. 24, fol. 18r.

E2 Erb Freislebenů z Bischofshofenu

(a) Erb Freislebenů z Bischofshofenu podle H. von Kadicha a C. Blažka.
(H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, taf. 186.)

(b) Erb Freislebenů z Bischofshofenu podle J. H. Marzyho.
MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost,
Familiae nobiles Iglaviae, fol. 17ar, nezpracováno.

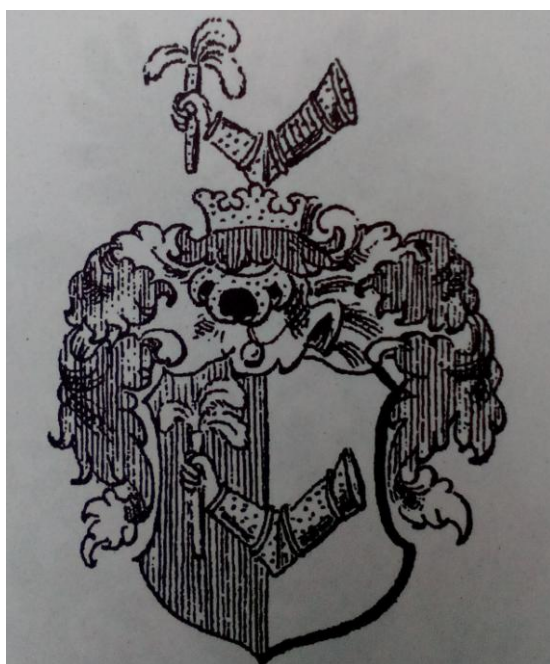

E3 Erb Neumairů z Winterberka

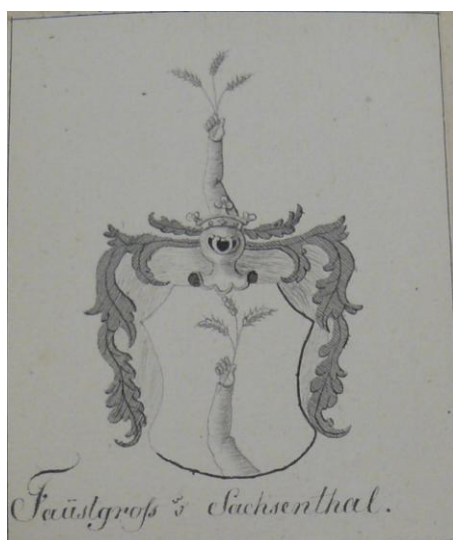

Erb Neumairů z Winterberka podle H. von Kadicha a C. Blažka.
(H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, taf. 69.)

E4 Erb Faustgrosů ze Sachsenthalu

(a) Erb Faustgrosů ze Sachsenthalu podle H. von Kadicha a C. Blažka.
(H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, taf. 142.)

(b) Erb Faustgrosů ze Sachsenthalu podle P. Cerroniho.
MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 20r.

E5 Erb Seidenmelczerů ze Seidenberka

(a) Vyobrazení erbu Seidenmelczerů ze Seidenberka ze Salbuchu 12b.
(H. SEDLÁČKOVÁ – A. F. MALINOVSKÝ, *Vyobrazení erbů*, příloha na CD.)

(b) Erb Seidenmelczerů ze Seidenberka podle J. H. Marzyho.
MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost,
Familiae nobiles Iglaviae, fol. 97r, nezpracováno.

E6 Erb Mouřenínů z Mornbachu

Vyobrazení erbu Mouřenínů z Mornbachu ze Salbuchu 12a.
(H. SEDLÁČKOVÁ – A. F. MALINOVSKÝ, *Vyobrazení erbů*, příloha na CD.)

E7 Erb Kreslů z Gwaltenberka

Erb svobodných pánů Kreslů z Gwaltenberka podle J. H. Marzyho.
MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost,
Familiae nobiles Iglaviae, fol. 35r, nezpracováno.

E8 Erb Glenků ze Scheibenberka

(a) Erb Glenků ze Scheibenberka podle J. H. Marzyho.
MZA Brno, f. G12-II, kn. 243, fol. 47r.

(b) Erb Glenků ze Scheibenberka podle P. Cerroniho.
MZA Brno, f. G12-I, kn. 24, fol. 35r.

E9 Erb Heuserů z Brakfeldu

Erb Heuserů z Brakfeldu podle J. H. Marzyho.

MZA Brno, f. G12-II, kn. 243, fol. 63r.

E10 Erb Grynů ze Štyrcenberka

Erb Grynů ze Štyrcenberka podle J. H. Marzyho.

MZA Brno, f. G12-II, kn. 398, pag. 33.

E11 Erb Sulů z Hiršbrunu

(a) Erb Sulů z Hiršbrunu podle P. Cerroniho.
MZA Brno, f. G12–I, kn. 24, fol. 75r.

(b) Erb Sulů z Hiršbrunu podle H. von Kadicha a C. Blažka.
(H. von KADICH – C. BLAŽEK, *Der Mährische Adel*, taf. 173.)

O1 Jihlavská radnice

Jihlavská městská radnice. Foto autorka.

O2 Brána Matky Boží

Brána Matky Boží. Foto autorka.

O3 Kostel sv. Jakuba Většího

Kostel sv. Jakuba Většího. Foto autorka.

O4 Dům Augustina Šmilauera

(a) Dům Augustina Šmilauera, Masarykovo náměstí č. p. 4. Foto autorka.

(b) Detail vstupního portálu s merkem a iniciály Augustina Šmilauera. Foto autorka.

(c) Detail vstupního portálu s letopočtem 1568. Foto autorka.

O5 Dům Sebastiana Suleho

Dům Sebastiana Suleho, Masarykovo náměstí č. p. 3. Foto autorka.

O6 Dům Davida Šmilauera

Dům Davida Šmilauera. Foto autorka.

O7 Renesanční křtitelnice

(a) Křtitelnice v kostele sv. Jakuba Většího, kterou nechal zhotovi Jacob Seidenmelczer.

(J. MAŠÁT, *Chrám svatého Jakuba v Jihlavě*, s. 70.)

(b) Detail křtitelnice. Vlevo zobrazeno Nanebevstoupení Páně, vpravo Prvotní hřích.

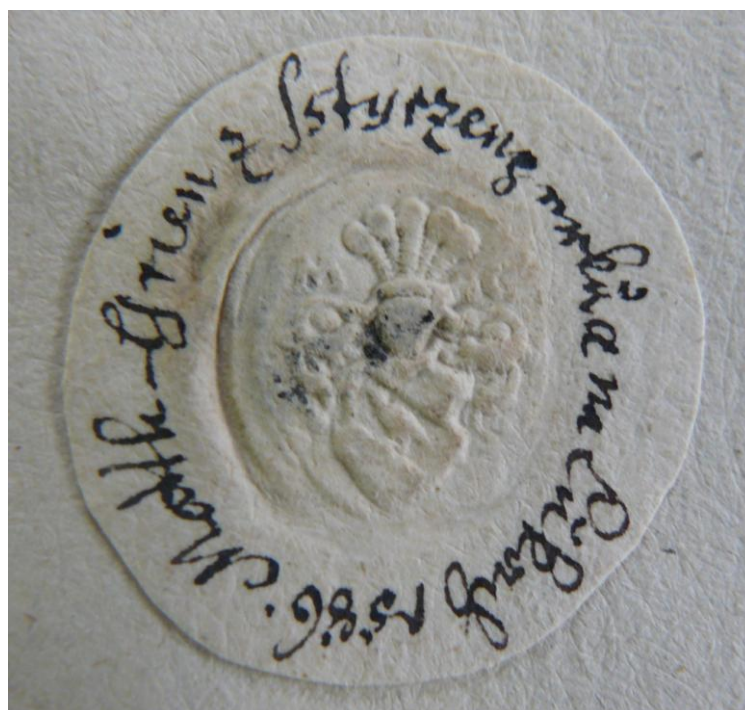
(J. MAŠÁT, *Chrám svatého Jakuba v Jihlavě*, s. 80.)

P1 Pečetě Mathesa Gryna

(a) Pečet' Mathesa Gryna.

MZA Brno, SOkA Jihlava, f. AMJ do 1848, listiny, inv. č. 557.

(b) Sekretní pečet' Mathesa Gryna.

MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost,
Familiae nobiles Iglaviae, fol. 25v, nezpracováno.

P2 Pečeť Hanse Waidhoferera

Sekretní pečeť Hanse Waidhoferera.

MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost,

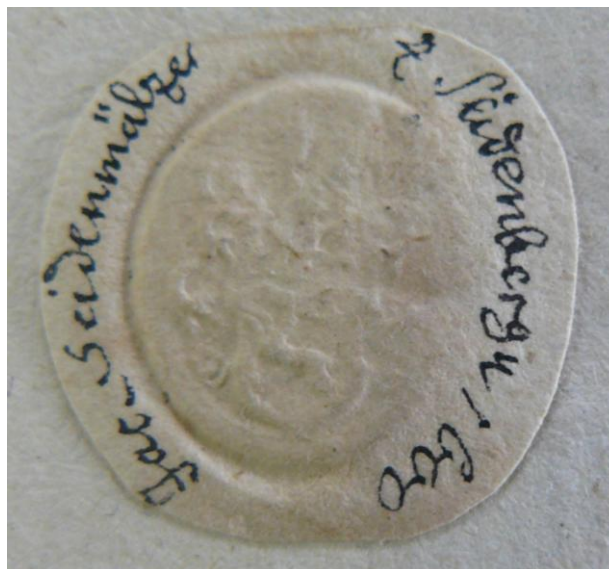
Familiae nobiles Iglaviae, fol. 112r, nezpracováno.

P3 Pečetě Jacoba Seidenmelczera

(a) Sekretní pečeť Jacoba Seidenmelczera z doby před udělením erbu.

MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost,
Familiae nobiles Iglaviae, fol. 97v, nezpracováno.

(b) Sekretní pečeť Jacoba Seidenmelczera z doby po udělení erbu.

MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost,
Familiae nobiles Iglaviae, fol. 97v, nezpracováno.

P4 Pečet' Davida Neumaira

Sekretní pečet' Davida Neumaira.

MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost,
Familiae nobiles Iglaviae, fol. 48v, nezpracováno.

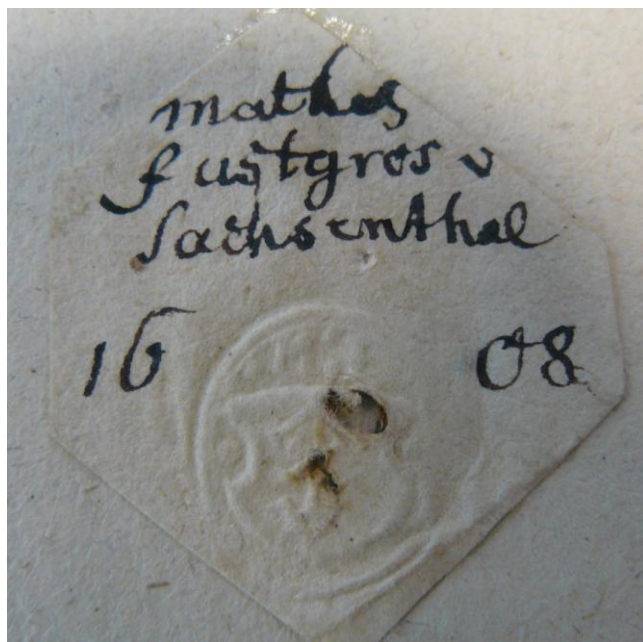
P5 Pečet' Hanse Neumaira

Sekretní pečet' Hanse Neumaira.

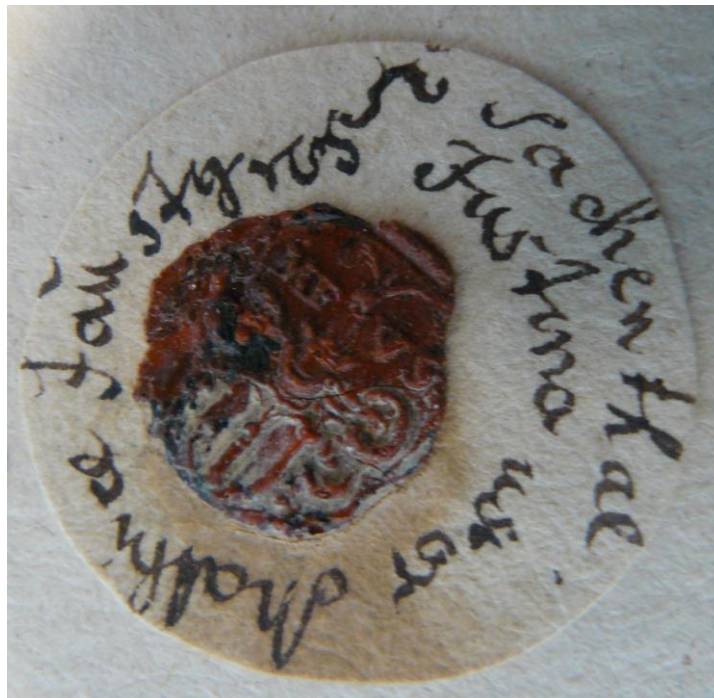
MZA Brno, SOkA Jihlava, f. Johann Heinrich Marzy, písemná pozůstalost,
Familiae nobiles Iglaviae, fol. 49r, nezpracováno.

P6 Pečetě Mathesa Faustgrosa

(a) Sekretní pečeť Mathesa Faustgrosa z doby před udělením erbu.

MZA Brno, f. G12-I, kn. 24, fol. 24r.

(b) Sekretní pečeť Mathesa Faustgrosa z doby po udělení erbu.

MZA Brno, f. G12-I, kn. 24, fol. 24r.

S1 Mramorový epitaf Augustina Šmilauera

Mramorový epitaf Augustina Šmilauera v kostele sv. Jakuba Většího.
(J. MAŠÁT, Chrám svatého Jakuba v Jihlavě, s. 112.)

S2 Náhrobník Sebastiana Suleho

Náhrobník Sebastiana Suleho v obvodové zdi kostela sv. Jakuba. Foto autorka.

S3 Náhrobník Antoniho Gryna

Marzyho kresba náhrobníku Antoniho Gryna.

MZA Brno, f. G12-II, kn. 398, pag. 203.

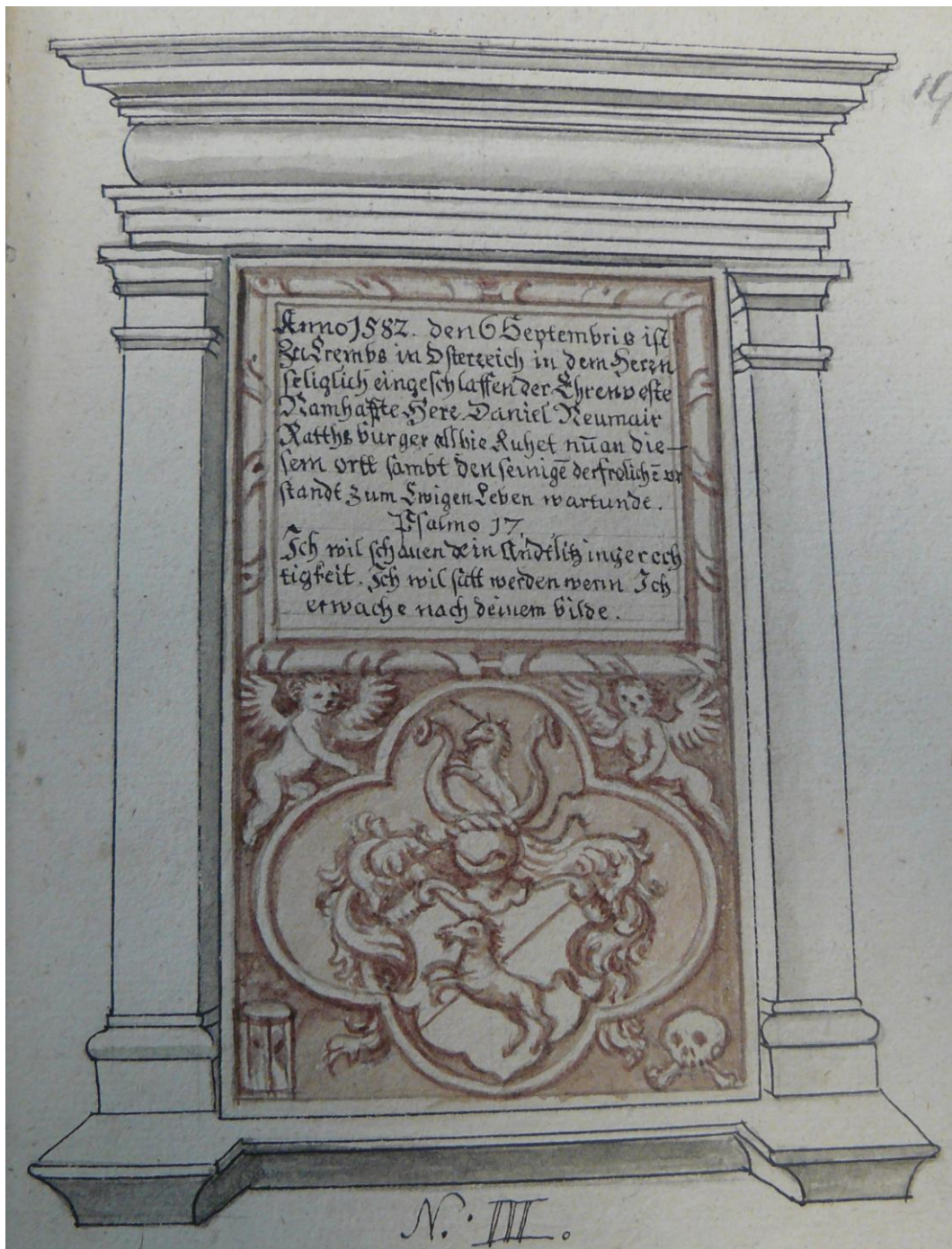
S4 Náhrobník Elisabeth z Hradiště

Marzkyho kresba náhrobníku Elisabeth z Hradiště.

MZA Brno, f. G12-II, kn. 398, pag. 201.

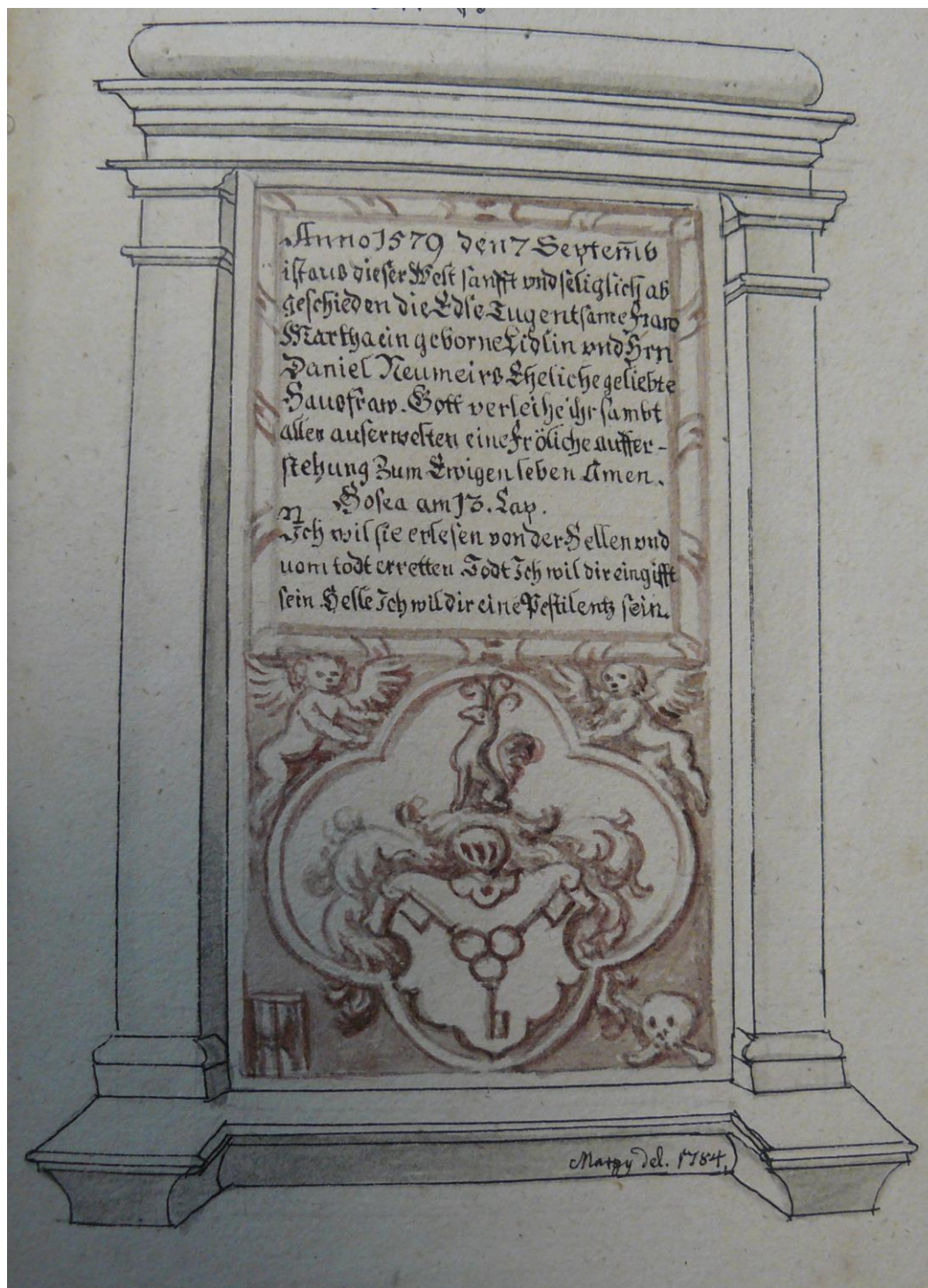
S5 Náhrobník Daniela Neumaira

Marzyho kresba náhrobníku Daniela Neumaira.

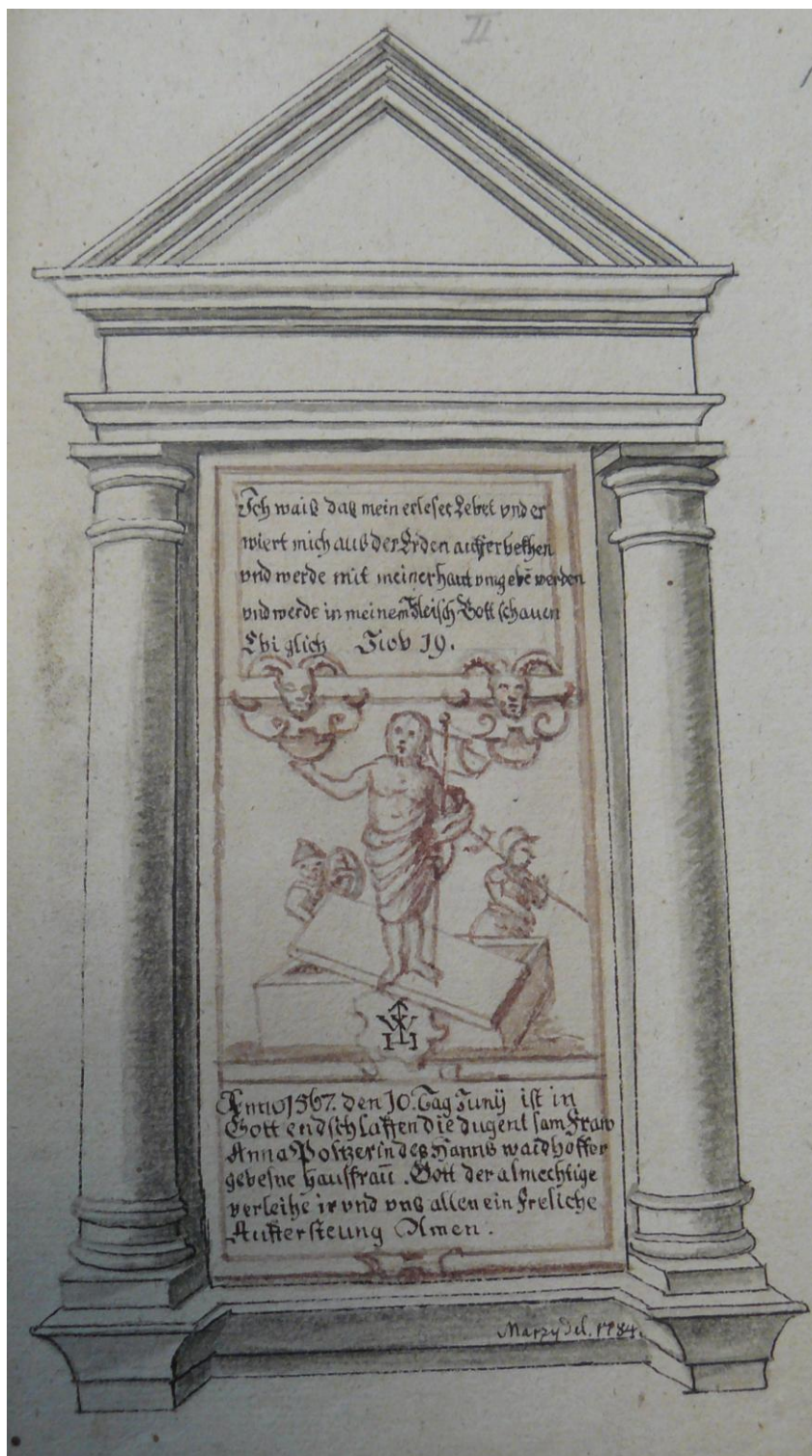
MZA Brno, f. G12-II, kn. 398, pag. 197.

S6 Náhrobník Marthy Neumairové

Marzyho kresba náhrobníku Marthy Neumairové.

S7 Epitaf Anny Waidhoferové

Marzyho kresba epitafu Anny Waidhoferové.

MZA Brno, f. G12-II, pag. 189.

T1 Seznam erbovních rodin v Jihlavě do roku 1620

Rodina	Udělení erbu
Schoberové	1327
Bavorové	
Eberhartlové	
Vogelové	
Beránkové z Petrovic	
Pilgramerové z Pelhřimova	
Šindelové z Ebrhartce	
Leupoldové z Löwenthalu	1482
Pauspertlové z Drachentálu	1522 (1536?)
Michkové z Radostína	1528
Jungmayerové z Hofu	před 1531, polepšení 1535
Mackové z Čížova	
Kandlerové	1534
Polcarové z Paračova	1535
Lídlové z Myslova	1537
Hordarové z Puklic	1537
Weckher z Rosenecku	1538
Dornkreil z Ebrhartce	1542
Pable z Henčova	1552
z Tulešova	1552
Steidl z Tulechova	1553
Šenovcové z Ungersvertu	1557
Štubíkové z Königsteina	1562
Reindlerové z Reindlersberka	1564
Glenkové ze Scheibenberka	1564
Grynové ze Štyrcenberka	1566
Waidhoferové z Vogelsberka	1570
Freisichselbstové z Freudenbachu	1570
Šmilauerové ze Smilova	1572
Sule z Hiršbrunu	1572
Lídlové z Lídlova	
Edlmüllnerové	1580
Seidenmelczer ze Seidenberka	1582
Freislebenové z Bischofshofenu	1586
Mouřín z Mornbachu	1589
Hynek z Velínova	1591

Kreslové z Kvaltenberka	1593
Krumbové ze Šarfgrábu	1596
David Neumayer z Vinterberka	1597
Heusser z Brakfeldu	1601
Reiman z Greifenfelsu	polepšení 1607
Weyndl z Vinné hory	1608
Faustgrosové ze Sachsenthalu	1608
Wagner z Igelgrundu	1616
Haidler z Bukova	1616
Haidler z Boříšova	1617
Topinka z Kvelbrunu	1617
Pauspertlové z Liliensfeldu	1617
Hadmer z Greifenberka	
Waltner z Rabenkropfu	
Skalka ze Sitzenhofu	